

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Grahek

Očetovstvo v pozni modernosti: Prakse očetovanja v zgodnjem otroštvu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Grahek

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Švab

Očetovstvo v pozni modernosti: Prakse očetovanja v zgodnjem otroštvu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvaljujem se ...

... svoji mentorici, red. prof. dr. Alenki Švab, za vso pomoč, ideje, utemeljene pripombe in sugestije, ki so pripomogle k izboljšanju in oblikovanju mojega magistrskega dela.

... svojima staršema, ki sta me tekom študija vedno spodbujala in pomagala, ter mi z varstvom sina omogočila nemoteno pisanje magistrskega dela.

... partnerju Samu in sinu Naiu, da sta me spodbujala, motivirala in razumela, ko sem bila kdaj »tečna in živčna«, ter mi tega nista zamerila.

... vsem prijateljem, ki so sodelovali v raziskavi ali kako drugače pripomogli h končni obliki magistrskega dela.

... ter vsem prijateljem, ki so razumeli, da kdaj nisem imela časa za druženje.

Očetovstvo v pozni modernosti: Prakse očetovanja v zgodnjem otroštvu

Očetovstvo v pozni modernosti oblikuje nove značilnosti očetov, ki doslej niso bile poznane. Že v obdobju modernosti je prihajalo do sprememb, vendar so v pozni modernosti le-te še bolj izrazite, saj so na njih vplivali različni družbeni dejavniki, katerih intenziteta je naraščala vzporedno s spremembami družbe. V obdobju 70-ih in 80-ih let 20. stoletja se je zaradi družbenih sprememb pojavilo novo razumevanje očetovstva, t. i. fenomen novega očetovstva, ki ima tako stare, preoblikovane značilnosti očetovstva kot tudi nove oblike očetovstva, ki so se v pozni modernosti pojavile prvič. Spremembe očetovstva so se v različnih državah različno pojavljale in tudi njihova intenzivnost, ki je vplivala na očetovstvo, je bila različna. V nalogi predstavim očetovstvo in njegove značilnosti v obdobju modernosti, največji poudarek pa je na očetovstvu v pozni modernosti. Empirični del magistrskega dela temelji na raziskavi opravljeni med pari, katerih otroci so stari do vključno treh let, saj se v tem starostnem obdobju očetovska identiteta sploh oblikuje in tudi intenzivno spreminja. Ravno zaradi sprememb, ki so prisotne v tem obdobju očetovstva, me je v raziskavi zanimalo sodelovanje očetov v vsakdanjih družinskih opravilih, ter percepcija očetovstva v tem starostnem obdobju otrok, očetov samih in tudi njihovih partnerk.

Ključne besede: pozna modernost, fenomen novega očetovstva, vloga očeta v družini, delitev dela, sodelovanje očeta pri družinskem delu.

A fatherhood in the late modernity: Practices of fathering in an early childhood

A fatherhood in the late modernity develops new characteristics of fathers that have not been known until now. Changes had already started in the period of modernity but they become more noticeable in the late modernity, because they are affected by different social factors. The intensity of social factors increased parallelly with the changes in society. During the 70s and the 80s of the 20th century a new understanding of fatherhood arose as a result of social changes. This so called phenomenon of a new fatherhood has old transformed features of fatherhood and new forms of a fatherhood that appeared in the late modernity for the first time. Changes in fatherhood occurred differently in different countries and their intensity, which also affected fatherhood, was different. I represent a fatherhood and its features in the period of modernity, but the emphasis is on the fatherhood of the late modernity. The empirical part of my master thesis is based on a survey conducted among couples that have children aged up to three years, because in this years fathers form and intensively change their identity as fathers. Changes that occur in this period of fatherhood are the reason why I was interested in participation of fathers in everyday family chores and the perception of a fatherhood in this age group of children, fathers themselves and also their partners.

Key words: the late modernity, a phenomenon of a new fatherhood, a father's role in a family, a division of work, participation of a father in family chores.

Kazalo

1	Uvod.....	7
2	Očetovstvo v času modernosti.....	10
2.1	Nosečnost in prisotnost očeta pri porodu	10
2.2	Delitev vlog v družini	12
3	Očetovstvo v pozni modernosti.....	17
3.1	Fenomen novega očetovstva.....	20
4	Prakse očetovanja v vsakdanjem življenju.....	24
4.1	Šola za starše	24
4.2	Prisotnost očeta pri porodu	25
4.3	Delitev dela.....	27
4.3.1	Moški in gospodinska opravila	28
4.3.2	Aktivno sodelovanje očeta pri vzgoji in skrbi za otroka.....	30
4.3.3	Dejavniki, ki vplivajo na aktivno očetovstvo.....	35
5	Družinska politika in ukrepi	37
5.1	Očetovski in starševski dopust v državah članicah EU	38
5.2	Slovenija	39
5.3	Ukrepi za usklajevanje dela in družine.....	42
6	Predhodne raziskave.....	43
6.1	Interakcija očeta in dojenčka	43
6.2	Očetovstvo v 21. stoletju	43
6.3	Perspektiva novega očetovstva v Sloveniji	44
6.4	Kako vpleten je oče v očetovstvu	44
6.5	Enakost spolov v družinskem življenju in v partnerskih odnosih	45
7	Empirični del	46
7.1	Metodološki okvir.....	46
7.2	Socio-demografski opis vzorca	47
7.3	Analiza ter interpretacija rezultatov	49
7.3.1	Obdobje nosečnosti	49
7.3.2	Rojstvo	52
7.3.3	Obdobje od rojstva do obdobja malčka	53
7.4	Diskusija	63

8 Sklep.....	69
9 Literatura	71
Priloge	79
Priloga A: Vprašanja za očeta	79
Priloga B: Vprašanja za mater	83

Kazalo tabel

Tabela 5.1: Očetovski dopust v državah članicah EU	38
Tabela 7.1: Socio-demografski opis vzorca	47

1 Uvod

Očetovstvo in njegove značilnosti so se tekom zgodovine spreminjale, vendar se bistvene spremembe, ki jih zaznajo raziskovalci družin, pojavijo okoli 80-ih let 20. stoletja v obdobju pozne modernosti. V omenjenem obdobju sociologi oblikujejo termin fenomen novega očetovstva, ki zajema vse nove značilnosti očetovstva, ter tudi stare značilnosti, ki se pojavijo v malo preoblikovanih oblikah reference. Relevantna značilnost očetovstva v pozni modernosti je očetova aktivna ali pasivna vloga v življenju njegovih otrok.

V magistrskem delu se bom tako osredotočila predvsem na lastnosti novega očetovstva od prednatalnega obdobja do obdobja malčka, saj se v prednatalnem obdobju počasi prične oblikovati identiteta očeta, ki se nato od rojstva otroka samo še izpopolnjuje in pridobiva nove lastnosti. Identiteta očeta se ne oblikuje sama po sebi, nanjo namreč vplivajo različni družbeni dejavniki, vendar je od posameznika odvisno, kako intenzivno bodo ti dejavniki vplivali na njegovo očetovanje. Družbene dejavnike lahko razdelimo na ožji in širši kontekst, vendar pa sta oba konteksta močno povezana pri njunem vplivanju na očetovstvo.

Med ožje dejavnike umestimo družino in primarno socializacijo, ki poteka v njej, v mislih imamo predvsem vzgojo in vzgojne vzorce očetovstva. Ob pomanjkanju ali pasivni vlogi očeta, se lahko dotičen vzorec ponovi v nadaljnjih generacijah, ali pa tudi ne, to je odvisno od posameznika. Prav tako na identiteto očeta vplivajo njegovi vrstniki in prijatelji. V kolikor le-ti spodbujajo aktivno očetovstvo in tudi sami sodelujejo pri družinskih obveznostih, je velika verjetnost, da bo tudi oče tako ravnal v svoji družini, takšen vpliv prijateljev razumemo kot pozitiven vpliv na aktivno očetovstvo. Če tega ni in je prisoten negativni vpliv in med prijatelji ni podpore aktivnega očetovstva, potem se oče sam odloči ali bo tudi sam prevzel takšen vzorec vedenja v svoji družini ali pa bo vseeno upošteval svoje želje in notranjo motivacijo pri družinskih opravilih. Vzgoja in kultura, v katerih je oče odraščal, v kasnejšem življenju moškega vplivata na njegovo identiteto očeta in njegovo očetovanje. Različni vzgojni vzorci in kulturna ozadja so večinoma zakoreninjeni v posamezniku, vendar je samo od njega odvisno v kolikšni meri bo vse to vplivalo na lastnosti njegovega očetovanja in njegovo identiteto očeta. Njegova lastna volja in motivacija sta ključnega pomena, saj je to tisto kar očeta žene v aktivno očetovstvo, če tega ni, je prisotno pasivno očetovstvo. Zavedati se moramo tudi dejavnika, ki v današnjem času verjetno najbolj vpliva na očetovstvo in na očetovo sodelovanje v družini, to je njegova zaposlitev. Četudi so vsi prej naštetimi dejavniki, ki vplivajo na očetovstvo pozitivno naravnani, tako da podpirajo in spodbujajo aktivno

očetovstvo, pa sta lahko zaposlitev in s tem povezan delovni čas največja ovira pri aktivnem sodelovanju očeta v družini. Na tej točki lahko preidemo na širši družbeni kontekst, ki prav tako zajema zaposlitev očeta v okviru trga dela.

Gospodarska kriza je povzročila nestabilnost na trgu dela, zato je malo zaposlitev, ki zagotavljajo normalno preživetje posameznika in njegove družine, kar vpliva tudi na dobrobit družine, rodnost in s tem povezano število otrok v družini, ter na zaposlitev obeh partnerjev, saj dandanes moški niso edini, ki preživljajo družino, pri tem sodelujeta oba partnerja. Trg dela nekako ni naklonjen družinam, četudi se družinska politika in njeni ukrepi v Sloveniji spreminjajo v podporo družinam, saj si želijo izboljšati položaj družin, ampak podpore s strani delodajalcev večinoma nimajo. Družinska zakonodaja omogoča nekaj pravic, ki jih starši lahko koristijo v času odraščanja otrok, kot so materinski dopust, očetovski dopust in starševski dopust. Vendar pa kljub zakonodaji delodajalci niso ravno naklonjeni koriščenju omenjenih pravic njihovih zaposlenih. Eden od ukrepov, ki podpirajo aktivno starševstvo je tudi politika družinam prijaznih podjetij. Nekatera podjetja, ki so pridobila naziv družinam prijazno podjetje, se tega načela zavedajo in ga tudi dejansko upoštevajo, vendar pa so tudi takšna podjetja, ki kljub nazivu teh načel ne upoštevajo, pa naj gre za državno ali gospodarsko podjetje. Vsi ti dejavniki relevantno vplivajo na družino in družinsko življenje ter aktivno starševstvo, kot tudi na identiteto očeta in na njegov način očetovanja. V kolikšni meri v vsakdanjem življenju družin dejansko vplivajo, bom raziskovala v magistrskem delu.

Magistrsko delo je razdeljeno na dva dela, na teoretični in empirični del. V teoretičnem delu je v prvem poglavju predstavljeno očetovstvo v času modernosti, nato predstavim očetovstvo v pozni modernosti, sledijo prakse očetovanja v vsakdanjem življenju, naslednje poglavje obravnavava družinsko politiko in njene ukrepe, v zadnjem teoretičnem poglavju pa še na kratko predstavim raziskave, ki so bile na temo očetovstva v Sloveniji in v tujini že opravljene ter imajo podoben metodološki okvir kot moja raziskava.

V namen magistrskega dela sem v empiričnem delu naloge izvedla raziskavo. V empiričnem delu tako predstavim metodološki okvir raziskave in opravim analizo odgovorov respondentov na vprašanja pridobljena s pomočjo intervjuja. Pri intervjuju heteroseksualnih parov, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in imajo skupne otroke, sem uporabila polstrukturiran vprašalnik, ki je bil razdeljen na tri področja: področje nosečnosti, rojstva in

področje, ki obravnava obdobje od rojstva otroka do obdobja malčka, se pravi do vključno tretjega leta starosti vsaj enega otroka, katerega starši sodelujejo v moji raziskavi.

S pregledom in razumevanjem teoretičnega dela naloge ter analizo primarno pridobljenih podatkov empiričnega dela naloge bom skušala pridobiti informacije, ki mi bodo v pomoč pri iskanju odgovorov na zastavljena raziskovalna vprašanja. V magistrski nalogi sem postavila naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Ali se je percepcija očetovstva, ki so jo imeli pari med nosečnostjo in rojstvom otroka spremenila, potem ko so dejansko postali starši ter kako pari percipirajo vlogo očeta?
2. Kako poteka delitev družinskega dela, gospodinjskih opravil in skrbi za otroke ter kateri dejavniki vplivajo na očetovo sodelovanje pri vsem tem?
3. Ali obstajajo kakšne razlike pri vlogi očeta in dožemanju očetovstva pri očetih, ki imajo več otrok in pri očetih, ki imajo enega otroka?

Fokus naloge bo tako na morebitni diskrepanci med partnerjema s skupnim gospodinjstvom in skupnimi otroci ter v percepciji očetovstva v različnih obdobjih otrokovega življenja. Preverjala bom tudi ali so pri očetih prisotne lastnosti novega očetovstva ali ne.

2 Očetovstvo v času modernosti

V obdobju modernosti se na področju družine pojavijo spremembe, ki imajo vpliv tudi na kasnejšo družinsko politiko in sodelovanje družinskih članov v vsakdanjem družinskem življenju. Ravno zaradi teh sprememb, katerih značilnosti imajo zametke v modernosti, je to obdobje relevantno za obravnavano tematiko mojega magistrskega dela.

Do obdobja modernosti je nekako veljalo, da je v družini prevladoval patriarhat, v katerem ženske niso imele svojih pravic. V premožnejših družinah je bila njihova glavna naloga reprodukcija otrok, medtem ko je bila v revnejših družinah, poleg reprodukcije otrok, njihova naloga tudi bolj fizične narave, kot je skrb za otroke in živali, skrb za vrt in ostala fizično lažja opravila. Otroci so bili prepuščeni sami sebi, saj njihovi starši za vzgojo in skrb večinoma niso imeli časa, hkrati pa je bila umrljivost otrok visoka, zato se starši na svoje otroke niso hoteli čustveno navezati. Preživeli otroci so jim kasneje, ko so odrasli, pomagali kot nova delovna sila. Lokacija dela žensk je bila locirana na dom in bližnjo okolico, medtem ko so moški imeli delo tudi bolj oddaljeno od doma.

Čas modernosti na različnih področjih družine doprinese novitete in spremembe. Le-te se pojavijo na področju delitve zasebne in javne sfere vsakdanjega življenja. Družino se prvič prične obravnavati kot gospodinjstvo skupnost (Sieder 1998, 122). V zakonu se med partnerjema razvije bolj čustven odnos, ki ne temelji več samo na koristoljubju, temveč tudi na čustvih do partnerja, posledica tega je tudi večja zakonska komunikacija in vzajemni interes o vzgoji in skrbi za otroke (Sieder 1998, 126). Zaradi zanimanja za dobrobit otroka s strani obeh staršev postane vloga očeta bolj pomembna kot je bila v preteklih obdobjih. Vse te spremembe povzročijo spremembo pomena vlog obeh staršev, še posebej očeta, ki je bil doslej odtujen in je deloval samo kot hranitelj družine (Sieder 1998, 128). Lahko bi rekli, da v obdobju modernosti nastajajo majhni zametki očetovstva, ki se tekom časa oblikuje v obliko očetovstva, ki ga poznamo danes.

2.1 Nosečnost in prisotnost očeta pri porodu

Ko mine obdobje nosečnosti in se pri nosečnici pojavijo prvi znaki poroda, se začne tudi priprava na porod. Pri ljudeh je porod tisti trenutek, ko partnerja postaneta starša novemu živemu bitju, njunemu potomcu. Načini poroda in kraj poroda so se tekom zgodovine človeštva spreminjali. Do poznega 18. stoletja so bile ob porodnicah v času poroda tako

imenovane babice, starejše ženske, ki so imele za sabo že veliko porodov in so bile prisotne tudi ob porodih drugih porodnic, ter so imele mnogo izkušenj pridobljenih ob velikem številu prisostvovanih porodov (Oakley 2000, 55). Moških v času poroda ni bilo niti blizu, saj sta bila porod in celotno dogajanje povezano z njim prostorsko strogo ločena od drugega dogajanja, zato moški ni imel vstopa v sobo, v kateri je porodnica rojevala.

V času viktorijanskega obdobja (1839-1901) je kraljica Viktorija prvič zaposlila porodničarja moškega spola in od takrat naprej so v zdravstvu večinoma prevladovali moški (Oakley 2000, 57). Ženske so v tem času rojevale doma.

Na ozemlju današnje Slovenije sta z zdravstvenimi reformami naredila največ sprememb cesarica Marija Terezija v času njene vladavine (1717–1780) in zdravnik Gerhard van Swieten, ki sta slovenskim porodnicam omogočila boljše pogoje za uspešno rojevanje kot so jih imele dotlej. Ustanovila sta babiške šole v Ljubljani in Celovcu (1753), kjer so poučevali v slovenskem jeziku, Gradcu (1759) in Trstu (1815), kjer so se izobraževale bodoče babice (Kralj in Navinšek 2003, 9–10). Leta 1782 so bile ustanovljene šole za porodničarje v Ljubljani, Celovcu in Gradcu (Zupanič Slavec in Slavec 2013, 53–54). Leta 1789 je bil v Ljubljani odprt poseben oddelek, v sklopu katerega sta bili porodnišnica in najdenišnica (Gradišek 1974, 41–42).

Tekom let so v Sloveniji ustanovili še več porodnišnic v različnih krajih, kot so Novo Mesto leta 1908 (Splošna bolnišnica Novo Mesto – Zgodovina), Maribor 1928 (Ginekološko porodniški oddelek v Mariboru – Razvoj oddelka), Kranj 1955 (Bizovičar 2013), Slovenj Gradec leta 1958 (Juvan 2013), Trbovlje leta 1964 (Jurca 2013), vendar so imeli prvo zaposleno babico že leta 1947, Šempeter pri Novi Gorici 1965 (Kerkoč Rudolf 2013), Postojna 1950 (Čelhar 2013), Murska Sobota 1954 (Šabjan 2013), Jesenice 1949 (Kramar 2013), Izola 1954 (Grižan 2013), Celje 1920 (Preželj 2013) in Brežice 1953 (Kočnar 2013). Podatke z letnicami ustanovitev porodnišnic sem pridobila preko elektronske pošte od predstojnikov ali glavnih sester ginekološko porodniških oddelkov.

V času ustanovitev porodnišnic moški v času poroda niso smeli biti prisotni ob porodnici. Šole za starše kot take, ki jih poznamo danes še ni bilo. V Izoli leta 1964 (Grižan 2013), v Ljubljani 1955 (Vozelj 2013) in v Celju 1956 (Preželj 2013) so organizirali samo šole za nosečnice, ne pa za oba partnerja. Preostale porodnišnice so z izobraževanjem pričele kasneje, kar bom predstavila v poglavju o očetovstvu v pozni modernosti.

2.2 Delitev vlog v družini

V tem delu bom predstavila kako je potekalo vsakdanje družinsko življenje v družini v času modernosti, saj tu nastajajo spremembe, ki jih dotlej zgodovinsko gledano še ni bilo. Spremembe se pojavijo pri vzgoji in skrbi za otroke, delitvi gospodinjskih opravil in samem sodelovanju očeta v življenju njegovih otrok.

V viktorijanskem obdobju (1838–1901) poteka stroga delitev vlog med zakoncema. Moški tako postane glavni hranitelj družine, ženska pa skrbi za družino in dom (Oakley 2000, 57).

Zaradi sprememb kulture starševstva in s tem tudi očetovstva, Pleck očetovstvo razdeli na štiri obdobja, ki zajemajo tudi čas, ki ga obravnavam v delu (Švab 2001, 121):

- oče kot avtoritativen moralni in verski pedagog (18. in zgodnje 19. stoletje);
- oče kot distancirani preskrbovalec družine (2. pol. 19. stoletja in sredina 20. stoletja);
- oče kot vzor za ponotranjanje spolne vloge (1945 – 1965);
- novi oče, ki neguje in skrbi za otroke in je hkrati zaposlen (od poznih 1960-ih do danes).

Kot Pleck opredeljuje očeta in mu pripisuje vlogo v življenju njegovih otrok, lahko potemtakem sklepamo, da je oče v teh obdobjih bil prisoten, vendar se je njegova vloga postopoma spreminjala v vlogo, ki jo ima danes. Le ta pa v današnjem času pridobiva nove dimenzije tako v zasebni kot tudi v javni sferi (Švab 2001, 121).

V 2. pol. 18. stoletja so se pojavili novi poklici ter nova oblika družine, meščanska družina. V tem obdobju so se pojavili poklici, kot so bankir, trgovec, uradnik, podjetnik, pastor, sodnik in učitelj (Sieder 1998, 119). Družine so področje svojega bivanja vse bolj ločevale od področja zaslužka, kraj zaslužka je bil včasih kar precej oddaljen od doma (Sieder 1998, 119). V tem obdobju se družino prvič omenja kot pojem prave gospodinjske skupnosti, ki jo sestavljata oba starša in otroci (Sieder 1998, 122). V meščanskih družinah so bili moški tisti, ki so preživljali družine, bili so skrbniki. Ženske pa so bile doma, njihovo delo je vsebovalo skrb za gospodinjska opravila in vzgojo otrok. Ravno vzgoja otrok in medsebojni odnosi v družini postanejo v obdobju meščanstva izredno pomembni, zato se temu posveča veliko pozornosti (Sieder 1998, 124). Vzporedno s pomembnostjo medsebojnih odnosov se med zakoncema pojavi tudi večja komunikacija o vsakdanjih stvareh (Sieder 1998, 126). Ravno otroci postanejo prvič obravnavani kot »vzgojna« bitja, zato nastanejo nove zahteve o vzgoji otrok (Sieder 1998, 129). Spremembe, ki so se dogajale na področju, ki zajema medsebojne odnose

znotraj družine, niso bile le spremembe med zakoncema, temveč tudi spremembe v odnosu starš – otrok. Oče je bil še vedno neizpodbitna avtoriteta, toda v otrokovih očeh je bil prvič obravnavan kot prijatelj in svetovalec, kar je izredno pomembno za nadaljni razvoj oblike očetovstva, ki je prisotna danes (Sieder 1998, 130). To dejstvo je ključnega pomena pri postopnem dolgoletnem spreminjanju oblike očetovanja v družini. Kljub spremembam odnosov v družini, pa oče ostaja glavni patriarh družine (Sieder 1998, 128).

V 19. stoletju so družine industrijskih mezdni delavcev (rudarji, železarji) ločevale družinsko okolje in okolje mezenega dela (Sieder 1998, 139). Poleg moških se v industrijah zaposlijo tudi ženske, zato otroke oziroma varstvo otrok prevzamejo sorodniki, ki pa tudi opravljajo gospodinska opravila v domu sorodnikov, kjer živijo (Sieder 1998, 143). V kolikor ni prisotnih sorodnikov, so bili otroci večinoma prepuščeni sami sebi, saj sta bila oba starša zaposlena in je njuno delo potekalo tudi skozi cel dan. V primeru celodnevne dela so ženske gospodinska opravila opravljale zgodaj zjutraj ali pozno zvečer, ko so prišle iz službe. Moški jim pri teh opravilih niso pomagali (Sieder 1998, 186–188). V tem času se zaradi zaposlitve staršev družine pogosto selijo (Sieder 1998, 175). V družini še vedno prevladujeta patriarhat in spolna segregacija dela v domu. Oče postane nekakšen distancirani preskrbovalec družine, za katerega otroci vedo, da obstaja, a je v njihovih življenjih večinoma odsoten zaradi njegove zaposlitve, kljub vsemu pa finančno omogoči, da je družina preskrbljena (Švab 2001, 121).

Kot je razvidno, ima obdobje modernosti svoje značilnosti in tudi prisotne družbene spremembe, ki vsekakor močno vplivajo na vsakodnevno življenje družine ter na vloge staršev. Vsako zgodovinsko obdobje ima v spreminjanju značilnosti očetovstva izjemen pomen, saj se spreminjajo vrednote družine, posledično tudi očetove, poleg tega pa naraščajo tudi pričakovanja in norme družbe, kakšni naj bodo očetje.

... v opisu »tradicionalnega« moškega in očeta, ki je živel v mestu v začetku 20. stoletja, je še vedno poudarjena njegova skrbniška funkcija, medtem ko je njegov osebni in čustveni prispevek k družni v ozadju. Svoje družabne, prijateljske in celo čustvene potrebe je ta tradicionalni moški izpolnjeval zunaj doma, v svoji moški družbi, v gostilni, pri pijači, kartah in drugih, takrat povsem za moške pridržanih dejavnostih. V vzgoji otrok je le malo sodeloval, tudi njegov dejanski vpliv na družino je bil v primerjavi z očetom v kmečki družini bistveno manjši. Njegovo možnost

odločanja za družino, v kateri je bil večinoma odsoten, je uravnavala mati, ki je njegovo avtoriteto uporabljala bolj kot dopolnitev svoje vloge. Manj ko ga je njegovo delo zadovoljilo, manj možnosti za smiselno uveljavitev je imel in kolikor manj zadoščenja je doživel pri delu, toliko bolj je to vrzel nadomeščal z avtoritarno vlogo doma. (Žmuc-Tomori 1989, 43–44)

Tako je predstavljeno očetovstvo v začetku 20. stoletja. Kot omenja Žmuc-Tomori v zgornjem citatu, je bil oče v družini večkrat odsoten kot pa prisoten. Njegovo avtoritativno očetovanje lahko razumemo tudi tako, da si je mati pomagala z njegovo strogostjo pri vzgoji otrok, v smislu zastraševanja otrok. Oče je svojo avtoritativnost nemalokrat dokazal z agresivnostjo nad matero in otroki. Agresivnost v družini je bila v tem času družbeno sprejemljiva in ni bila stigmatizirana kot je v današnjem času (Žmuc-Tomori 1989, 38–44).

V času I. svetovne vojne pride do sprememb pri zaposlovanju žensk. Moški so na fronti, zato so ženske nekako primorane, da se zaposlijo, saj lahko le tako preživljajo svojo družino. Zaposlijo se tiste ženske, ki dotlej še niso bile zaposlene (Sieder 1998, 203). Ženska tako nase prevzame vlogo hraniteljice družine, vlogo starša in vlogo skrbnice doma, tako opravlja tudi moška dela, ki jih dotlej morda še nikoli ni opravljala, saj je bilo to delo moškega, ki pa sedaj ni prisoten (Sieder 1998, 204). Ker je v družbi otrokova dobrobit postala zelo pomembna, se izvršuje nadzor družin. V kolikor družina ne zagotavlja predpisane dobrobiti in vzgoje otroka, se jim lahko le tega odvzame (Sieder 1998, 212). Po končani vojni in vrnitvi mož domov s fronte, so bili le ti mnogokrat nesposobni fizično ali psihično opravljati delo, ter tako zagotoviti družini denar za preživetje. Tudi v času brezposelnosti moža le-ta ni pomagal ženi niti ni sodeloval pri opravljanju gospodinjskih opravil, še vedno je bila prisotna ločena delitev dela po spolu, ne glede na to, da je bila morda žena tudi zaposlena (Sieder 1998, 217). Zdravi moški so se vrnil nazaj na delovno mesto in ponovno postali skrbniki družine, avtoriteta, ki se jo je moralo upoštevati. Nekatere ženske so se vrnile v okolje domačega doma, nekatere so navkljub vsemu ostale zaposlene. Kmalu po I. svetovni vojni so se zgodile nove politične spremembe in tako je zopet prišlo do trenj med državami, zato se je začela II. svetovna vojna, ki je s seboj prinesla kar nekaj sprememb za družino. Možje so bili ponovno vpoklicani v vojsko, ženske so zopet same z družino ostale doma. Nekatere so se zaposlile v industriji, obenem pa se je od njih pričakovalo, da bodo kljub svoji zaposlenosti vzorne matere svojim otrokom (Sieder 1998, 223). Odsotnost očeta v življenju njegovih otrok med vojno, je po vojni skonstruirala nov odnos oče – otrok, ki ni bil ravno ljubeč, otroci in očetje so lahko

postali popolni tujci. V kolikor so bili otroci majhni, ko je oče odšel na fronto, ga le ti niso prepoznali, v drugem primeru pa je prihajalo do konfliktov med sinovi in očeti, predvsem zato, ker so starejši sinovi s prihodom očeta domov izgubili svojo vlogo skrbnika in avtoritete družine, kot so jo imeli doslej, ljubečega in prijateljskega odnosa v tem primeru žal ni bilo (Sieder 1998, 227–228). Pri očetih je zato možno zaznati novi tendenci, zmanjševanje tradicionalnih pritiskov na starejše otroke in povečan interes za majhne otroke, saj si z njimi želijo konstruirati nov odnos, ker le tega do tedaj še niso imeli (Sieder 1998, 226–231). Ko se očetje vrnejo domov, v družini v ospredje zopet stopi patriarhat, vendar v zmernejši obliki kot je bil poprej, četudi je med vojno vladal matriarhat. Tako se žene vrnejo nazaj v dom, možje pa se vrnejo na delo (Sieder 1998, 231). Leta 1948 je bil na slovenskem ozemlju popis prebivalstva, v katerem so bili navedeni tudi statistični podatki za družine, in sicer za naslednje spremenljivke: spol, starost, narodnost in pismetnost prebivalstva (Statistični urad Republike Slovenije 2013a). V popisu 1958 je raziskovalce zanimalo tudi katere poklice opravljajo prebivalci na območju današnje Republike Slovenije (Statistični urad Republike Slovenije 2013b).

Obdobje od 1960-ih let naprej raziskovalci imenujejo tudi »zlato vek«, saj so v tem času na površje prihajale spremembe mišljenja prebivalstva, ki so močno vplivale na nadaljni tok sprememb v naslednjih letih. V 60-ih letih 20. stoletja se ponovno pojavi potreba po ženski delovni sili. Hkrati pa je ženska še vedno tista, ki pripravlja obede, skrbi za dom in vsakodnevne potrebe otrok, ne glede na to ali je zaposlena ali ne (Sieder 1998, 233–236). Čeprav je ženska tista, ki skrbi za dom, pa se pojavi tudi sodelovanje moških pri gospodinjskih opravilih, vzgoji in varstvu otrok, kar kasneje vpliva tudi na javne razprave o spolni segregaciji vlog pri opravljanju gospodinjskih del in egalitarnosti med spoloma (Sieder 1998, 236). V popisu prebivalstva leta 1961 raziskovalci pridobijo podatke tudi o viru dohodka (Statistični urad Republike Slovenije 2013c). V 60-ih in 70-ih letih 20. stoletja strokovnjaki pričnejo opozarjati, da je družina kot institucija v krizi. Poudarjati se začnejo razlike med tedanjimi oblikami skupnega bivanja in meščansko družino (Sieder 1998, 278). V izogib napačnemu razumevanju krize družine moram pojasniti, da gre v tem primeru za zapoznelo moško (ne)prilagoditev ženski emancipaciji, katera se je kazala v feminističnih gibanjih (Zore 2007, 61).

Sredi 60-ih let 20. stoletja se torej ženske pričenjajo združevati v feministična gibanja in pojavijo se tudi na politični sferi kot sufražetke. S svojim takoimenovanim prvim valom

feminizma si izborijo volilno pravico, tako da so na tem področju od tedaj egalitarne moškimi. Konec 60-ih let se pojavi drugi val feminizma, ki traja nekako do 80-ih let 20. stoletja (Švab 2001, 7). Poznamo tri obdobja prvega vala feminizma. Prvo obdobje, ki poteka od konca 60-ih do 2. pol. 70-ih, imenujemo kritika in dekonstrukcija (nuklearne) družine. V drugem obdobju med leti 1970 in 1980, pride do preobrata analitične pozornosti k spolni razliki in odkrivanju pomembnosti materinstva oziroma ženskih specifičnih čustev. Tretje obdobje, ki traja od 1980 do 1990, pa tematizira pluralizacijo novih družinskih vlog (cf. Segal, v Muncie et al. 1995, 296 v Švab 2001, 12). Za moje magistrsko delo je pomembno obdobje pozne modernosti, ki ga obravnava drugi val feminizma od 1970-ih let naprej do današnjih dni, a o tem obdobju bom govorila več v segmentu o očetovstvu v pozni modernosti, ki je pomembno tudi zaradi dejstva, da očetovstvo v tem obdobju prvič postane predmet socioloških raziskav (Zavrl 1999, 23).

3 Očetovstvo v pozni modernosti

Očetovstvo v pozni modernosti kot ga razumemo danes pod terminom fenomen novega očetovstva je bilo opaziti v družbi od nekako 80-ih let 20. stoletja naprej. V obdobju spreminjanja od obdobja modernosti pa vse do danes je očetovstvo pridobilo nove lastnosti, ki jih v preteklih časovnih obdobjih družba ni poznala, pa vendar če pogledamo podrobneje, so zametki sprememb že v moderni meščanski družini in v takratnem načinu očetovanja. Na spremembe očetovstva je vplivalo in še vedno vpliva mnogo dejavnikov, ki imajo širši ali ožji družbeni kontekst, a njihovega vpliva na posameznika vsekakor ne smemo zanemariti. V tem poglavju bom predstavila značilnosti fenomena novega očetovstva, ter na kratko predstavila družbene dejavnike, ki vplivajo na očetovstvo, le te pa bom podrobneje predstavila v naslednjem poglavju, kjer bom na praksah vsakdanjega življenja prikazala njihov vpliv na očetovstvo.

V pozni modernosti se zgodi premik od enopomenskega poimenovanja in definiranja nuklearne družine v smeri, kjer se definicija družine in zasebnosti spreminja in tako razširja svojo temeljno definicijo (Švab 2001, 50). Spreminjajoče se lastnosti očetovstva in sodelovanje očeta v vsakdanjem družinskem življenju ter zasebnost družine so zelo obravnavane teme od obdobja 90-ih let 20. stoletja pa vse do današnjih dni (Švab 2000, 249). Na tej točki se lahko vprašamo, kaj so te omenjene spremembe in zakaj je očetovstvo tako aktualna tema raziskovanja, ko pa vloga in identiteta očeta obstajata že od nekdaj. Kot je bilo že omenjeno, v pozni modernosti prihaja do novega definiranja družine in tudi družina sama se razvija in razširja v nove razsežnosti in oblike, vse to pa je zanimivo raziskovalcem družinskih področij. Na začetku naj omenim spremembo oblik in kompozicij družin. Prihaja do zmanjševanja števila nuklearnih družin, posledice zmanjševanja so nove oblike kohabitacij in zakonskih zvez, kot so reorganizirane družine, enostarševske družine, narašča tudi število istospolnih ter enočlanskih družin (Švab 2001, 59). Vse te spremembe na področju družine so »nove«, vendar ne v smislu, da se prvič pojavijo v družbi kot take, temveč da jih družba obravnava legitimno. Samo v primeru istospolnih partnerskih zvez v Sloveniji legitimizacija še ni tako urejena z zakonodajo kot bi si zagovorniki vse splošne egalitarnosti želeli in si tudi prizadevajo k uresničitvi svojih ciljev. Ravno tako v današnjem času zasledimo upadanje števila zakonskih zvez in posledično naraščanje števila zunajzakonskih zvez. Ker so trenutno v porasti zunajzakonske zveze, je vzporedno s tem dejstvom tudi vse več otrok rojenih v zunajzakonskih zvezah. Omenjeno dejstvo je dandanes popolnoma legitimno in sprejeto s

strani države, kar v obdobjih pred pozno modernostjo ni bilo (Švab 2001, 59). Zunajzakonski otroci so bili v preteklosti v družbi večkrat stigmatizirani, danes pa temu ni več tako.

Z možnostjo izobraževanja se je starost ob rojstvu prvega otroka pri obeh partnerjih povišala. Vendar ne glede na starost ob porodu prvega otroka je »starševstvo postalo izredno pomembno, kar se med drugim izraža v vedno večjem zanimanju za hitro razvijajoče se reproduktivne tehnologije, razumevanje protektivnega starševstva in v poskusih aktivnega vključevanja očetov v aktivno starševstvo.« (Švab 2001, 86) Kljub zanimanju za starševstvo pa so posamezniki pred vlogo starša žal vezani tudi na druge dejavnike in pogoje, ki jim starševstvo sploh omogočajo. V tem obdobju je prišlo do ogromnih sprememb, ki vplivajo na vsakdanje življenje posameznika in njegove odločitve. Med glavne dejavnike, ki vplivajo na očetovstvo v širšem kontekstu zajamem trg dela in zaposlitev očeta ter delovni čas, ki ima danes največji vpliv na aktivno sodelovanje očeta v družinskih opravilih ter v življenju njegovih otrok. Gospodarska kriza, ki je zaznamovala marsikatero podjetje in povzročila nestabilnost zaposlitev prav tako vpliva na starševstvo, materinstvo v enem pogledu in očetovstvu v drugem. Vsekakor pa je gospodarska kriza negativno vplivala na podjetja ter njihove zaposlene, kar je zaznati v preobremenitvi zaposlenih ter naraščanju števila ur, ki jih posameznik preživi v delovnem okolju in zmanjšanju števila ur, ki ji posameznik preživi doma z družino. Kljub gospodarski krizi pa vseeno prihaja do sprememb na področju družinske politike, a ravno tem spremembam delodajalci nasprotujejo, velikokrat ravno zaradi izgovora, da podjetje finančno trpi za posledicami gospodarske krize, zato legitimnih in pravnomočnih zakonov mnogokrat ne upoštevajo in tako kršijo pravice, ki pripadajo njihovim zaposlenim. Če pogledamo v ožji kontekst družbenih dejavnikov, ki vplivajo na očetovstvo, moramo na prvem mestu omeniti primarno socializacijo in družino, v kateri je potekala. V kolikor je družina očeta spodbujala delitev dela in aktivno sodelovanje očeta v življenju otrok, potem to razumemo kot pozitiven vpliv na očetovstvo, v kolikor so nasprotovali ali imeli nevtralno mnenje, pa je od očeta odvisno, kateri vzorec očetovstva bo prevzel pri svojem načinu očetovanja. Poleg družine imajo lahko na očeta velik vpliv vrstniki in prijateljska družba, v kateri preživlja svoj prosti čas. Morebiti največji vpliv na aktivno očetovstvo pa imata njegova lastna volja in želja. Vendar se moramo zavedati, da včasih to vseeno ni dovolj za aktivno očetovstvo. Moški si načeloma želijo za svojo družino skrbeti vsaj s finančne plati, zaradi izobraževanja se starost pri kateri moški prvič postane oče zvišuje, enako se dogaja tudi pri ženskah. Posledično si pari kasneje ustvarijo lasten dom, kar je ena od značilnosti

LAT-faze in posledica trenutno neugodnih gospodarskih razmer, ki vplivajo na vsakdanje življenje posameznikov in družin. Že res, da se lahko mladi posamezniki izobražujejo kot sem že prej omenila, vendar kaj to pomeni za nadaljnje življenje in za situacijo, v kateri sedaj živimo. Zaradi podaljšanja možnosti izobraževanja se mladi kasneje osamosvojijo od staršev, kar dobro ponazori izraz LAT-faza (living apart together), kar pomeni vmesno fazo med družinsko odvisnostjo in od staršev skoraj da neodvisnim življenjem. Za omenjeno fazo je značilna ekonomska odvisnost od staršev in hkratna socialna neodvisnost posameznika (Rener in drugi 2006, 65). Zaradi LAT-faze in drugih družbeno gospodarskih sprememb ima posameznik oteženo življenje v smislu, da kljub izobrazbi nima zaposlitve, brez zaposlitve pa si tudi ne more ustvariti okolja, kjer bi si lahko ustvaril družino ter si oblikoval očetovsko identiteto.

V pozni modernosti se torej pojavi fenomen novega očetovstva, ki naj bi spremenil dotedanjo očetovsko identiteto, v novo, boljšo, vendar temu v realnosti ni tako. »Pojav novega očetovstva se kaže predvsem v aktivnejšem vključevanju v družinsko delo in skrb za otroke, vendar se še ne razvija tako intenzivno kot kažejo trendi v zahodnejših državah. Zdi se, da so spremembe daleč najbolj zaznavne na ravni vrednot, stališč, percepcij aktivnega očetovstva, materinstva, položaja žensk v družini in širše v družbi, ter tudi sicer družinskega življenja.« (Rener in drugi 2005 v Rener in drugi 2006, 75) Morda lahko sklepamo, da se »novi« oče pozne modernosti ne razlikuje prav veliko od očeta živečega v modernosti, sodeč po omenjenemu opisu, ter da je identiteta sodobnega očeta le mit, ki pa je daleč od vsakdanje realnosti, v kateri je opravljanje družinskih opravil še vedno spolno determinirano in večino del še vedno opravi ženska (Švab 2001, 115). Kot trdi Švab, problem nastane že pri pojmovanju odsotnosti/prisotnosti očeta, saj je današnje dožemanje odsotnosti/prisotnosti očeta vezano predvsem na alokacijo družinskega dela in skrbi za otroka. V modernosti je bil oče prisoten v javni sferi, odsoten pa v zasebni sferi in tu je pomembna razlika med modernističnem očetom in očetom pozne modernosti (Švab 2000, 253). Oče pozne modernosti je prisoten na obeh sferah, če si le to sam želi, saj ima legitimno pravico, da prisotnost na zasebni sferi zavrne. Vse te pravice in možnost izbire prisotnosti vplivajo na očetovo identiteto in vlogo pri alokaciji in sodelovanju v družinskem delu in skrbi za otroka (Švab 2001, 132).

Zavedati se moramo, da očetova identiteta ni samo ena, saj obstaja več možnih nians identitet, ki skupaj konstruirajo celotno identiteto očeta (Švab 2000, 255). Očetova identiteta se tako

razlikuje po tem pri kateri starosti je moški prvič postal oče, kateremu družbenemu razredu pripada, religiji, etniji in pripadnosti, katero stopnjo izobrazbe ima dokončano in iz katerega okolja prihaja. Vse te posameznikove identitete determinirajo očeta in njegovo očetovanje. Tako lahko rečemo, da kljub različnim vplivom družbenih dejavnikov in različnim očetovskim identitetam vseeno prihaja do sprememb na področju očetovstva.

Če nekako povzamem, so ključne spremembe v družini in posledično očetovstvu v pozni modernosti naraščanje zunajzakonskih zvez, višja starostna meja pri prvem otroku, delitev gospodinjskih opravil med partnerjema, aktivno sodelovanje očeta v življenju njegovih otrok, sodelovanje očeta tekom nosečnosti in pri porodu, skrb in nega otroka, prisotnost LAT-faze, zaposlitveni status obeh partnerjev in večja egalitarnost partnerjev, erozija očetovske avtoritete, spreminjanje podobe očeta v družbi ter njegovih idealnih značilnosti (Rener in drugi 2006; Švab 2001).

3.1 Fenomen novega očetovstva

Fenomen novega očetovstva zajema spremembe na različnih področjih očetovstva, na katera hkrati vplivajo družbene spremembe tako v različnih kontekstih kot z različno intenziteto, ter tako vselej pustijo pečat pri posameznikovem očetovanju. Kljub vsemu pa nas zanima kaj je tako novega v omenjenem fenomenu, da tega družba pred pozno modernostjo še ni poznala. »O fenomenu tako imenovanega novega očetovstva, ki označuje premik od patriarhalnega družinskega modela, v katerem so moški – očetje identificirani z vlogo materialnega preskrbovalca družine, k aktivnejšemu vključevanju moških v družinsko življenje, v bolj enakomerno delitev družinskega dela, skrb za otroka ...« (Rener in drugi 2008, 7)

O omenjenem družbenem fenomenu novega očetovstva govorimo šele od 70-ih let 20. stoletja, še bolj intenzivno pa se je ta fenomen uveljavil od 80-ih let 20. stoletja naprej (Rener in drugi 2008, 7). V 90-ih letih 20. stoletja strokovnjaki na področju spreminjanja družine potrdijo, da fenomen novega očetovstva resnično obstaja (Rener 1993 v Rener in drugi 2008). Vendar se moramo zavedati, da imajo strokovnjaki na novo očetovstvo kljub vsemu deljen pogled. Aktivno očetovstvo je prisotno v družbi že nekaj časa, vendar ni bilo natančno začrtane meje med zasebno in javno sfero, zato je bilo težje opredeliti očetovo pristonost ali odsotnost. Z vzpostavitvijo te meje pa je to lažje, zato lahko govorimo o novi obliki očetovanja v družini (Švab 2000, 253). Ravno tako moramo razumeti, da je današnje

pojmovanje odsotnosti ali prisotnosti očeta definirano predvsem preko alokacije družinskega dela ter skrbi za otroka in njegove nege (Švab 2000, 253). A. Hochschild govori o tako imenovani zavlačevani revoluciji očetovstva, saj naj bi bile spremembe v zasebnosti počasnejše od sprememb v javni sferi (Hochschild 1989 v Renner in drugi 2008, 41). Kaže se bolj na simbolni ravni, kot so stališča, mišljenja, percepcije kot pa na dejanski ravni (Hochschild 1997 v Renner in drugi 2005, 6). Če nekako grobo sklepamo, bi bilo najbolj idealno za nek nov fenomen, da ga sprva uveljavimo v zasebni sferi, šele nato naj bi s tem fenomenom naredili preskok na javno sfero. Mogoče bi bili potemtakem novo nastali fenomeni bolj uspešni kot so bili do sedaj. Vendar pa temu v realnem življenju ni tako. Spremembe na področju očetovstva se ne bodo zgodile kar čez noč, niti v zasebni niti v javni sferi. Za dokončno uspešnost nekega fenomena ga moramo podpreti tako v zasebni kot tudi v javni sferi in ne samo v percepciji, mišljenju in stališčih, temveč tudi v realizaciji le teh, ter dejansko realizacijo v družinskem življenju.

V primeru mojega magistrskega dela izhajam iz predpostavke, da novo očetovstvo označuje predvsem skrbno očetovstvo v podobi čutnega, aktivnega očeta, ki pa ni tako zelo nov fenomen (Collier 2002 v Humer 2007b, 160). Kot trdi Humer: »Očetovstvo je proces, v katerem moški – očetje nudijo skrb otrokom v vsakdanjem življenju.« (Humer 2007b, 160) »Skrb se ne kaže zgolj v materialni očetovski oziroma hraniteljski podpori otrok, temveč zlasti v čustvenem, moralnem in vzgojnem pomenu.« (Humer 2007b, 163) Novo očetovstvo predstavlja družbeni ideal zahodnih družb, saj oče aktivno sodeluje od časa nosečnosti naprej, se vključuje v nego in vzgojo otrok in sodeluje pri gospodinjskih opravilih (Švab 2001 v Humer 2007b, 163). Hochschild poudari, da je »novo samo nasprotje med idealom novega očeta in realnostjo odsotnega očeta, torej razkorak med realnostjo in vrednotami.« (Hochschild 1995 v Humer 2007b, 163) Novo očetovstvo bi po Zavrlovi lahko imenovali tudi senzitivno očetovstvo, ker definira, da očetovstvo v svojo definicijo zajema tudi čustvene, vsakodnevne, skrbne odnose z otroki ter da je oče sposoben vpogleda v njihove potrebe, ter si želi biti o teh potrebah tudi ozaveščen (Zavrl 1999, 107). »Ideologija novega očetovstva promovira idejo, da je očetovstvo za moške življenjska priložnost, da izkažejo svoje skrbstvene občutke drugače kot so to počeli njihovi očetje in hkrati priložnost, da prevzamejo enako vlogo v starševanju kot ženske, partnerke.« (Švab v Renner in drugi 2008, 68)

Topologija novega očetovstva obravnava naslednja področja: oče kot družbena podoba moškosti, erozija očetovske avtoritete, oče, ki skrbi za otroke in opravlja družinska dela, ideali

novega očetovstva, očetovska odgovornost, legitimizacija in normalizacija očetove neprisotnosti (Švab 2001, 122–125). Družbena podoba moškosti se spreminja iz generacije v generacijo. Če samo pomislimo na identiteto moškega kot očeta v časih naših starih staršev, tudi očetov in jo nato primerjamo s podobo današnjega moškega – očeta, vidimo ogromno transformacijo, tako v upadanju avtoritete kakor imenujemo erozijo očetovske avtoritete kot tudi v aktivni skrbi za otroke in sodelovanju očeta v družinskih opravilih, vendar je to sodelovanje še vedno manjše kot partnerkino. Ko govorimo o idealih novega očetovstva mislimo predvsem na uspešno promoviranje aktivnega očetovstva ter vsaj navidežno zabrisanje spolne segregacije vlog v družini (Švab 2001, 123–127).

Pri obravnavi novega očetovstva se moramo zavedati tudi kontradiktornosti, ki se pojavlja v tem fenomenu. Novo očetovstvo seveda ni idealen fenomen na vseh segmentih, na katerih se pojavi. Že res, da sam fenomen spodbuja aktivno sodelovanje očeta v življenju otrok, a hkrati ima oče popolnoma legitimno pravico, da v življenju njegovih otrok postane odsoten. Ravno zaradi te odsotnosti/neprisotnosti se pojavlja vedno več enostarševskih družin, ki so prisotne v pozni modernosti in tudi legitimirane s strani državne zakonodaje. Bistvena značilnost novega očetovstva, ki se pojavlja v pozni modernosti na področju prisotnosti ali odsotnosti je legitimna izbira očeta, za aktivno ali odsotno vlogo očetovstva (Švab 2001, 132).

Mediji so zaradi promoviranja aktivnega očetovstva vse bolj naravnani k temu, da tudi oni sami spodbujajo aktivno očetovstvo v življenju njegovih otrok na različne načine. Avtorica članka M. Črepinšek na primer opisuje mite očetovstva, ki so po značilnostih podobni topologiji očetovstva po A. Švab. Naj jih nekaj omenim: sedanji očetje so tesneje vpleteni v skrb za otroke, kljub vpletenosti pa so manj časa z otroki kot mame, opravijo manj gospodinjanskega dela kot partnerke, očetje se z otroki igrajo več kot matere, njihove igre so predvsem fizične narave, mama je prijazna, oče je strog ter oče se ne zbudi, če otrok ponoči joka (Črepinšek, 2010). Vse razen zadnji dve trditvi so podobne značilnostim novega očetovstva. Kaj se dogaja z zadnjima trditvama v novem očetovstvu, pa bom poskušala raziskovati v empiričnem delu mojega magistrskega dela.

V pozni modernosti se vzporedno s fenomenom novega očetovstva pojavi tudi fenomen protektivnega starševstva, ki prav tako vpliva na vlogo očeta. Oče je aktivno prisoten že od samega spočetja. V nosečnosti je prisoten na zdravniških in ginekoloških pregledih, prebira literaturo, se izobražuje in sodeluje pri nakupu opreme, ki jo bo potreboval otrok in ki jo bosta

potrebovala oba starša kot pripomoček pri negi otroka. Tako prisoten je tudi potem v nadaljnjih korakih, ki sledijo nosečnosti, kot so prisotnost pri porodu in aktivno sodelovanje v življenju otrok, tako kot to počne partnerka. Lahko trdimo, da je zaradi tega obdobje otroštva najbolj nadzorovan del osebne eksistence (Švab 2001, 136). V vsakem trenutku nekdo bdi nad otrokom ali načrtuje njegove dejavnosti.

Seveda pa vsak oče ne sodeluje aktivno v življenju njegovih otrok in tega ne smemo zanemariti. Vsak ima svoje izgovore in dejavnike, zakaj ne sodeluje več pri očetovanju svojih otrok. Lamb omeni 4 dejavnike, ki vplivajo na raven očetove vpletenosti: motivacija, sposobnost in samozavest, družbena podpora in institucionalni dejavniki ter prakse (Lamb 1997 v Zavrl 1999, 70). O dejavnikih, ki vplivajo na raven aktivnosti pri očetih, sem govorila tudi s pari, ki so sodelovali v intervjujih, a o tem malo več v empiričnem delu.

4 Prakse očetovanja v vsakdanjem življenju

V tem poglavju bom predstavila prakse očetovstva v vsakdanjem življenju, saj le te prikažejo značilnosti fenomena novega očetovstva. Prakse sem razdelila na tri podpoglavja, ki si sledijo v naslednjem vrstnem redu. Prvo podpoglavje zajema značilnosti šole za starše, katere teme so tam obravnavane ter zelo kratko predstavim nastanek šol za starše v slovenskem okolju. Sledi podpoglavje o prisotnosti očeta pri porodu, kjer namenim pozornost pomenu prisotnosti očeta pri porodu, ter kakšen vpliv ima njegova prisotnost na porodnico, na koncu pa predstavim statistiko prisotnosti očetov pri porodu v slovenskih porodnišnicah. Pri naslednjem podpoglavju obravnavam delitev dela in skrb za otroke v vsakdanjem družinskem življenju, na koncu predstavim tudi najpogostejše družbene dejavnike, ki imajo kakršen koli vpliv na aktivno očetovstvo. Za magistrsko delo je najbolj relevantno funkcioniranje vseh tem v realnem vsakdanjem življenju, katerih funkcioniranje bom preverila v empiričnem delu naloge.

4.1 Šola za starše

Izobraževanje v tako imenovani Šoli za (bodoče) starše je namenjeno nosečnici in njenemu partnerju. V sklopu predavanj predavatelj bodoče starše pripravi na porod, poporodno obdobje in nego ter skrb za novorojenčka. Priporočljivo je, da se izobraževanja udeležita oba partnerja, saj s tem oba dobita enake informacije in sta tako bolj pripravljena na dogajanje, ki se bo odvijalo tekom poroda in na spremembe, ki jih bo v njuno življenje prinesel novorojenček. Partnerja naj bi se teh izobraževanj udeležila tekom zadnjega trimesečja obdobja nosečnosti. Tematike, ki so večinoma obravnavane v šolah za starše, so naslednje (Šola za bodoče starše Velenje, Šola za bodoče starše Slovenska Bistrica, Šola za starše Ljubljana):

- priprava na odhod v porodnišnico (dokumenti, obvezne stvari in pripomočki);
- značilni znaki za začetek poroda in porodne dobe;
- predstavitev sredstev za lajšanje bolečin ob porodu;
- pravice porodnice in partnerja (vloga partnerja ob porodu);
- poporodni pregled in zaščita;
- telovadba po porodu;
- shranjevanje matičnih celih;
- pravilno rokovanje z novorojenčkom ali handling;

- dojenje (prednosti, možne težave, prehrana matere);
- nega novorojenčka (kopanje, previjanje, oblačenje);
- skrb za otrokove zobe;
- preprečevanje poškodb novorojenčka;
- psihološka priprava na porod in poporodno obdobje, prihod novega družinskega člana.

Poleg omenjenih tematik organizatorji izobraževanja lahko dodajo še kakšno drugo temo ali pa vsebino še skrajšajo. Po koncu izobraževanja očetje pridobijo potrdilo o zaključenem izobraževanju v Šoli za starše, katerega nato potrebujejo v porodnišnici, da jim osebje sploh dovoli biti ob partnerki tekom poroda. Nekatere porodnišnice imajo glede tega potrdila strogo pravilo, druge pa so bolj prilagodljive situaciji.

Ustanovitev šole za starše v slovenskih porodnišnicah in zdravstvenih ustanovah časovno gledano ni bila v enakem času. Ena prvih šol za oba starša je bila ustanovljena v Ljubljani leta 1991, že prej pa so očetje lahko bili prisotni pri porodu (Vozelj 2013). V Izoli omenjeno izobraževanje poteka od leta 1974, vendar je bilo sprva samo za matere, kasneje so se jim pridružili tudi očetje (Grižan 2013), v Trbovljah od leta 1982 (Jurca 2013). V letu 1987 so s predavanji pričeli v Kranju (Bizovičar 2013), nato so leta 1988 s predavanji pričeli v Postojni (Čelhar 2013), v porodnišnici Šempeter pri Novi Gorici predavanje poteka od leta 1995 (Kerkoč Rudolf 2013). Od leta 2000 predavanja organizirajo v porodnišnici Murska Sobota (Šabjan 2013), na Jesenicah od leta 2003 (Kramar 2013), v Brežicah od leta 2010 (Kočnar 2013), leta 2011 so z izobraževanjem pričeli v porodnišnici Slovenj Gradec (Juvan 2013). Dotlej so bila predavanja organizirana v zdravstvenih domovih. Kot je razvidno iz podatkov se vodstvu porodnišnic izobraževanje obeh staršev zdi izredno pomembno in s takšno gesto spodbujajo očete k večji aktivnosti in participaciji tekom nosečnosti, v času poroda in kasneje v času, ko kot družina zaživijo njihovo vsakdanje življenje.

4.2 Prisotnost očeta pri porodu

Ko se začnejo prvi popadki, se začne prva porodna doba. Naloga moškega v tem trenutku je, da partnerko varno pripelje do porodnišnice, če le ni drugih dejavnikov, ki mu to onemogočajo. Priporočljivo je, da ni v paničnem stanju, saj imajo potem v porodnišnici več dela z njim kot s partnersko. Znanje, ki se ga je naučil v šoli za starše, lahko zdaj s pridomo uporabi. Protokol sprejema porodnice v porodnišnico je v vsaki porodnišnici edinstven, nekaj

delov postopkov je v zdravstvu standardiziranih, nekaj pa ne. V tem času partner navadno počaka v za to namenjenem prostoru. Za prisotnost pri porodu je priporočeno, da se partner sam odloči, ker v koliko bo v to prisiljen, bo njegovo sodelovanje slabše kot bi bilo v obratnem primeru. Tekom popadkov naj bi partner bodril partnerko, ji bil v čustveno in fizično oporo, nosil naj bi ji tekočino za žejo, lahko jo masira, če ji to ustreza. Predvsem pa naj posluša navodila babic in porodničarjev in navodila tudi upošteva (Bertoncelj 2010a).

Ženske si večinoma želijo imeti ob sebi partnerje med samim porodom. Želijo si imeti ob sebi nekoga, ki jih zna pomiriti in hkrati dati pozitivno motivacijo za uspešen porod. Ko se otrok rodi, ima partner možnost, da prereže popkovino, če si to seveda želi. Nato pa otroka prva pestuje mati, ko ji ga položijo na prsni koš. Tak je postopek pri vaginalnem porodu. V kolikor pride do zapletov in do carskega reza, pa je partner tisti, ki prvi pestuje otroka, saj je mati v fazi prebujanja iz anestezije. Sklepamo lahko, da ni tako pomembno kdo prvi pestuje otroka, ampak da otrok začuti bližino in toplino enega od staršev. Strokovnjaki namreč zatrjujejo, da je izredno pomembno, da oče in otrok čim hitreje pričneta navezovati stik, saj naj bi bil zaradi tega njun odnos v nadaljnjem življenju tesnejši in bolj poglobljen (Sears in Sears 2008, 25–49). Zavrlova trdi, da je »izkušnja poroda zelo intenzivno čustveno doživetje«, ki ga lahko doživi posameznik (Zavrl 1999, 51). Pozitiven vpliv partnerja na partnerko med porodom in naraščanje števila očetov, ki si želijo sodelovati pri rojstvu svojih otrok, je vplivalo na spremembo pravil v porodnišnicah. Prej je bil porod za očete nedostopen, danes temu ni več tako. Porodnišnice so omenjeno pravilo spremenile v različnih letih svojega delovanja.

Za prisotnost ob porodu se v ljubljanski porodnišnici odloči približno 85 % očetov, predhodno pa morajo obiskovati šolo za starše (Bertoncelj 2010b, Vozelj 2013). V izolski porodnišnici so lahko partnerji pri vaginalnem porodu prisotni od leta 1990, pri carskem rezu od leta 1997, za prisotnost se jih odloči 78 %, pri tem je zaželeno, da sodelujejo v šoli za starše (Bertoncelj 2010b, Grižan 2013). V trboveljski porodnišnici je prisotnost očetov 85 %, to možnost izvajajo že od leta 1982, vendar odkar organizirajo šolo za starše od očetov zahtevajo, da imajo le to opravljeno (Bertoncelj 2010b, Jurca 2013). Od leta 1988 je oče lahko prisoten pri vaginalnem porodu v porodnišnici Postojna, pri carskem rezu od leta 2001. V letu 2012 so zabeležili 92-odstotno prisotnost očetov pri porodu, obisk šole za starše je zaželen (Bertoncelj 2010b, Čelhar 2013). V porodnišnici Šempeter pri Novi Gorici so lahko očetje pri porodu prisotni od leta 1990, v letu 2011 je to možnost izbire izkoristilo 86 %, zaželeno je obiskovanje šole za starše (Bertoncelj 2010b, Kerkoč Rudolf 2013). Od leta 1993 so tudi

murskosoboški očetje dobili možnost participiranja pri porodu, za to možnost so se leta 2012 odločili v 54 %. Predhodno obiskovanje šole za starše je sicer zaželeno, ni pa obvezno (Bertoncelj 2010b, Šabjan 2013). V Kranju je oče lahko prisoten pri vaginalnem porodu vse od leta 1975, za kar se odloči kar 90 % moških (Bizovičar 2013, Bertoncelj 2010b). Malo kasneje kot v ostali porodnišnicah so tudi v porodnišnici Jesenice dopustili prisotnost očeta pri porodu. In sicer od leta 2000 lahko prisostvuje pri vaginalnem porodu, od leta 2012 pa tudi pri carskem rezu. Beležijo kar 97-odstotno prisotnost očetov (Kramar 2013). Oče je lahko od leta 1981 prisoten v porodnišnici Brežice, pri carskem rezu pa še vedno ne. Za prisotnost pri vaginalnih porodih se je leta 2012 odločilo 64 % očetov (Kočnar 2013). V Slovenj Gradcu oče ni prisoten pri carskem rezu, pri vaginalnem porodu je lahko, vendar prisotnost beležijo šele od leta 2000, pred tem pa so očetje že nekaj časa lahko bili prisotni pri porodu. V 65 % vseh porodov so očetje prisotni v porodni sobi (Juvan 2013). V celjski porodnišnici očetje lahko participirajo pri porodu od leta 1998, vendar samo pri vaginalnem, pri carskem rezu pa ne. Očetje, ki so prisostvovali pri porodu so v 70 % izkoristili to možnost (Preželj 2013).

Vsekakor se pogoji prisotnosti tekom let spreminjajo, vendar to ne odvrne očete, ki si želijo prisostvovati pri porodu. Nacionalni inštitut za javno zdravje Republike Slovenije zbira podatke o porodih v slovenskih porodnišnicah in glede na poročila o prisotnosti očetov, se število le teh iz leta v leto povečuje. V letu 2005 je bilo zabeleženih kar 68 % očetov, ki so bili prisotni pri rojstvu otrok, predavanja v šoli za starše je obiskovalo 64 % očetov. Leta 2008 se je prisotnost očetov pri porodu povečala na 72 %, prisotnost očetov, v šoli za starše se je nekoliko zmanjšala in sicer je dosegla nivo 63 %. Pred tremi leti, leta 2011, je bilo ob partnerki v času poroda kar 76 % očetov, predavanja pa je obiskalo 65 % očetov (Nacionalni inštitut za javno zdravje).

Kot je razvidno iz podatkov se želja očetov po prisotnosti pri porodu vsako leto povečuje, vendar ali se s tem povečuje tudi aktivno očetovstvo v nadaljnjem življenju otroka ali se ta aktivnost z starostjo otroka zmanjšuje.

4.3 Delitev dela

Pri delitvi vlog v času pozne modernosti prihaja do sprememb. Vendar kljub spremenjenemu mišljenju in stališčih o tem kakšen naj bi bil sodoben oče vseeno opazamo, da je pri vsakodnevnih opravilih prisotna spolna segregacija opravil in skrbi za otroka. Spolna enakopravnost se ne razvija s tolikšno hitrostjo kot v Skandinavskih državah. Ženske še vedno

opravijo več družinskih opravil kot moški, četudi je v družbi opaziti očete, partnerje, ki izredno aktivno sodelujejo pri družinskih opravilih. Vendar ali je to »večje« sodelovanje samo navidezno ali je to tudi realno stanje v naši kulturi. »S. Coltrane povezuje delitev domačega dela z manjšo diskriminacijo žensk in z večjo enakostjo med spoloma nasplošno. Torej imajo tudi majhne spremembe pri sodelovanju pri moških v družinskem delu lahko daljnosežne posledice za oblikovanje družbe v prihodnosti.« (Zavrl 1999, 102) Vprašamo se lahko, kdaj bodo te obljubljene spremembe dejansko prišle tudi v realno življenje in ne bodo obstale samo na področju stališč, percepcij in mišljenj. Ne smemo povsem zanemariti dejstva, da je delitev dela navzoča tudi v času očetovskega dopusta in da je očetova aktivnost takrat najbolj vidna in tudi najbolj intenzivna. Vendar pa po končanem očetovskem dopustu družinsko življenje preide v tradicionalno delitev dela v vsakdanjem življenju. Spolna segregacija gospodinjskih opravil in skrb za otroka se poveča v smer neenakopravne porazdelitve v škodo ženskemu spolu (Renner in drugi 2008, Humer 2007b, Renner 2007, Hood 1993).

4.3.1 Moški in gospodinjska opravila

V tem delu se osredotočimo na vlogo moškega v vsakdanjem družinskem delu, zato moramo najprej definirati kaj družinsko delo sploh je. »Družinsko delo razumemo v najširšem pomenu kot vrsto dejavnosti, potrebnih za vsakdanje funkcioniranje družine oziroma njenih članov: gospodinjsko delo, skrb za otroke, finančno administrativna dela, tehnična (p)opravila, sorodstveno in odnosno delo.« (Švab 2001, 144) Brez omenjenega bi imela družina oteženo bivanje in funkcioniranje v družbi, zato morajo biti družinska dela opravljena, vendar se lahko od družine do družine razlikuje kdo opravlja več družinskega dela in na kakšen način. Raziskovalci kljub temu ugotavljajo, da je družinsko delo in z njim povezana gospodinjska opravila še vedno večja domena žensk kot pa moških. Ne glede na to ali je ženska zaposlena ali ne in tudi če koristi kakršno koli obliko dopusta (Švab 2000).

Glede na to, da je v nalogi velikokrat omenjena pravica do raznih oblik dopusta, jo na tem mestu tudi omenim. V primeru, ko je ženska na porodniškem dopustu, večinoma prevzame vsa gospodinjska opravila, moški ji pri le teh samo pomaga. Četudi moški koristi očetovski dopust, pa ni nujno, da so tedaj zapažene spremembe njegovega vedenja. Ker v večini primerov očete koristijo samo 15 dni očetovskega dopusta, bi bilo nerealno pričakovati, da bo teh 15 dni imelo konkreten vpliv na delitev domačega dela za nadaljna obdobja (Humer in Kuhar 2010, 82; Humer in Kuhar 2013). Asimetrija družinskega dela se tako nadaljuje tudi,

ko se ženske po končanem porodniškem dopustu ter dopustu za nego in varstvo otroka vrnejo nazaj na trg dela.« (Rener in drugi 2005; 2008)

T. Rener je mnenja, da se z »modernizacijo in tehnološkim razvojem količina domačega dela ne zmanjšuje, prihaja le do premestitve težišč tega dela z dvigovanjem higienskih, psiholoških, pedagoških in drugih standardov.« (Rener 2007, 127) Gospodinjska dela kot taka se torej niso spremenila kljub množici novih tehnoloških pripomočkov. Za opravljanje še vedno porabimo veliko časa, pomembno pa je ali imamo pri tem pomoč partnerja, ter ali partner gospodinjska opravila opravlja samostojno ali nam je pri delu v pomoč ali ne (Rener 2007).

Razlike v delitvi dela po spolu so odvisne od vsebine dela in količine opravljenega dela (Rener in drugi 2008, 83). Moški ponavadi opravljajo fizično težja opravila, medtem ko ženske opravljajo fizično lažja opravila. Vendar takšna delitev dela ni univerzalna in naravna, saj delitve na takšen način ne poznajo v vseh kulturah. V naši kulturi je to kulturni konstrukt, ki se razvije pod vplivom patriarhata (Rener in drugi 2008). Moški, ki aktivno sodeluje pri gospodinjskih opravilih, naj bi bil potemtakem sposoben opravljati popolnoma vsa gospodinjska opravila v enaki meri in količini časa kot to počne ženska, vendar kot vemo to velja samo za določene moške, več pa je takšnih, ki postorijo veliko manj gospodinjskih opravil kot ženska (Humer 2007a). Včasih prihaja do sprememb pri opravljanju gospodinjskih del med vikendom, ko naj bi bila oba partnerja doma, vendar pri vseh družinah ni tako, da zaposlitev partnerja ne poteka tudi čez vikend. Spremembe delovnih časov zaposlitev ter spremembe stališč in mišljenj žensk privedejo do večjih pričakovanj do moških s strani partnerk. Zdi se, da mlajše generacije žensk pričakujejo večjo participacijo moških pri gospodinjskih opravilih kot so to pričakovale starejše generacije (Ule, Kuhar 2003 v Humer in Kuhar 2013, 224). Posledično pa tudi moški več pomagajo pri gospodinjskih opravilih kot so to počeli njihovi očetje, stari očetje, ampak še vedno ne opravljajo opravil v enaki meri kot ženske. Humer in Kuhar menita, da je delitev dela odvisna tudi od izobrazbe partnerjev (Kuhar 2009 v Humer in Kuhar 2013, 224).

V raziskavi iz leta 2012, ki jo je opravila S. Robnik s 556 respondenti, je razvidno, da vsak 18. moški pripravlja hrano, vsak 26. pospravlja, posodo pomiva vsak 21. moški, perilo pere vsak 43. moški, stanovanje čisti vsak 34. do 40. moški, lika vsak 48. moški (Robnik 2012).

Kot vidimo, je število dejansko aktivnih moških, ki aktivno participirajo pri gospodinjstvih opravilih, pravzaprav majhno.

4.3.2 Aktivno sodelovanje očeta pri vzgoji in skrbi za otroka

Fenomen novega očetovstva zajema tudi aktivno sodelovanje očeta v življenju njegovih otrok. Novo očetovstvo je dobilo novo podobo, ki se razlikuje od podobe očetov starejših generacij. »Podoba očeta kot strogega sodnika, kaznovalca, razumsko hladnega poosebljanja avtoritete je poenostavljena in zastarela in se v sodobni družbi le delno potrjuje.« (Žmuc-Tomori 1989, 6) Vsak otrok svoje očet, ne glede na to kakšen je, zelo močno dojema, hkrati pa si z očetovim odobravanjem gradi svojo lastno vrednost in samozavest (Žmuc-Tomori 1989, 6). Oče lahko otroka spodbuja in mu s tem krepi samozavest, v nasprotnem primeru, ko otrok ne dosega očetovih pričakovanj in oče ne spodbuja otroka, le-ta lahko razvije nizko samozavest, kar ima lahko kasneje močan vpliv na potek njegovega življenja. Oba starša imata vsak na svoj način pomembno vlogo v otrokovem življenju in tem bolj sta pri vzgoji usklajena tem večjo ima otrok možnost, da se razvije v samostojno, samozavestno odraslo osebo, ki je pripravljena na izzive, ki jih prinese življenje (Žmuc-Tomori 1989).

Kot že rečeno, oče ima velik vpliv na otroka, na njegov osebni razvoj, zato naj bi bilo očetovstvo relevantno pri razvoju ustvarjalnosti, samostojnosti in socialne zrelosti (Žmuc-Tomori 1989, 7). Vendar ali se današnji očetje dobro zavedajo relevantnosti svoje identitete očeta ali ne, pa je na prvem mestu odvisno v kakšni družini in s kakšnimi odnosi v družini so odraščali, ter kako se to projicira v njihovo odraslo življenje, na drugem mestu pa je pomembno tudi to, kakšno vlogo si sami želijo igrati v življenju njihovih otrok.

Družina je socialno okolje, v katerem se dogaja primarna socializacija že od samega rojstva naprej. Med primarno socializacijo otrok spoznava, sprejema in ponotranji v svojo identiteto vedenje, norme in vrednote širšega okolja, da se lahko kasneje brezskrbno vključi vanj (Švab 2003, 1114; Žmuc-Tomori 1989, 10). Že prej omenjen odnos v družini, v kateri je oče odraščal, je pomemben tudi za to, kako se bo ta odnos nadaljeval v prihodnje generacije. V primeru slabega odnosa v preteklosti lahko oče nadaljuje slab odnos tudi pri svojih otrocih ali pa se toliko bolj trudi, da bo njegov odnos z otroki boljši kot ga je imel on sam z očetom. Pri dobrem predhodnem odnosu je podobna situacija, lahko se dober odnos nadaljuje v prihodnje generacije ali pa se spremeni v slab odnos. Vse je odvisno od tega, kakšen odnos si želi oče in koliko truda je pripravljen v to vložiti.

Kljub povečevanju materine vloge v otrokovem življenju in omenjanju materinega instinkta, trdim, da je oče enako pomemben za vzgojo otrok kot mati. Edina razlika je ta, da mati nosi v svojem telesu otroka devet mesecev in ima biološko prirojeno sposobnost za dojenje, pa tudi tega nima vsaka mati. Psihologi celo pravijo, da materin instinkt ne obstaja, temveč je le kulturni konstrukt, ki se je razvil vzporedno s patriarhizmom. Le kako bi lahko torej razložili situacije, v katerih se matere odpovedo svojim otrokom ali jih celo zavržejo (Kržišnik 2012). Mogoče ne toliko opevana situacija je tudi situacija prvega stika matere in otroka, ko se mati zbudi iz anestezije, ki je bila uporabljena pri carskem rezu. Mati dobi otroka v roke, a do njega ima zmedene občutke. Mentalno se zaveda, da je to njen otrok, čustva pa nimajo stikala, ki bi vklopila materinsko ljubezen, zato je potreben čas in hkrati v tem času lahko tudi oče že razvije odnos z otrokom. Strokovnjaki zato trdijo, da so prva leta otrokovega življenja relevantna za oblikovanje odnosa med očetom in otrokom (Žmuc-Tomori 1989, 60). Četudi se na začetku oče počuti nespretnega, nesposobnega in dvomi v svoje očetovske sposobnosti, takrat ne sme odnehati, kajti s pozitivno spodbudo s strani matere bo oče osvojil vse spretnosti, ki so prisotne pri negi otroka. Lamb trdi, da ženske nimajo boljše biološke predispozicije za to, da so pri vlogi starša boljše od moških (Lamb 1997 v Zavrl 1999, 54–55). D. R. Meyer omenja šest razvojnih nalog, ki bi jih morali očetje prevzeti, da bodo boljši v svoji vlogi:

1. Preurediti morajo konfliktno predstavo o vlogi očeta, premisliti kako je bil on sam vzgojen in kako si on želi vzgajati svoje otroke;
2. Sprejeti mora svoj delež odgovornosti za otroke, tako da ni vsa odgovornost v domeni matere, partnerke;
3. Vzdrževati mora status hranilca, ki zagotavlja ekonomsko in socialno stabilnost družine in je breadwinner;
4. Prilagoditi se mora novemu urniku in poteku dneva, ki ga oblikujejo otrokove potrebe (hranjenje, spanje);
5. Spodbujati mora otrokov razvoj v vseh otrokovih starostnih obdobjih;
6. Sebe mora doživljati v vlogi očeta, v smislu, da sprejme spremembe, ki se zgodijo ob otrokovem rojstvu, ne glede na to kako vplivajo na njegovo osebno identiteto (Zavrl 1999, 34–35; Tambolaš 2007, 509–511).

V vsakdanjem življenju otrok oče in mati sprejmeta različni funkciji. Oče prevzame *instrumentalno funkcijo*, kjer otroka spodbuja k dejavnostim, k samostojnosti, ekspanzivnosti

in odprtosti, spodbuja logično mišljenje. Logično mišljenje je ena od značilnosti materine *ekspresivne funkcije*, ki poleg logičnega mišljenja spodbuja tudi čustveno izražanje, pripravljenost na introspekcijo, spodbuja empatijo ter komunikacijo z drugimi. Skupaj starša prevzameta vzgojno funkcijo, ki je v skladu z zakoreninjenimi socialnimi merili in pričakovanj o spolni vlogi (Zavrl 1999, 54). Koliko se bo oče dejansko aktivno ukvarjal z dojenčkom, pa je seveda odvisno od *miselnosti, osebnosti in delovne vloge očeta* (Marsiglio 1996 v Zavrl 1999, 57).

Gray in sodelavci (2010, 35) pravijo, da se z rojstvom otroka »rodi« tudi oče. Kajti dokler se otrok ne rodi, posameznik ne more predvidevati, kako se bo v svoji novi vlogi počutil, kaj bo občutil in kako se bo vedel.

Vpletenost očeta v otrokovo življenje je relevantna, kajti z vpletenostjo oče pokaže/dokaže svojo aktivno vlogo očetovanja. Lamb in sodelavci so predlagali tako imenovan konstrukt očetove vpletenosti in mu pripisali tri komponente (Zavrl 1999, 67):

1. *Očetova angažiranost*, ki se kaže v neposredni interakciji z otrokom v obliki vsakodnevnih opravil, negi, igri in skupnem preživljanju časa;
2. *Dostopnost in razpoložljivost otrok*;
3. *Odgovornost za otroka* kot nasprotje opraviлом, ki zadevajo skrb za otroke.

Konstrukt očetove vpletenosti vsebuje vpletenost, ki jo tradicionalno opravlja mati (Zavrl 1999, 67). Na raven vpletenosti pa lahko vplivajo različni dejavniki, Lamb izpostavi štiri dejavnike: motivacija, sposobnost in samozavest, družbena podpora in institucionalni dejavniki ter prakse (Lamb 1997 v Zavrl 1999, 70). Poleg omenjenih dejavnikov naj bi na očetovo vpletenost vplivala tudi starost očeta, saj je znano, da ima mlajši oče več energije in potrpežljivosti in hkrati manj prostega časa zaradi zaposlitve, študija in financ. Medtem ko ima starejši oče manj energije in potrpežljivosti, a več časa, znanja, modrosti in izkušenj. Ne smemo pozabiti, da pri vseh starostnih skupinah obstajajo izjeme, ki s svojimi lastnostmi izstopajo od povprečja, zato posploševanje po generacijah ni ravno primerno (Zavrl 1999, 72). Matere po Lambovem mnenju igrajo vlogo vratarjev, ki bodisi podpirajo ali zavračajo očetovo vpletenost (Zavrl 1999, 77). Vsekakor morajo imeti očetje tudi v svojem okolju bodisi formalno ali neformalno podporo, saj ta vpliva na njegovo vpletenost (Yogman 1988 v Zavrl 1999, 81). Zavedati se moramo, da med partnerjema večkrat prihaja do diskrepance, predvsem v družinah, kjer sta oba starša intenzivno vpletena v otrokovo življenje. Če oče ni

aktivno vpleten, zavrača možnost za razvijanje njegove senzitivne in čustvene plati iz katere se razvije generativen odnos (Zavrl 1999, 99). Patriarhat idealizira podobo in vlogo matere kot edino, ki je prava, najboljša za vlogo starša. Kljub androcentričnosti v patriarhalni družini se tu pojavi ambivalenca, po eni strani so moški vredni več kot ženska, po drugi strani pa so pri starševstvu povzdignili vlogo matere. Zmanjševanje vpliva patriarhata je relevantno tako za odnose med partnerjema in predvsem za odnos med očetom in otrokom. In kot pravi Jelenc: »Največja pridobitev, ki jo je otrokom prinesel razpad starih patriarhalnih odnosov v družini, je možnost, da se med očetom in otrokom spletejo tudi prijateljske vezi in nastane odnos medsebojnega zaupanja. Prijateljstvo in zaupanje je največ, kar lahko oče da otrokom. V prijateljskem odnosu postane oče človeški.« (Jelenc 1969, 85) Hkrati pojasnjuje, zakaj je očetova vloga tako relevantna za otroka. »Očetova vloga je že od samega začetka bolj socialna, to pomeni, da oče na otroka vpliva predvsem s svojim odnosom do njega, s tem da ga vzgaja, uči, da z otrokom čustvuje in ga oblikuje s svojim zgledom ali s svojim ravnanjem.« (Jelenc 1969, 59) S tem Jelenc potrdi oziroma dopolni zapis Zavrllove o opisu instrumentalne funkcije, ki jo pripiše vlogi očeta. V izogib promoviranja popolne starševske vloge se moramo zavedati, da popolnih staršev ni, ter da se tudi starši vsakodnevno učijo novosti o svoji vlogi starša, vendar kljub napakam, ki jih pri tem storijo, njihovi otroci še vedno hrepenijo po očetovi in materini ljubezni (Jelenc 1969, 99).

»Znanstveno raziskovanje teorije povezovalnega starševstva v zadnjih dvajsetih letih je jasno pokazalo, da otrok materi ne daje prednosti pred očetom, če ima oba na voljo v enaki meri: navezal se bo na oba starša.« (Juul 2011, 33)

Enakost spolov v starševstvu obravnava družinska politika, ki stremi k večji participaciji očetov pri skrbi za otroke, predvsem so to mehanizmi, ki usklajujejo delo in družino in eden takih je tudi očetovski dopust (Rener in drugi 2006, 75–76). Kljub pridobitvi v obliki pravice do koriščenja očetovskega dopusta, pa se po koncu le tega v družino ponovno vzpostavijo tradicionalne vloge. Švab pojasni, da je v Sloveniji zaznati dva modela očetovstva:

1. *Tradicionalni oziroma komplementarni model*, kjer oče le redko prevzame skrb za otroka in gospodinjstva opravila, prisotna je spolna segregacija opravil.
2. *Podporni model*, pri katerem je participacija očetov v vsakdanjem življenju družine večja, tako pri skrbi za otroka kot tudi pri gospodinjstvih opravilih (Švab v Rener in drugi 2008, 41; Bojc 2009).

Četudi podporni model vključuje značilnosti aktivnega očetovstva, pa očetova vloga ni enakovredna materini, saj je oče le njen suport. Očetje pomagajo preobremenjenim partnerkam in ne prevzamejo vseh opravil in skrb za otroka popolnoma kot svojo domeno. Zato jim večkrat pripadajo prijetnejša in rutinska opravila, kot so pogovori, branje, poslušanje in igra. Medtem ko ženske prevzamejo neposredne skrbi, kot so negovanje, hranjenje, umivanje in oblačenje. Moški tako prevzamejo opravila, ki so manj vezana na čas, da si lahko prilagodijo svoj vsakodnevni urnik in vlogo očeta. Ženske na drugi strani poleg časovno bolj omejenih opravil opravljajo še gospodinjska opravila (Bojc 2009). Navkljub dejstvu, da si nekateri očetje želijo imeti v družini več kot le podporno vlogo, pa jim zunanji družbeni dejavniki tega največkrat ne dopuščajo (Švab v Rener in drugi 2008, 52). Med družbene dejavnike, ki najbolj negativno vplivajo na aktivno vlogo očeta, umeščamo predvsem nestabilno zaposlenost, intenzivirano delovno razmerje in družinam neprijazen delovni čas, ki onemogoča skupno preživljanje prostega časa. Omenjene dejavnike je Lamb pripisal k institucionalnim dejavnikom, ki relevantno vplivajo na očetovo vpletenost v življenje njegovih otrok (Lamb 1997 v Zavrl 1999, 70).

Politika spodbujanja aktivnega očetovstva absolutno pozablja na institucionalne dejavnike, ki zavirajo vpletenost očeta, pa vendar je to eden od glavnih vzrokov zakaj oče ne more biti bolj vpleten v očetovanje, četudi si to močno želi. Nekateri očetje se zavedajo, da je otrok skupna skrb obeh staršev in mišljenju primerno tudi v vsakdanjem življenju veliko pripomorejo in sodelujejo pri vsakodnevni negi. Spet drugi skupini očetov je bolj pomembno, da se z otrokom le igrajo, a kljub temu sami zase trdijo, da so v vlogi očeta aktivni (Drole 2005). Zdi se, da je podoba aktivnega očetovstva v medijih včasih malo popačena, saj mediji vsakega očeta, ki izkoristi pravico do očetovskega dopusta že označijo kot aktivnega očeta, a hkrati ne vedo koliko in na kakšen način oče dejansko sodeluje pri vsakdanjih družinskih opravilih. »Zdi se, da problem aktivnega očetovstva ni toliko problem moških oziroma njihove pripravljenosti in sposobnosti za aktivno očetovanje, temveč je tudi problem kulturnega imaginarija, ki materinstvo še vedno umešča v ontologijo družine kot ekskluzivno, nenadomestljivo vlogo.« (Rener in drugi 2005, 7)

Očetje, ki se lahko ponašajo s svojo aktivno očetovsko vlogo v pravem pomenu, so očetje, ki skrbijo za otroka, ga negujejo, umivajo, oblačijo, previjajo in se z njim igrajo, ter jim ni težko svoj prosti čas prilagoditi potrebam otroka, hkrati pa v svojo domeno samostojno prevzamejo opravljanje gospodinjskih opravil. Takšnih očetov je kar nekaj in optimistično upam, da jih bo v prihodnje še več, kljub ne ravno vzpodbujajočim podatkom iz raziskave, ki jo je leta 2012

opravila S. Robnik. Rezultati namreč kažejo, da je v primeru bolezni mati večkrat koristila bolniški dopust za otroka kot oče, prave razloge za to ne poznamo, lahko pa sklepamo. Mogoče še bolj zaskrbljujoč je pridobljen podatek na zastavljeno vprašanje, kako pogosto je bil v prvem letu otrokove starosti oče sam z otrokom. Bolj pozitivno naravnanih odgovorov je bilo 24,4 %, medtem ko je bilo bolj negativno naravnanih 74,1 % (Robnik 2012, 57–58). Podatki so iz leta 2012, ko je bila politika spodbujanja aktivnega očetovstva in enakosti med spoloma v polnem teku, pa vendar s pomočjo pridobljenih rezultatov vidimo, da četudi je nekaj zapisano v teoriji, to še zdaleč ne pomeni, da se v praksi, v vsakdanjem življenju dejansko realizira.

4.3.3 Dejavniki, ki vplivajo na aktivno očetovstvo

Na aktivno očetovstvo vplivajo raznovrstni dejavniki, ki jih lahko ločimo po njihovem izvoru v okviru konteksta. Tako ločimo ožji in širši kontekst, oba pa se v vsakdanjem življenju prepletata na različnih nivojih delovanja in vplivanja na očeta, ki si želi aktivno sodelovati v življenju njegovih otrok in tudi v celotnem dogajanju vsakdanjega življenja njegove družine. Vsekakor se moramo zavedati, da skupek dejavnikov vpliva na oblikovanje identitete posameznika, kot tudi na oblikovanje identitete očeta (Zavrl 1999; Žakelj in Švab, 2009).

V dejavnike ožjega konteksta najprej uvrstimo družino, kot okolje v katerem je posameznik odraščal in si oblikoval svojo identiteto odraslega moškega. Poleg družine so pomembni tudi vrstniki in prijatelji, se pravi celotno družbeno okolje, v katerem deluje oče. V prvi fazi družina in nato tudi družbeno okolje determinirajo kulturne norme in pričakovanja do očeta, kateri jih upošteva ali pa tudi ne. Oče ima kot posameznik svoja lastna prepričanja, stališča in vrednote, a vendar njegovo okolje vpliva nanj in na njegovo delovanje v njegovi družini in okolju, v katerem živi. Kljub vsem tem dejavnikom je od očeta odvisno v kolikšni meri si želi aktivno sodelovati v življenju njegovih otrok. Od njega je odvisno, kako bo preživel svoj prosti čas ter ali bo le tega preživel s svojo družino. V kolikor posameznik odrašča v družini, kjer delitev dela med partnerjema poteka enakopravno, je velika verjetnost, da bo enak vzorec vedenja prevzel tudi sam in ga nadaljeval pri svojih otrocih. Vsekakor je osebnost očeta relevantna, saj je ne glede na dejavnike še vedno on tisti, ki odloča kako, kdaj in na kakšen način bo sodeloval v očetovanju (Rener 2006; Žakelj in Švab 2009).

Opaziti je mogoče, da očetje bolj sodelujejo pri družinskih opravilih kot so to počeli njihovi očetje in še starejše generacije, vendar ali so pri teh opravilih popolnoma samostojni in samoiniciativni, pa je stvar posameznika (Rener in drugi 2005; Humer in Kuhar 2010). Zaradi prevladujočega patriarhata, ki je bil do nedavnega prisoten v družinah in ponekod še vedno je, so pričakovanja do moškega manjša, ker te stvari niso v njegovi naravi. Hkrati se od moških zaradi prisotnosti fenomena novega očetovstva pričakuje vedno več, ampak realizacija pričakovanj je velikokrat onemogočena ravno zaradi različnih dejavnikov in njihovih vplivov.

Pogledati moramo še širši kontekst dejavnikov, ki vplivajo na posameznika. Vsekakor sta gospodarska kriza in neugodna ekonomska situacija naredili velik pečat na gospodarstvo, kateri pa je neposredno povezan tudi z trgom dela in zaposlitvami (Žakelj in Švab 2009). Zaradi propadanja podjetij in sprememb, ki se dogajajo v še obstoječih podjetjih, prihaja do izkoriščanja zaposlenih, tudi do te mere, da zaposleni trepetajo za svojo zaposlitev, ki je vir dohodka za preživljanje družine. V teh primerih ni pomembno kaj vse je zakonodaja sprejela in kakšni ukrepi se vršijo za boljše usklajevanje dela in družine, če delodajalec ne omogoči koriščenja očetovih zakonsko pripadajočih pravic, se očetje velikokrat ustrašijo za svojo službo, saj vedo, da jo potrebujejo. V kolikor scenarij ni takšen, pa imajo očetje ravno zaradi urejene zakonodaje s področja družine možnost koristiti svoje pravice. Večina očetov se je doslej odločila za koriščenje 15-dnevnega plačanega očetovskega dopust, preostalih dni pa niso koristili, ker so bile neplačane, kar bi seveda vplivalo na družinski prihodek in ravno zaradi tega dejstva in pritiska s strani delodajalca si marsikateri oče ni upal v celoti koristiti svoje pravice (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2006; Robnik 2012).

Na dogajanje v družinski politiki in gospodarstvu opozarjajo tudi mediji, ki nekako podpirajo aktivno očetovstvo, a kljub temu v večini člankov naslavlja mater. Dejavnikov je veliko, zato ne moremo natančno določiti, kateri dejavniki najbolj vplivajo na očetovstvo, saj so le ti med seboj zelo prepleteni. Lahko pa iz dejstev in situacij večine ljudi sklepamo, kaj je dandanes tisto, kar najbolj vpliva na aktivno očetovstvo. Če posplošim na glavne dejavnike so to finančno stanje družine, osebnost očeta, družinska politika in kulturne norme ter vrednote (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2006; Žakelj in Švab 2009).

5 Družinska politika in ukrepi

Definicija očetovskega dopusta se na spletnih straneh Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije glasi takole:

»Očetovski dopust je dopust namenjen očetom, da bi že v najnežnejši dobi otroka skupaj z mamo sodeloval pri negi in varstvu otroka.« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014b).

Švedska je bila prva med državami, ki je pričela z urejevanjem pravil in dolžnosti staršev do otrok, ki so se rodili v zunajzakonskih zvezah. Zakon, ki je uveljavil zapisovanje izvora otrok rojenih v zunaj zakonskih zvezah, je prišel v veljavo leta 1917 (Rener in drugi 2005, 9). Od leta 1960 je na Švedskem prisotna demokratična zasnova družine, ki spodbuja enakovrednejši odnos med moškim in žensko, ter med starši in otroki. (Swedin v Bergstrand 1996, 122). Pojavi se nam vprašanje, zakaj so se spremembe na področju enakosti spolov pričele ravno na Švedskem. Razlog za to lahko pripišemo neprekinjenemu 50-letnemu vladanju socialdemokratske stranke, ki je spodbujala demokratične vrednote pravičnosti in enakopravnosti. V tem obdobju je bilo namreč izven doma zaposlenih že več kot 80 % žensk, kar je vplivalo na nastanek in preoblikovanje modela novega očetovstva, kot ga poznamo danes (Swedin v Bergstrand 1996, 123). Da pa ne bi prišlo do prekomernega koriščenja očetovih pravic, so leta 1933 uzakonili pravico do ugotavljanja biološkega očetovstva (Rener in drugi 2005, 9). Leta 1974 je bila na Švedskem izvedena reforma na področju socialnega zavarovanja, ki je švedskim očetom dodelila pravico do plačanega dopusta za nego novorojenčka. Omenjena pravica je bila izraz pravice do enakopravnosti spolov na Švedskem (Swedin v Bergstrand 1996, 123). Kot enakopravnost je bila mišljena predvsem deljena skrb za otroka že od samega začetka, bolj aktivno sodelovanje moških pri gospodinjskih opravilih ter omogočena vzpostavitev boljšega odnosa med očetom in otrokom. V obdobju med leti 1995 in 2002 so lahko očetje koristili mesec dni dopusta, ki pa je bil leta 2002 preoblikovan v 60 dni neprenosljivega dopusta (Rener in drugi 2005, 13). Večina držav članic EU ima uveljavljen Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, vendar sama pravica in število dni starševskega varstva med državami variira.

5.1 Očetovski in starševski dopust v državah članicah EU

Direktiva Sveta EU 96/34/ES o okvirnem sporazumu o starševskem dopustu sklenjenim med UNICE, CEEP in ETUC je bila objavljena 3. junija 1996 (Direktiva Sveta EU 96/34/ES). Vendar je bila 8. marca 2010 razveljavljena z Direktivo Sveta EU 2010/18/EU, ki govori o izvajanju revidiranega okvirnega sporazuma o starševskem dopustu, sklenjenega med BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP in ETUC, ter o razveljavitvi Direktive 96/34/ES. Direktiva Sveta EU iz leta 2010 v 4. členu govori o uvedbi novih vrst dopusta, med drugim tudi o uvedbi očetovskega dopusta (Direktiva Sveta EU 2010/18/EU).

Države članice so tako morale staršem omogočiti pravico do koriščenja različnih oblik starševskega dopusta. V magistrskem delu bom predstavila podatke za očetovski in starševski dopust, ker sta za obravnavano temo najbolj relevantna. Podatke za države članice EU zapisane spodaj sem dobila na spletnih straneh Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (glej Tabelo 5.1).

Tabela 5.1: Očetovski dopust v državah članicah EU

Država	Očetovski dopust (število dni, nadomestilo plače)
Avstrija	očetovski dopust ni zakonsko določen, vendar imajo v javnem sektorju očetje en mesec neplačanega dopusta, postopoma pa naj bi se uvedel en mesec očetovskega dopusta za vse;
Belgija	oče lahko koristi 10 dni očetovskega dopusta, ki ga lahko izrabi do 4. meseca otrokove starosti, samozaposlenim očetom ne pripada očetovski dopust. Nadomestilo v višini 100% za tri dni plača delodajalec, za preostale dni pa je 82% plače z omejitvijo navzgor (103,72€ na dan), zraven pa še do štirih mesecev starševskega dopusta;
Bolgarija	15 dni po rojstvu otroka;
Češka	porodniški dopust 28 tednov, 69% plače;
Danska	14 dni očetovskega dopusta lahko koristi v 14 tednih po rojstvu otroka, nadomestilo v višini 100% plače, vsak od staršev je upravičen do 32 tednov starševskega dopusta, ki ga izkoristita do 42 tedna otrokove starosti;
Estonija	10 dni, plačan je v višini 100% plače;
Finska	18 delovnih dni z možnostjo dodatnih 24 delovnih dni, če koristi vsaj dva tedna očetovskega dopusta, vse dni skupaj imenujejo očetov mesec čeprav je

	6 tednov skupaj. Kot pogoj, da oče lahko koristi očetovski dopust je, da mora živeti z materjo. Nadomestilo je v višini 70% letne plače, z višino plače se nadomestilo niža;
Francija	11 delovnih dni, ki jih mora izrabiti do 6. meseca otrokove starosti, nadomestilo je v višini 100% plače;
Hrvaška	očetovski dopust ni urejen, vsak starš do 90 dni starševskega dopusta;
Irska	očetovski dopust ni zakonsko določen, vendar imata oba starša enake pravice do starševskega dopusta v trajanju 14 tednov za vsakega otroka;
Islandija	očetu pripada 3 mesece očetovskega dopusta, nadomestilo znaša 80% za nižje plače, 75% za višje plače;
Latvija	10 dni, plačano v višini 80% dohodka;
Litva	1 mesec, plačan je v višini polne plače;
Luksemburg	2 dni;
Madžarska	5 dni;
Malta	1-3 dni;
Nemčija	očetovski dopust ni urejen;
Nizozemska	2 dni;
Norveška	oče je upravičen do 14 (2 tedna + 12 starševskega) tednov očetovskega dopusta, nadomestilo ni urejeno z zakonom;
Poljska	1 teden;
Romunija	5 dni;
Slovaška	ni očetovskega dopusta;
Španija	13 delovnih dni;
Švedska	70 dni (10 očetovskega in 60 starševskega), nadomestilo v višini 80% plače.

Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2012); Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013a).

5.2 Slovenija

V Sloveniji politiko družin opredeljuje Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Slovenije (Ministrstvo za delo, družine, socialne zadeve in enake možnosti 1993). Leta 2001 je Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS, št. 97/2001-ZSDP), spremenil pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo. V zakonu so med pripadajoče pravice staršev zapisane pravica do porodniškega dopusta, pravica do očetovskega dopusta,

dopust za nego in varstvo otroka ter posvojiteljski dopust. V zakonu iz leta 2001 je očetu pripadalo 90 dni očetovskega dopusta ob rojstvu otrok, pravica ni bila prenosljiva. 15 dni plačanega očetovskega dopusta je moral porabiti v času porodniškega dopusta matere, preostale dni pa do osmega leta starosti otroka, njegov delodajalec pa je vodil evidenco koriščenih dni (Zakon o starševskem varstvu in družinski prejemki 2001). Pravica do koriščenja očetovskega dopusta je prišla v veljavo s 1. 1. 2003, s 1. 1. 2004 so očetje dobili še dodatnih 30 dni in s 1. 1. 2005 se je omenjena pravica podaljšala do 90 dni očetovskega dopusta (Rener in drugi 2006, 76).

Leta 2006 je v veljavo prišel nov Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. št. 110/2006 - ZSDP-UPB2). Po tem zakonu ima oče pravico do očetovskega dopusta, vendar je pravica pri koriščenju spremenjena. Še vedno mu pripada neprenosljivih 90 dni, vendar mora 15 dni plačanega očetovskega dopusta v obliki polne odsotnosti z dela koristiti do dopolnjenega 6. meseca otrokove starosti, preostanek 75 dni neplačanega dopusta pa lahko koristi do 3. leta otrokove starosti (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 2006).

V začetku leta 2010 je Evropski parlament pozval svoje države članice, naj okrepijo prizadevanja k enakosti spolov, predvsem so zahtevali ureditev področja starševskega varstva, bolj specifično je bil omenjen tudi očetovski dopust (Dnevnik 2010a). Ravno zaradi dejstva, da Slovenija še vedno nima zakonodajno urejenega očetovskega dopusta, ki naj bi po Evropski direktivi trajal najmanj en mesec in bi bil neprenosljiv, je dobila opomin s strani Evropske komisije (Dnevnik 2010b).

V prvi polovici leta 2013 se pričnejo širiti informacije o spremembah zakonov na področju starševskega varstva. 1. julija 2013 Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na svojih spletnih straneh objavi novico, da bo prišlo do že prej omenjenih sprememb, ki naj bi spodbudile očete k večji participaciji v življenju njihovih otrok (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2013b). Kljub dejstvu, da bi sprejetje novega zakona doprineslo pozitivne lastnosti v aktivnosti očetov, pa javnost in delodajalci niso bili takega mnenja. Mnenja državljanov so se delila na tri dele, na del, ki podpira nov zakon, drugi del ga ne podpira in tretji del, ki mu je vseeno ali se ni želel opredeliti. Žal je bilo možno v medijih spremljati, da delodajalci niso podprli ideje o enomesečnemu očetovskemu dopustu, na kar je opozarjal tudi zagovornik načela enakosti

Boštjan Vernik Šetinc v izjavi za časopis Dnevnik. Kot je izjavil, je zgrožen nad »prostodušnostjo priznavanja, da delodajalci odgovorno starševstvo delavcev dojemajo kot nadležno« (Dnevnik 2013). Nekaj mesecev po prvi omembi sprememb na področju starševskega varstva je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pod pritiskom javnosti umaknilo osnutek novega zakona (Mlakar 2013). Kljub aktivnem promoviranju novega predloga o očetovskem dopustu s strani različnih organizacij in intelektualcev slovenske družbe, pa Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ni spremenilo svoje zadnje izjave o umiku novega zakona.

3. aprila 2014 je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na svojih spletnih straneh objavilo, da je bil nov spremenjen Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih v državnem zboru sprejet z 48 glasovi za in nobenim proti (Dnevnik 2014, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014a).

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS. št. 26/2014 – ZSDP-1) očetovski dopust opredeli kot neprenosljivo pravico očeta, ki mu pripada po 25. in 27. členu omenjenega zakona, ter starševski dopust, katerega pravice in dolžnosti so izražene v 29. in 34. členu.

Očetovski dopust je očetova pravica ob rojstvu otroka v trajanju 30 dni in je neprenosljiva. Pravico lahko koristi v trajanju 15 dni do dopolnjenega 6. meseca starosti otroka in sicer v polni ali v delni obliki odsotnosti od dela. Preostalih 15 dni pa lahko koristi najkasneje do končnega 1. razreda osnovne šole otroka (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 2014). Statistični podatki koriščenja očetovskega dopusta med leti 2004 in 2012 nam podajo odstotke koriščenja po posameznih letih. Leta 2004 je očetovski dopust koristilo 70 % očetov, leta 2005 62 %, leta 2008 72 %, leta 2010 81 %, kar je tudi največ doslej in leta 2012 79 % očetov. Več kot 15 dni očetovskega dopusta je leta 2008 koristilo le 11 % očetov, 2010 17 % in 2012 16 % vseh očetov (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014c, Statistični urad Republike Slovenije 2014).

V letu 2014 je starševski dopust dobil novo obliko. To je pravica obeh staršev, obema pripada 130 dni omenjenega dopusta. Mati lahko na očeta prenese 100 dni, 30 dni je neprenosljivih, oče pa lahko na mater prenese vseh 130 dni starševskega dopusta. Lahko se ga koristi v strnjeni obliki polne ali delne odsotnosti z dela (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 2014).

Glede na zakone o starševskem varstvu izpred nekaj let je bilo zaznati intenzivno naraščanje števila očetov, ki so izkoristili pravico do očetovskega dopusta vsaj tistih 15 dni plačanega dopusta in hkrati je majhen odstotek tistih, ki so koristili več kot 15 dni očetovskega dopusta. Kako bo nov spremenjen zakon vplival na koriščenje očetovskega dopusta, pa bomo videli v prihodnjih letih.

5.3 Ukrepi za usklajevanje dela in družine

Ukrepov za usklajevanje dela in družine je v Sloveniji malo in tudi ti niso tako učinkoviti kot so si prizadevali ljudje, ki so jih zasnovali. Prevelikokrat se namreč zgodi, da je v teoriji in zakonih napisano nekaj, medtem ko se v vsakdanjem življenju realizira nekaj popolnoma drugačnega. Pa vendar bom omenila dva ukrepa, ki sta v Sloveniji najpogostejša (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2006; Žakelj in Švab 2009).

Prvi je že omenjen Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS. št. 26/2014 – ZSDP-1), ki zajema tako očetovski kot starševski dopust ter pravico staršev do krajšega delovnega časa. Zadnjo omenjeno pravico, pravico staršev do krajšega delovnega časa lahko koristi eden od staršev, ki neguje in varuje otroka do 3. leta otrokove starosti. To pravico lahko starš dobi pri svojem delodajalcu, ki mu hkrati zagotavlja pravico do plače po dejanski delovni obveznosti, Republika Slovenija pa staršu plača razliko, ki je nastala, prav tako mu plačuje prispevke za vsa zavarovanja (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 2014).

Drugi pogost ukrep v Sloveniji pa so podjetja s pridobljenim certifikatom Družinam prijazno podjetje. Certifikat so začeli podeljevati leta 2007, do danes pa je skupno kar 130 podjetij, ki ga imajo in delujejo v skladu z načeli družinam prijaznega podjetja. Certifikat zajema 76 ukrepov, ki so razdeljeni na 8 področij delovanja podjetij, in sicer na: delovni čas (prilagodljiv), organizacija dela (skrajšan delovni čas), delovno mesto (prostorska prožnost delovnega mesta, delo doma), politika informiranja in komuniciranja, veščine vodstva (filozofija vodenja), razvoj kadrov, struktura plačila in nagrajevani dosežki in storitve za družino (Certifikat Družini prijazno podjetje; Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2006; Robnik 2012; Žakelj in Švab 2009).

6 Predhodne raziskave

Naraščanje števila raziskav na področju očetovstva se je od 70-ih let 20. stoletja širilo po vsem svetu, še posebno na Zahodu. Raziskovalce so zanimala spremembe in značilnosti fenomena novega očetovstva v vsakdanjem življenju družin. V tem poglavju bom tako na kratko predstavila le nekaj raziskav na omenjeno tematiko. Z mojim empiričnim delom naloge je raziskavam skupna starost otrok, ki jo zajemajo nekatere izmed teh raziskav. Predvsem pa so zame relevantne raziskave, ki raziskujejo značilnosti novega očetovstva, realno in idealizirano podobo očeta v vsakdanjem življenju, delitev dela in skrbi za otroka ter koriščenje pravic do starševskega in očetovskega dopusta, ter vsakdanje družbene dejavnike, ki pozitivno ali negativno vplivajo na očetovo aktivno sodelovanje v življenju njegovih otrok.

6.1 Interakcija očeta in dojenčka

Raziskovalka Shirley S. Ricks je leta 1985 opravila analizo člankov na področju interakcije očeta in dojenčka, ki so bili objavljeni v obdobju med leti 1973 in 1982. Z analizo objavljenih člankov je prišla do spoznanja, da članki vsebujejo značilnosti fenomena novega očetovstva. Očetje si namreč želijo preživeti čim več prostega časa s svojimi otroki. To se začne že v nosečnosti, potem pa se s prisotnostjo očeta pri porodu intenzivnost želje samo še stopnjuje, kar nakazuje tudi letno naraščanje števila očetov, ki so prisotni pri porodu. Očetje zatrjujejo, da se šele ob rojstvu otroka pričnejo dejansko zavedati svoje nove identitete očeta, posledično pa si želijo tudi bolj aktivno sodelovati pri negi in skrbi za otroka ter pri njegovi vzgoji. Kljub temu pa več nege opravijo matere. Prav tako se očetje časovno več igrajo z otroki kot matere, saj le te ponavadi poleg igre v istem času opravljajo še druga gospodinjska opravila. Najpogostejši in najvplivnejši dejavniki, ki vplivajo na aktivno očetovstvo so osebnost očeta, socialno in finančno okolje družine, kulturne norme in pričakovanja ter družina, v kateri je odraščal oče (Sagi 1982 v Ricks 1985). Analiza člankov o očetovstvu tako prispeva k boljšemu razumevanju fenomena novega očetovstva, saj se značilnosti le tega potrdijo tekom člankov in podajo informacijo v kolikšni meri je novo očetovstvo prisotno v družbi (Ricks 1985).

6.2 Očetovstvo v 21. stoletju

Natasha J. Cabrera je s sodelavci leta 2000 v Združenih državah Amerike raziskovala spreminjajoče se značilnosti očetovstva skozi preteklo zgodovino, obenem pa so predstavili

tudi značilnosti očetovstva v 21. stoletju, ki ga imenujemo fenomen novega očetovstva ravno zaradi novih značilnosti, ki se zdaj prvokrat pojavijo. Med glavne dejavnike, ki spreminjajo lastnosti očetovstva, raziskovalci uvrščajo naraščanje števila zaposlenih žensk, povečanje števila odsotnih, pasivnih očetov, ki ne sodelujejo v življenju njihovih otrok, vzporedno s tem dejavnikom pa raziskovalci beležijo naraščanje števila očetov, ki si prizadevajo za čim bolj aktivno očetovanje in sodelovanje v življenju otrok in njihovih obveznosti. Kot zadnji izmed dejavnikov, ki vpliva na očetovstvo, pa raziskovalci omenijo kulturno raznolikost očetov in družbe, v kateri živijo. Omenjeni dejavniki so med glavnimi značilnostmi novega očetovstva, ki je prisoten v današnji družbi. Zaradi večjega števila zaposlenih žensk in očetove želje po aktivnem očetovanju, so moški bolj aktivni tudi pri opravljanju vsakodnevnih gospodinjskih opravil. Kar pa posledično seveda prinese večja pričakovanje do očetov s strani družbe same, kot tudi s strani partnerke (Cabrera in drugi 2000).

6.3 Perspektiva novega očetovstva v Sloveniji

Leta 2005 so raziskovalke T. Renner, A. Švab, T. Žakelj in Ž. Humer opravile raziskavo Perspektiva novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje. Empirični del raziskave je bil razdeljen na kvalitativni in kvantitativni del. Kvantitativni del je zajemal izpolnjene anketne vprašalnike, na katere so odgovarjali očetje, ki so bili stari med 30 in 39 let in so med letoma 2003 in 2004 koristili pravico do očetovskega dopusta. Medtem ko so v kvalitativnem delu sodelovale ženske v fokusni skupini. Veljavnih anket pri moških je bilo 232, 8 žensk pa je sodelovalo v fokusni skupini. Raziskovalke je zanimalo, kako je z aktivnim očetovstvom v vsakdanjem življenju, kateri družbeni dejavniki so vplivali na aktivnost očetovanja, ter kako poteka delitev dela in skrbi za otroke v vsakdanjem družinskem življenju. Raziskava je potrdila hipotezo, da se fenomen novega očetovstva ne razvija tako hitro kot v drugih zahodnih državah. Spremembe so zaznane na področju vrednot, stališč, percepcije aktivnega očetovstva, ne pa toliko na področju dejanskega aktivnega očetovanja in enakomernosti delitve del v gospodinjstvu. Zdi se, da je to zaradi kulturne imaginacije, da je materinska vloga nenadomestljiva (Renner in drugi 2005).

6.4 Kako vpleten je oče v očetovstvu

Raziskovalki Wall in Arnold sta leta 2007 v Kanadi opravili raziskavo na tematiko vpletenosti očeta v aktivno očetovstvo. Tekom raziskave sta naredili kritično analizo 54 člankov, objavljenih v obdobju med septembrom 1999 in junijem 2000. Ugotovili sta namreč, da so

današnji očetje bolj vpleteni v življenje svojih otrok kot prejšnje generacije očetov, vendar pa so kljub temu matere še vedno obravnavane kot primaren starš. Dejavniki, ki vplivajo na aktivno očetovstvo, so po raziskavi sodeč naslednji: narava zaposlitve in delovnega časa očeta, finančni prihodki obeh partnerjev ter razlika pri plačah med moškim in žensko, prav tako pa so pomembne tudi kulturne norme in pričakovanja posamezne družine. Četudi so novi očetje v različnih medijih predstavljeni kot čustveno vključeni in bolj aktivno sodelujoči v očetovanju, pa ni nujno, da je tudi realna podoba očetov takšna. Družbeno idealizirana podoba očeta velikokrat ni enaka realni podobi očeta in načinu njegovega očetovanja. Razlika med podobama se tako kaže pri prisotnosti očeta pri otrokovem zdravniku ter negi bolnega otroka, pri vedenju očeta v različnih situacijah in okoljih, oče manj pogosto sodeluje pri čiščenju doma in pripravi hrane, hkrati pa se oče več časa igra z otrokom kot mati. Kljub očetovemu občutku krivde zaradi manjšega sodelovanja pri vzgoji in skrbi za otroka zaradi njegove zaposlitve in drugih dejavnosti, pa mati še vedno ostaja primaren starš. Enako se dogaja tudi pri gospodinjskih opravilih, moški je samo v pomoč ženski, ki opravlja glavnino gospodinjskih opravil (Wall in Arnold 2007).

6.5 Enakost spolov v družinskem življenju in v partnerskih odnosih

Sonja Robnik je leta 2012 opravila raziskavo z naslovom Enakost spolov v družinskem življenju in v partnerskih odnosih. Namen raziskave je bil ugotoviti stanje enakosti spolov v zasebni sferi, med katero spada tudi skrb za nego in vzgojo otrok, delitev dela med partnerjema v vsakdanjem življenju ter koriščenje starševskega dopusta. V raziskavi je sodelovalo 556 ljudi. Izmed vseh skupnih gospodinjstev je imelo 24 % gospodinjstev otroke starosti od 0 do 5 let. Raziskovalka pride do spoznanja, da je na podlagi odgovorov na vsa zastavljena vprašanja skupen indeks enakosti spolov 74,7, kar pomeni, da je egalitarnost med spoloma dokaj visoka. Vendar je pri vsakodnevnih opravilih indeks enakosti le 38,8, medtem ko je pri opravilih povezanih z otroki indeks 87,3. V teh dveh indeksih prihaja do največjih razlik (Robnik 2012).

7 Empirični del

V empiričnem delu bom predstavila analizo primarnih podatkov, ki sem jih pridobila tekom opravljene raziskave. Želela sem pridobiti primarne podatke s strani sodelujočih parov na temo očetovstva v zgodnjem otroštvu v pozni modernosti in z njim povezana vsakodnevna družinska dela. Zbrani podatki bodo podali jasno sliko o tem, kako poteka očetovstvo v realnem vsakdanjem življenju, ali se se bistveno razlikuje od idealizirane podobe očetovstva, ki je prisotna v naši družbi in ali se le-te značilnosti fenomena novega očetovstva kažejo tudi pri sodelujočih očetih. V kolikor se, me bo zanimalo tudi v kakšni meri se to kaže in predvsem na katerih področjih očetovanja.

7.1 Metodološki okvir

Pri empiričnem delu magistrskega dela sem kot primarne vire podatkov uporabila podatke, pridobljene s kvalitativno metodo polstrukturiranega intervjuja, pri katerem sem poleg strukturiranih vprašanj tekom intervjuja postavila tudi podvprašanja. Za omenjeno obliko intervjuja sem se odločila predvsem zaradi kvalitete podanih odgovorov, saj me zanima dejanska percepcija očetovstva v zgodnjem otroštvu v pozni modernosti, obenem pa me zanima tudi diskrepanca mnenj med partnerji in če je le ta prisotna pri identičnih vprašanjih ali ne.

Vprašalnik je bil razdeljen na štiri glavna poglavja, ki zajemajo različna področja očetovstva. Z odgovori respondentov sem hotela priti do informacij o percepciji očetovstva v vseh obdobjih otrokovega življenja, zanimala me je percepcija obeh staršev. Želela sem pridobiti tudi mnenja o sodelovanju očetov pri družinskem delu, tako pri gospodinjskih opravilih kot tudi pri skrbi za otroka. Pri vse teh vprašanjih pa me je izredno zanimalo ali prihaja med partnerji do diskrepance ali ne.

Tekom raziskave sem opravila 14 intervjujev s pari, ki bivajo v zakonski zvezi ali zunajpartnerski zvezi v skupnem gospodinjstvu in imajo otroke stare do vključno 3 let. Za mejo 3 let sem se odločila predvsem zato, ker sta obdobje nosečnosti in porod ter s tem povezane stvari še vedno nekako blizu in je tudi spomin na to še dokaj svež. Prav tako pa menim, da je razvoj otroka od prednatalnega obdobja do zgodnjega otroštva izredno intenziven, zato tu prihaja do največjih sprememb tudi pri oblikovanju identitet obeh staršev, aktivnem sodelovanju očetov, sodelovanju očetov pri družinskem delu ter usklajevanje dela in

družine, na kar vplivajo družbeni dejavniki. V tem obdobju se spremeni tudi percepcija očetovstva, starši namreč dobijo bolj realno podobo očetovstva, kot pa je bila prej, ko so bili brez otrok. In ravno ta realna percepcija očetovstva in očetovo udejstvovanje v vsakdanjem življenju družine sta za nalogo najbolj relevantni.

Vsaakega partnerja sem intervjuvala ločeno, da ne bi prisotnost partnerja/-ke vplivala na odgovore drugega partnerja. Respondente sem poiskala v svoji socialni mreži, ki so po starosti otroka ustrezali mojim iskalnim pogojem, ki sem si jih zastavila na začetku. Intervjuje sem izvedla med obdobjem od 24. 7. 2014 do 4. 8. 2014. Najkrajši posnet intervju je trajal 15 minut, najdaljši 57 minut, povprečno pa so intervjuji trajali 26 minut. V sami analizi ne uporabljam pravih imen respondentov, zato so imena v analizi spremenjena.

Vse intervjuje sem posnela in nato transkribirala. Potem sem določila nova imena za sodelujoče, ter transkribirane parove označila z istim barvnim odtenkom, tako da je bilo hitreje razvidno kdo tvori par. Nato sem pričela z določitvijo enot kodiranja (Mesec 1998, 103–118). Za določeno vprašanje za katerega so me zanimali odgovori, sem pregledala vse podane odgovore, ter tako izbrala tiste, ki so najbolje predstavili stališče večine ter jih označila z markerjem. Postopek sem ponovila za vsa vprašanja, ki sem jih hotela zajeti v končni analizi primarno pridobljenih podatkov.

7.2. Socio-demografski opis vzorca

V empiričnem delu raziskave je sodelovalo 14 parov. Medseboj so se razlikovali po starosti, stopnji izobrazbe, zaposlitvenemu statusu, zakonskemu stanu, kraju bivanja v času odraščanja in kraju bivanja v času intervjujev, številu in starosti otrok (glej Tabelo 7.1).

Tabela 7.1: Socio-demografski opis vzorca

INTERVJUVANCI	PREBIVALIŠČE	PARTNERSKI STATUS	OTROCI
Jaka (27 let) in Ana (25 let)	Zabukovica	zunajzakonska zveza	Sin 22 mesecev
Jure (39 let) in Janja (32 let)	Tabor	zakonska zveza	Sin 2 leti in 8 mesecev
Dejan (35 let) in Nika (31, 5 let)	Tabor	zunajzakonska zveza	Hči 2 leti in 6 mesecev
Andraž (31 let) in Katja (29,5 let)	Gotovlje	zakonska zveza	Hči 2 leti, hči 1 leto

Erik (34 let) in Zoja (34 let)	Tabor	zunajzakonska zveza	Hči 1 leto in 4 mesece
Marko (38 let) in Iza (35 let)	Zagorje	zunajzakonska zveza	Sin 4 leta, hči 2 leti
David (34 let) in Anja (26 let)	Ljubljana	zunajzakonska zveza	Hči 9 mesecev
Urban (37 let) in Sara (30 let)	Tabor	zakonska zveza	Hči 5 let in 6 mesecev, hči 2 leti in 10 mesecev
Peter (33 let) in Neža (30 let)	Jesenice	zunajzakonska zveza	Hči 3 leta, hči 1 leto
Luka (32 let) in Lana (31 let)	Dol pri Ljubljani	zunajzakonska zveza	Hči 1 leto
Matic (39 let) in Ula (30 let)	Tabor	zakonska zveza	Sin 2 leti in 11 mesecev, sin 11 mesecev
Rok (32 let) in Neja (35 let)	Celje	zakonska zveza	Sin 3 leta
Gregor (30 let) in Tara (31 let)	Slovenska Bistrica	zunajzakonska zveza	Hči 3 leta, sin 1 leto in 6 mesecev
Tomaž (33 let) in Jasna (28 let)	Kranj	zunajzakonska zveza	Sin 1 leto

Pri analizi sem socio-demografske podatke še malo podrobneje analizirala in tako dobila naslednje podatke in izračunane povprečne vrednosti posameznih spremenljivk. Respondentke so bile stare od 25 do 35 let, v povprečju pa 30,6 let, medtem ko so bili respondenti stari med 27 let in 39 let, v povprečju pa 33, 9 let.

Pri zaključeni stopnji izobrazbe pa so podatki sledeči. Respondentke imajo v 42,8 % zaključeno V. stopnjo izobrazbe in v 57,2 % zaključeno VII. stopnjo izobrazbe. Med respondenti se stopnja izobrazbe malo bolj razlikuje in sicer 21,4 % ima V. stopnjo izobrazbe, 28,6 % VI. stopnjo izobrazbe, 42,8 % ima VII. stopnjo izobrazbe in 7,2 % ima zaključeno VIII. stopnjo izobrazbe.

Izmed 14 parov je kar 9 parov (64,3%), ki živijo v zunajzakonski zvezi in 5 zakonskih parov (35,7%).

Moški respondenti so zaposleni v 100%, medtem ko je pri ženskih respondentkah zaposlenih 71,4%, 28,5% respondentk pa je bodisi brezposelna ali na porodniškem dopustu.

Respondenti so odraščali v različnih okoljih, kar 64,3 % žensk je odraščalo v ruralnem okolju, 35,7 % pa v urbanem. Med moškimi je v ruralnem okolju odraščalo 28,6 % respondentov, 71,4 % pa jih je odraščalo v urbanem okolju. V času intervjujev se je pri nekaterih bivalno okolje spremenilo, tako da je pri respondentkah 64,3 % žensk, ki živijo v ruralnem okolju ter 35,7 % v mestnem. Pri ženskah je prišlo do selitve v drugo okolje iz ruralnega v urbano v 21,4 %, iz urbanega v ruralno se je preselilo 21,4 % žensk, v enakem okolju pa je ostalo 57,2 % žensk. Moški so v času intervjuja živeli v 57,1 % v ruralnem okolju in v 42,9 % v urbanem okolju. Iz ruralnega okolja v urbano sta se preselila 7,2 % moških, iz urbanega okolja v ruralno okolje je bilo 42,8 % selitev s strani moških, v enakem okolju pa je ostalo 50 % moških respondentov.

Respondenti so imeli skupno 20 otrok, od tega 8 fantov in 12 punc. Najmlajši otrok je bil star 9 mesecev, najstarejši 5,5 let, ki pa je bil najstarejši otrok v obravnavani družini, njegovi bratje ali sestre so bili mlajši od 3 let. Povprečna starost 20 otrok je bila 2 leti in 2 meseca. 8 parov je imeli enega skupnega otroka in 6 parov je imelo 2 skupna otroka.

Respondente sem povprašala po njihovi starosti ob rojstvu prvega otroka. Respondentke so bile pri prvem otroku stare od 23,5 do 33 let, v povprečju pa 28,1 let. Pri moških je starostna meja malo višja in sicer so bili pri prvem otroku stari od 25 do 36 let, v povprečju je bila starost moških pri rojstvu prvega otroka 31,4 let. 6 izmed 14 parov sem lahko povprašala tudi za starost pri drugem otroku. S pomočjo podatkov sem ugotovila, da so bile ženske ob rojstvu drugega otroka stare od 27 do 32 let, v povprečju 29,1 let. Respondenti pa so bili stari od 28,5 do 38 let, v povprečju so bili stari 33,1 let.

7.3 Analiza ter interpretacija rezultatov

Pri analizi podatkov sem se bolj osredotočila na tiste, za katere sem tekom kodiranja ugotovila, da so najbolj relevantni za določeno vprašanje in zajemajo večino podanih podatkov, tako da s temi podatki dobim vpogled v stališča sodelujočih.

7.3.1 Obdobje nosečnosti

Pari so se za naraščaj odločili skupaj. Tekom nosečnosti so skupaj obiskovali šolo za starše, razen pari, ki so imeli drugega otroka kmalu po rojstvu prvega otroka, pri drugem otroku šole za starše niso obiskovali. Pri vprašanju ali so partnerji v času partnerkine nosečnosti bili v

pomoč pri opravljanju gospodinjskih opravil in katerih, so mi respondenti podali naslednje odgovore.

»Da. Ja, kar sm jst sesal, pomival, gospodinjska opravil ... Kar sm loh, sm olajšal, kar sm lah olajšal ... Čeprav ... Masaža ni glih pripomogla ... Skuhal sm kdaj kej ... Čeprou prvo nosečnost dost bl k pa drugo ... Tko da prvo nosečnost bi reku, da sm se bl trudu k pa drugo ... K pr drugi sm več s prvo mel dela.« (Peter, 33)

»Ja ... Pri hišnih opravilih je pomagal že pred nosečnostjo, čez nosečnost še bolj kot sicer, zdaj ko so otroci več pomaga kot preden so bli otroci oziroma preden sem zanosla prvič ... Pomagu je pa tud pr moji negi. Pr mazanju trebuščka in ostalih delov telesa, kjer bi se lahko pojavle strije. Tko, da je aktivno sodeloval.« (Tara, 31)

Če sklepam iz odgovorov respondentov, so bili partnerji v času partnerkine nosečnosti v pomoč pri gospodinjskih opravilih, predvsem pri fizično težjih opravilih in tudi pri negi partnerkinega telesa. Pri enem paru se je izkazalo, da partner ni nič pomagal pri gospodinjskih opravilih, ker imata nekako dogovorjeno, da so gospodinjska opravila njena domena, tudi na vprašanje sta oba odgovorila nikalno.

Očetje so večinoma participirali tudi pri nakupu opreme za dojenčka. Njihova vloga je bila predvsem preveriti tehnično področje opreme, nekateri pa menijo, da morata oba starša poznati delovanje opreme za dojenčka, saj jo bosta oba potrebovala in tudi uporabljala, zato jim je bilo logično, da oče sodeluje pri nakupu.

Ker so omenili, da so partnerki pomagali skrbeti za nego kože na njenem nosečniškem trebuhu, me je zanimalo ali so poleg tega tudi navezovali stik z nerojenim otrok, v primeru, da so, me je zanimal način navezovanja stika.

»Ja, ja seveda ... Mhm ... Mislim, da ja. Mislim pomembno. Da že ubistvu otrok, preden se rodi, da že navežeš nek čustven stik, da ni potem – aha, zdj je pa zuni. Da se zavedaš, da je, da prihaja. Da božaš trebušček.« (David, 34)

»Ja. Ja ... Ja, no ... Otrok je živ že v trebuhu. Sploh pa se mi zdi, da otrok ni samo fizično bitje, ampak tudi duhovno in da je treba da stik vzpostavi.« (Matic, 39)

Skoraj vsi očetje so navezovali stik z nerojenim otrokom, veliki večini je bilo to izrednega pomena, saj verjamejo, da otrok sliši zunanje zvoke v maternici, nekaj očetom pa je bilo to navezovanje stika bolj stvar trenutne zabave. Medtem ko so matere to početje percipirale kot pozitivno izkušnjo, kot čustveno, saj so lahko opazovale kako njihov partner vzpostavlja prvi stik z njunim otrokom.

Vsi respondenti so se strinjali, da je vloga očeta zelo pomembna v vseh obdobjih nosečnosti, zato sem jim zastavila vprašanje, kaj menijo, da naj bi bila glavna vloga očeta/partnerja med nosečnostjo njegove partnerke.

»Čustvena opora, podpora in seveda ta pomoč pri vsakodnevnih opravilih.« (David, 34)

»Da skrbi za bodočo mamico, da se dobro počuti ... Ker mamica lahko samo v dobrem počutju varno in zdravo donosi otroka. Če pa bodoči očka oziroma partner povzroča stres, pa je zaradi tega mamica preobremenjena, pol mora pa še sama recimo počistiti use ... Tak da predvsem srkbi za nosečnico v tem smislu, da se počuti dobro, dama dovolj časa z apočitek, da ni pod stresom.« (Tara, 31)

Vsem parom je bilo pomembno, da partner v času nosečnosti partnerki nudi čustveno kot tudi fizično pomoč pri vsakdanjih opravilih. Respondentke so še poudarile, da je pri čustveni opori pomembno to, da partner razume, da ima lahko ženska nihanja v razpoloženju in da se temu razpoloženju prilagodi tudi on, saj tako ne prihaja do nepotrebnih konfliktov med partnerjema.

Respondentom sem predstavila tudi pojem kuvada in skoraj vsi so zatrdili, da pri sebi oziroma partnerke pri partnerjih simptomov kuvade niso zasledile. Izjema je bila pri dveh parih, kjer je ena od partnerk dejala, da je imel partner zadnji mesec potrebo po gnezdenju, tako da so na novo popleskali stene doma, medtem ko je druga omenila, da je dobil malo večji apetit, tako da je kot pravi »sočustval v kilah« z njo.

Kar se tiče pripravljanja na očetovstvo ali materinstvo so v večini dejali, da so se z odločitvijo za starševstvo začeli pripravljati na svojo novo vlogo, vsekakor pa so jo začeli še bolj intenzivno dojemati, ko je otrok začel intenzivno brcati v trebuhu, to je približno nekje v 4. mesecu nosečnosti. Tekom nosečnosti so prebirali literaturo o poteku nosečnosti in vzgoji otrok, prebirali so spletne strani na internetu ali v revijah, ter se s partnerji seveda pogovarjali

o vseh pridobljenih informacijah. Respondenti tudi povedo, da vse do trenutka, ko so prvič v roki držali svojega otroka, vlogo starša niso dojemali v celoti, ko pa se je otrok rodil, so se pričeli zavedati svoje nove pomembne vloge v otrokovem življenju.

Če nekako povzamem, v času nosečnosti partnerke od bodočih očetov pričakujejo, da ji bodo v fizično in čustveno oporo, ne glede na njeno čustveno stanje. Respondentom se povezovanje z nerojenim otrokom zdi relevantno, saj verjamejo, da otrok v maternici sliši zvoke iz okolja in se nekako privaja na njih. Očetje naj bi sodelovali pri nakupu opreme in pripomočkov za otroka. V kolikor je možnost, pa naj bi bili poleg tudi na ginekoloških pregledih partnerke, če ne na vseh, pa vsaj na tistih, ki so bolj pomembni v razvoju otroka, kot sta pregled nuhalne svetline in pa morfološki pregled, seveda je odvisno tudi od izbranega ginekologa ali dovoli participacijo partnerja pri pregledih.

7.3.2 Rojstvo

Pri rojstvu otroka so bili partnerji prisotni pri vaginalnem porodu, pri carskih rezih pa ne, ker le ti niso bili dogovorjeni, temveč je do njih privedel potek poroda. Partnerje sem povprašala, ali so se za prisotnost pri porodu odločili sami ali je na njihovo dokončno odločitev vplivala sugestija partnerke. Odgovorili so, da so se za prisotnost odločili sami, saj jim je to nekaj popolnoma normalnega, da so s partnerko skupaj tudi v času poroda, saj sta se skupaj odločila za otroka in so si želeli biti prisotni v porodni sobi tudi v trenutku, ko se otrok rodi. Tako partnerke kot tudi partnerji so zatrdili, da so bili partnerki med porodom v oporo, partnerke pa so zatrdile, da si poroda brez opore s strani partnerjev enostavno ne predstavljajo. Ker sem spoznala, da je prisotnost partnerja pri porodu zelo pomembna za partnerko, me je zanimalo, kaj so partnerji počeli v času poroda.

»Spodbujal me je, dal mi je pit. Pri prvem porodu sem rabla kisik. Ves čas me je tolk opazoval, da je točno vedu, kdaj se je začel popadek in mi je v trenutku popadka dal masko na obraz ... Masiral mi je hrbet, mu je babica pokazala na kak način. Neki časa mi je to ustrezal, neki časa mi ni. Ampak on je bil res ful sinhroniziran z mano in je vedu, razumel, kaj si želim. Tak da je on res bil ... Tak ko mora bit.« (Tara, 31)

»Po hrbtu kej gladu, pa je blo prav, pa naslednjo sekundo že ni blo prou (smeh). Tko da tuki mislim da ne gre za fizično pomoč, ker gre tukaj za ene izkušnje, k jih moški nikol ne bomo doumeli in če si zavrpn, pa če si strpn, pa če sprejemaš situacijo mislim da je to največ.« (Matic, 39)

Respondenti se zavedajo, da ima že sama njihova prisotnost pri porodu lahko pozitiven učinek na partnerko, predvsem pa je ob njej nekdo, ki ji je domač in zato jo prisotnost partnerja pomirja. V primerih, ko je porod trajal več ur in so bili sami v porodni sobi brez zdravstvenih oseb, so bili partnerki za družbo in ji pomagali z različnimi masažami, prinesli so tudi tekočino za žejo. Ko se je porod bližal koncu, pa so bili za suport, z motivacijskimi besedami, s stiskom rok itd. Partnerke so dejale, da so jim bili partnerji resnično v oporo, tudi če niso »trpeli« bolečin kot one. Bili so tam, ob njih in bili so prisotni ob porodu njunih otrok. Partnerji so tudi omenili, da bi obžalovali, če se ne bi odločili za prisotnost, ker je to edinstvena življenjska izkušnja, ki je ne moreš doživeti kar tako, prav tako pa tudi dva poroda nista enaka. Na vprašanje kako so partnerji percipirali svojo novo vlogo očeta, ali je pri sami percepciji prišlo do transformacij in kako so partnerke percipirale partnerje v trenutku, ko so prvič prijeli otroka v naročje, pričajo naslednji odgovori.

»Veličastno pri vseh treh, neko odgovornost. Še vseen tist mogoče starokopitno patriarhalno, provajdersko, da morš poskrbet za stvari.« (Matic, 39)

»Zlo čustveno Nikol še nism vidla, da bi se lahko tko čustveno zlomu. Začel je jokati pr obema. Čist se je raznežu. Mi je velik pomenl, k sm vidla, da je res sprejel otroka takoj. Se takoj navezal na njega.« (Ula, 30)

Pri odgovorih respondentov vidimo različno percepcijo očeta v trenutku, ko otroka prvič primejo v naročje. Očetje začutijo potrebno po zaščiti, odgovornosti do otroka, medtem ko ženske gledajo na omenjen trenutek bolj s čustvenega zornega kota, občutka odgovornosti, ki nastaja pri očetih, ne zaznajo tako kot očetje. Partnerkam veliko pomeni čustvena iskrenost partnerja pri otroku, saj niso omenile prisotnosti mačizma, temveč so poudarile, da jim dejstvo, da je partner razkril svoja iskrena čustva, četudi z jokom, pomeni največ, saj čutijo, da je partner sprejel svojega otroka in da mu nedvomno veliko pomeni.

7.3.3 Obdobje od rojstva do obdobja malčka

Analizo odgovorov v obdobju od rojstva do obdobja malčka sem razdelila na 4 različna področja, in sicer na področje gospodinjskih opravil, nege otroka, vzgoje in igre otroka in očetovstva. Vlogo očeta pri očetih v pozni modernosti sem s pomočjo teh štirih področij še podrobneje spoznala s pomočjo odgovorov respondentov, ki so participirali v moji raziskavi.

Vsa področja so relevantna za sodobnega očeta in njegovo vlogo v družini, koliko participira v njej, pa je odvisno od njega samega.

Gospodinjska opravila

Respondenti so pritrdili, da so koristili pravico do plačanega očetovskega dopusta v časovnem obsegu 15 dni, eden od respondentov pa koristi še preostale dni, ki mu pripadajo, vendar so s strani države neplačljive. Prav tako so respondenti povedali, da so imeli v času očetovskega dopusta s strani delodajalca in sodelavcev mir, samo nekateri respondenti so morali biti dosegljivi na telefonu ali preko elektronske pošte, nekaj pa jih je moralo tudi v službo. Vsa ta dosegljivost za delodajalca je predvsem odvisna od posameznikove zaposlitve in funkcije v podjetju. Glede na to, da so koristili očetovski dopust, me je zanimalo ali so bili v prostih dneh v pomoč svoji partnerki, in v kolikor so bili, na kakšen način.

»Mal v pomoč, mal v zgago (smeh) ... Pa... Pol pol no tak... (Kaj ste počeli takrat?) Pomagu sm ... Pa nism velik pomagu ... Edino na začetku no ko še ni bla dojena, ko se je še mleko kuhal pa to ... Po pa ... Pomagat oblačit še nisem upal ... Tak da sploh kej velik nism delu.« (Dejan, 35)

»Ja bil je zlo v pomoč. Ves čas je kuhal, pospravlal. Otroka mi je nosu iz postelje v posteljo na dojenje ... Ni pa prvega otroka kr en teden al 10 dni previjal ... Preden se je opogumu, pa reku da mi pokaži zdj bi pa jst tud. Samo preden se je očetovski dopust končal, je znal otroka oblečt in previt ... Izkoristu je v polnosti to. Dokler nism jst rekla, da se dobro počutim, da lahk hodim, je vse nardil, karkoli sm prosla.« (Tara, 31)

Nekateri partnerji so bili partnerkam v veliko pomoč pri gospodinjskih opravilih, nekateri so parcipirali samo pri negi in skrbi za otroka. Določeni pari so imeli v prvih dneh po prihodu iz porodnišnice pomoč s strani svojih mater, tako da se je oče lahko naučil rokovanja otroka, ter se tako posvetil samo otroku in partnerki. Partnerji, ki so pomagali pri gospodinjskih opravilih so kuhali, pospravljali, šli v nakupe in bili predvsem v pomoč materam, če so jih potrebovale. Pri parih, ki imajo dva otroka, pa so partnerke omenile, da so se partnerji bolj ukvarjali s prvorojencem, tako da se le ta ne bi počutil zapostavljenega zaradi prihoda novega družinskega člana v družino, tako da je tudi to razlog za pomanjkanje pomoči pri gospodinjskih opravilih. Pri vprašanju ali imajo kdaj občutek, da opravljajo dve službi, se pravi svojo redno zaposlitev in nato skrb za gospodinjstvo in dom, so vsi dejali, da ne

dojemajo skrbi za dom kot službo, prej dojemajo starševstvo kot drugo službo. Skrb za gospodinjstvo jim je nekako samoumevna.

V Sloveniji ni *breadwinnerstva* v pravem pomenu besede, saj prevladuje vzorec parov, kjer sta zaposlena oba partnerja ter si delita finančne obveznosti v družini. Moški je samo v primeru nezaposlenosti partnerke kot *breadwinner*, vendar to ne pomeni, da bo tako tudi ostalo, ko se bo partnerka zaposlila. Dohodki partnerjev so tako veliko bolj enakovredni in oba partnerja si delita skupne stroške, ki nastanejo v vsakdanjem življenju.

Večina respondent v času intervjuja ni bila več na porodniškem dopustu, zato so se bodisi vrnile na delovno mesto ali pa so doma, od tega je odvisno tudi kako poteka družinsko življenje in opravljanje opravil tekom tedna in med vikendom. Zanimalo me je ali so mogoče kakšne razlike, če so, me je seveda zanimalo, katere razlike se pojavijo.

»Ja, med tednom sigurno največ stvari, ki jih opravi mama, mislim partnerka. Čez vikend skušam bit v pomoč pri previjanju, tuširanju, hranjenju, potem crknanju. Am ... Sprehodi ... Tudi gospodinjska opravila. Sigurno ... Kuhanje ... Mislim ... Čez teden ne kuham, čez vikend si vzamem čas, pa kaj tud jst skuham. Pospravljanje tud ... Res je, da je večina bremena na partnerki, ampak tud se trudim tud jst kej narest.« (David, 34)

Ja mogoče čez vikendom to no ubistvu ... Okej tko ... Med tednom je tko da jst ustajam ponoč pa tamalo rihtam ... Se pravi jo ... Dam čaj, mleko al pa karkoli ... Jo previjem, če je potrebno. Se prav ponoč jst ustajam, on spi. Zato ker pol on vozi, pa se jst pol čez vikend ... Mal nadoknadm ... Se prav, če čez vikend nimava nobenih obveznosti, pač jst loh se naspim tiste tri, štir ure še mal dl, pa on ustane pa zrihta tamalo pa sta spodi se igrata, da se pa jst gor naspim tiste tri, štir ure, da pridobim za cel teden nazaj pa še za naprej mal no ... (smeh) to je res ista razlika. (Zoja, 34)

Pri večini parov ne prihaja do ogromnih sprememb pri gospodinjskih opravilih, če si partnerja delita delo med tednom, si ga ponavadi tudi čez vikend. Pri nekaterih parih ni bilo zaznati nobene razlike, vzroka za to situacijo sta enakomerna delitev dela med partnerjema in pa zaposlitev, ki ima delovni čas tudi med vikendom, tako da vpliva na delitev dela. Opazila sem, da se spremeni predvsem področje spanja, med tednom več spi oče, med vikendom, če je seveda to mogoče, več spi mati. Prav tako pa prihaja do sprememb pri kuhanju, saj gredo nekateri pari na obiske k svojim staršem in imajo tam pripravljene obroke, tako da jim doma

ni potrebno kuhati. Seveda te možnosti nimajo vsi, zato so tudi povedali, da med vikendom partnerji velikokrat pripravijo obroke, ker med tednom za to nimajo časa.

Respondente sem povprašala tudi po njihovem mnenju o enakopravnosti delitve dela v njihovem gospodinjstvu ali bi morda kakšno stvari spremenili.

Sam to da ubistvu sama sebe spremenim, da mu prepustim mau več ... Ja ... Ker ubistvu vse nardi, karkol mu rečem bo vse naredu, sam ... Jst sm tista k se preveč zaženem da bi kr jst vse sama ne ... In to mi pol včasih ven useka ... Pa si rečem. Pa zakaj moram ... in pol ne vem mu rečem ... Dj probi, dej ti ... Da se pač jst pol mal odmaknem ... Ampak sploh ni problema lej ... Ful nardi ... Mislim da je problem bl u men, k sm še iz take familije, kjer je pač ženska useen mal bl gospodinja no kokr ... (Zoja, 34)

»Mislim da je to kr enakopravno, da tista težja fizična dela, ki jih jst ne zmorem al pa bi jih zlo težko opravla, da jih dela on – če bi morala bi jih tud jst – da pač ta neka izrazito ženska dela, za katera se jaz iskreno bojim, da bo kaj zasral ... (smeh) Opravljam jst ... Bi pa rada, da se to nauči ... Rada bi, da bi znal perilo prat ... To je edino.« (Tara, 31)

Večina parov je obojestransko zadovoljna z enakopravno delitvijo gospodinjkega dela in preostalih opravil in je ne bi spreminjala, saj je situacija nastala večinoma zaradi dejavnikov, na katere ne morejo vplivati, na določene pa seveda lahko. Partnerji se veliko bolj zavedajo svoje neaktivnosti pri gospodinjskih opravilih kakor jim to pripisujejo partnerke. Menim, da so partnerke zadovoljne že z majhno pomočjo s strani partnerja, saj se zavedajo, da obstajajo moški, ki svojim partnerkah popolnoma nič ne pomagajo, tako pri gospodinjskih opravilih kot tudi pri skrbi za otroke. To je en vidik zadovoljstva s partnerjem. Drugi vidik pa je predvsem psihološki, da je možnost, da so odgovori malo olepšani, ker se ljudje pred drugimi skoraj vedno raje pokažejo v najboljši luči in to velja tudi za ocenjevanje pomoči partnerja pri družinskem delu. Tako da tu so lahko odgovori malo zavajajoči, še posebno, ker pare osebno poznam in vem, kakšna je dejanska realna situacija, si dovolim biti malo bolj kritična do teh odgovorov, a o tem malo kasneje.

Nega otroka

Nega otroka je del skrbi za otroka in naj bi jo oba starša opravljala oziroma vsaj znala opraviti. Ker pa se ljudje razlikujemo, tu prihaja tudi do diskrepance mnenj in razlik v načinu opravljanja nege. Vsekakor pa je za otroka najbolj pomembno to, da je skrbno negovan, način pa niti ni toliko pomemben.

Na vprašanje kdo se ponoči zbudi in vstane v primeru, da se otrok zbudi zaradi kakršnega koli razloga, so mi respondenti dali bolj patriarhalno obarvane odgovore.

»Jaz ... To je v men ... S j on se ne bi vstal, če ne bi slišu. Mami se razvije tist čut, ko sliši.« (Nika, 31,5)

»V osnovi dostikrat jaz ... Ampak tudi partner ... Ampak večkrat jst ... Ogromno mu pomeni spanec (smeh). Ne bo se tako lahko zbudu, jaz pa slišim na prvo. In vstajam. Ko ga mam dovolj, ga pa zbudim, zdaj pa ti pejt.« (Neja, 35)

»Partnerka ... Ker zlo rad spim (smeh).« (Rok, 32)

Vzrok za neenakopravno razdelitev ustajanja ob zbujanju otrok, so respondenti največkrat navedli, da ne slišijo otrok in pa tudi, da potrebujejo več spanja. V času porodniškega dopusta partnerke bi to mogoče bilo še nekako razumljivo, vendar pa v času, ko sta zaposlena oba, do teh razlik ne bi smelo prihajati. Spet drugi navajajo, da se otrok doji in da se mati zaradi tega zbudi in potem uredi vse, kar je potrebno. Nekaj jih je navedlo tudi to, da med tednom vstaja mati, med vikendom pa oče. Eni so enostavno povedali, da je to naloga matere, ker veliko hitreje sliši otroka zaradi svojega materinskega instinkta. Vsekakor pa so matere tiste, ki večkrat ponoči vstanejo in potolažijo otroka.

Zanimalo me je tudi ali obstaja kakšno opravilo, ki je izključno naloga matere in katero, ki je naloga očeta, seveda je bilo dojenje izvzeto.

»Mmm ... ne ... Striženje nohtov ... To pa partner dela. Partner striže ... Wcja pa ne puca. To pa jst pucam.« (Iza, 35)

»Striženje nohtov samo jst delam ... In jih pomoje ne bi, če mene ne bi blo cel mesec ... Perilo samo jaz dajem prat ...« (Tara, 31)

»Ja kopalnico mam ponavad jst čez ... Pač bl tisto, kar je započistit mal b l... Kaka taka izvenserijska opravila, k se ne delajo vsak teden al vsak mesec. On tega ne opaz ... En čas sm bla bolj jst za previjanje ... Zdj pa kr rečem, pejta se previt, pa gresta ... Striženje nohtov pa on ... Je zlo natančen. Mene je strah, da bi kej zastrigla.« (Lana, 31)

Pri negi otroka so respondenti izpostavili striženje nohtov, pri večini parov to nego opravijo partnerke, samo v dveh primerih je bilo to izključno delo partnerja, v nekaterih primerih pa se striženje nohtov deli, pač glede na to kdo od partnerjev prej vidi, da so otrokovi nohti potrebni striženja. Prav tako pa so partnerke izpostavile, da one v večini čistijo kopalnice, še posebno straniščno školjko in pa pranje oblačil je tudi domena žensk v njihovi družini.

Pri pogovoru o sistematskih pregledih otrok je velika večina očetov dejala, da so bili poleg, ker so si želeli spoznati otrokovega pediatra, nekaj jih je omenilo tudi, da so matere drugače obravnavane s strani zdravstvenega osebja, če so na pregledu same kot pa če sta prisotna oba starša. Manjšini očetov pa prisotnost pri sistematskih pregledih ni tako pomembna, eni sploh nimajo interesa za prisotnost, drugi pa trdijo, da ne bodo jemali dopusta, če ga je vzela že partnerka.

Očetje so tudi odgovorili, da so se za previjanje odločili sami, ter da otroka redno previjajo. Ampak se je kasneje izkazalo, da so odgovori partnerk malo drugačni kot njihovi. Pri tem vprašanju je bila zelo dobro razvidna olepšana verzija realnega stanja.

Vzgoja in igra otroka

V času nosečnosti partnerke in ob prebiranju različne literature med partnerjema pride tudi do pogovora o vzgoji njunih otrok. Pri parih, ki so sodelovali, je pogled na vzgojo otrok podoben, če pride do kakršne koli diskrepance se partnerja o tem pogovorita in poskusita narediti kompromis. Skratka, pogled na vzgojo otrok naj bi bil med partnerjema enoten. V sklopu o vzgoji in igri otroka me je zato zanimalo, kdo do staršev se z otrokom več časa na dan igra, mišljena je bila 100 % igra, ob kateri se starš popolnoma posveti otroku in zraven ne opravlja nobenih drugih opravil. Respondenti so mi odgovarjali, da se večino časa z otrokom 100 % igra oče, mati namreč poleg igre velikokrat opravlja še razna gospodinjska opravila ali kakšne druge stvari. Tako pri očetu in pri materi se prepletata instrumentalna in ekspresivna funkcija, tako da ni več zaznati neke stroge meje, ki bi obe funkciji delila.

Respondente sem povprašala, kaj menijo o kvaliteti in kvantiteti časa, ki ga preživijo z

otroki, kaj je bolj pomembno za njihove otroke.

»Oboje ... Oboje ... Glede na tempo življenja sta oboje pomembna ... Ne morš bit popoln.« (Nika, 31,5)

»Oboje ... Ne bi mogu reč, da sam kvaliteta, ne morš bit eno uro z njim na dan, pa če je še tok kvalitetn, pa ne morš bit cel dan z njim pa nekvalitetn ... Se prav da more bit oboje. Morš najdit tist razmerje. Morš bit dost časa z njim pa morš bit kvalitetn z njim.« (Marko, 38)

Nihče od respondentov ni odgovoril, da je pomembna kvantiteta. Večina je mnenja, da je za otroka najboljša, če sta kvaliteta in kvantiteta med seboj prepleteni, glede na vsakodnevno situacijo in možnosti, ki jo imajo starši v vsakodnevnem življenju. Predvsem poudarjajo, da samo kvantiteta ni dobra, ker če si z otrokom npr. 10 ur pred televizijo, to ni enako merljivo kot da se z njim 2 uri intenzivno ukvarjaš ali igraš. Tako da se je potrebno prilagoditi situaciji in glede na okoliščine za otroka iztržiti najboljše kar se da.

Očetovstvo

Očetovstvo zavzema velik del moške identitete pri moških, ki imajo otroke, včasih se nekateri moški premalo zavedajo svoje vloge očeta v življenju njihovih otrok, a kljub vsemu takšnih moških ni tako veliko. Očetje, ki danes vzgajajo svoje otroke, si želijo aktivno participirati v življenju svojih otrok, seveda kolikor jim okolje in zaposlitev dopuščata, ter kolikor si znajo tudi sami organizirati svoj prosti čas. Predvsem čas je v današnjih časih relevanten, saj ga vedno primanjkuje. Z respondenti sem govorila o tem, kdaj se o dogodkih, ki se zgodijo čez dan, pogovarjajo s partnerji, nekaj se jih pogovarja tekom dneva, sproti, večja večina pa zvečer, ko gredo otroci spat, saj se takrat lahko v miru pogovarjajo o vseh stvareh, ki se tičejo njune družine. Pomembno se mi je zdelo tudi vprašanje o tem kakšna pričakovanja imajo očetje do sebe, gledano z vidika samih sebe in tudi z vidika partnerke.

»Oče je pomeben del v otrokovem življenju, jim posveča pozornost, jih recimo ... Se mi zdi pomembno, da je prisoten, da jim izkazuje naklonjenost, da se z njimi ukvarja in da jim prikaže svoj pogled na življenje in tiste stvari, ki jih očetje delajo ... « (Katja, 29,5)

»Pač si želiš, da bi otroku omogoču ... Ne glih vse. Da bi ga vzogijl v dobrega človeka, poštenga, delovnega, da bi ga spravu na pripermo izobrazbo, pa da mu pač omogočiš pač da enkrat sam zaživi.« (Urban, 37)

Pričakovanja partnerjev do sebe so večkrat višja kot partnerkina, pa vendar partner stremi k temu, da zadovolji svoja pričakovanja o vlogi očeta kot tudi partnerkina pričakovanja. Predvsem pa si mora dopuščati nekaj maneverskega prostora in ne iskati perfekcije, saj se vsi vsakodnevno nekaj novega naučimo. Prav tako je tudi z vlogo očeta, nihče se ne rodi z vsem znanjem o očetovstvu, vloga se izpolnjuje predvsem na novih situacijah, priložnostih in tudi na napakah, ki jih ponuja življenje.

Ravno trenutki, ko so očetje predvsem v prvem letu starosti sami z otroki, so neprecenljivi. Večina respondentov je dejala, da jih je bilo sprva mogoče malce strah, vendar ko je bilo potrebno, so verjeli v svoje očetovske sposobnosti in naredili stvar pravilno, četudi so imele matere zaradi zaščitniške pozicije malo manj vere v partnerja in njegove očetovske sposobnosti. Pa vendar so mu toliko zaupale, da so mu otroka prepustile v varstvo.

Ker starševstvo pomeni transformacije na osebnem področju, na osebni identiteti posameznika, me je zanimalo njihovo osebno dojemanje očetovstva, kaj jim pomeni. Enako vprašanje sem zastavila tudi njihovim partnerkam.

Aaaa ... Zelo veliko mu pomeni ... Aaa ... Js mislim da bi on bil nesrečen če ne bi mel družine ... Če ne bi mel otrok ... Njemu bi bilo premalo da bi bila midva sama ... Tega se prej nisem zavedala, zdej pa k ma pa otroke pa ja ... Js mislim da on otroke kadar nismo skupaj prej pogreša kot js. (Zakaj misliš tako?) Vidim ... Vidimo recimo ko pač ... Zdele je prvič da otroka 3 dan stran od naju, prvič sva jih dala tok dolg na počitnice ne ... On je že prvi dan zvečer začel ne ... Ja veš da jih že kr mal pogrešam ... K je men pasal mir ... Mogoč zato k sm bila js tok več z otroki da rabim mir kak dan, pa mi je čist ok. (Tara, 31)

Ja izpopolnitev na nek način. Izpopolnitev v mislu ... Hm ... Ne znam si predstavljat, če gledam sosede brez otrok, kaj bojo s tem časom ... Kok časa majo, kaj počnejo v tem času (smeh). Zelo veliko se učiš. Je na nek ... Zlo veliko se učiš. Ni tisto, da boš sam ti otroka naučil, ampak ti otrok zlo velik daje vedit, kaj morš ti še pri sebi spremenit. Če

si samoreflektiven. In se ogromno učiš in te otrok ogromno uči. Določeni izzivi, s katerimi se prej nisi soočal ali srečeval. (Matic, 39)

Očetovstvo moškim resnično veliko pomeni, morda še več kot si sami predstavljajo ali drznejšo priznati. Moški, ki si želijo postati očetje, so kasneje bolj aktivno prisotni v življenju njihovih otrok in to na vseh področjih, tako na začetku pri negi in vzgoji kot kasneje pri raznih dejavnostih v okviru šole ali zunaj nje. Dejansko si želijo imeti pomembno vlogo v življenju njihovih otrok in to si tudi zelo prizadevajo, saj jim vloga očeta ogromno pomeni.

Ker so respondenti moški, ki so aktivni v življenju svojih otrok, sem jih povprašala ali bi v primeru, da bi se morala partnerka predčasno vrniti na delovno mesto v času porodniškega dopusta, oni prevzeli porodniški dopust ali ne. Skoraj vsi so zatrdili, da bi nemudoma vzeli porodniški dopust, v kolikor bi jim to delodajalec omogočil. Med pogovorom so tudi povedali, da ne glede na to, da so nekateri zaposleni tudi v državnih podjetjih in podjetjih, ki so družinam prijazna podjetja, v realnih situacijah do družin le ne delujejo tako prijazno. In v primeru porodniškega dopusta, ga ti partnerji ne bi mogli koristiti, četudi jim zakonodaja to omogoča. Vendar je tu glavni delodajalec in ne zakonodaja, ker v skrajnem primeru lahko moški dobi odpoved. Tako da v realnosti ni vse tako kot piše na raznih papirjih. In ravno zaposlitev je ena od dejavnikov, ki največkrat vpliva na očetovo sodelovanje pri vzgoji otrok in skrbi zanje. Velikokrat se namreč zgodi, da si očetje želijo mnogo več percipirati v življenju njihovih otrok, pa tega ne morejo v tolikšni meri kot si želijo, ravno zaradi delovnih obveznosti. Očetje, ki so sodelovali, so dejali, da je to tisti dejavnik, na katerega žal nimajo vpliva, na preostale dejavnike, kot so vpliv prijateljev, družbe, partnerka, hobiji, notranja motivacija po participaciji, na vse to lahko vplivajo, samo na zaposlitev ne morejo oziroma se bojijo, saj vedo, da morajo preživeti družino. Zato tudi njihova vloga temelji na odgovornosti. Respondenti so povedali, da sama vloga očeta po sebi se od nosečnosti ni spremenila, vendar je prišlo do sprememb odgovornosti in dolžnosti, da pa se vsak dan znova zavedajo, da so očetje. Z razvojem otroka tudi oni sami osebno rastejo in se učijo novih stvari in pravijo, da so to tisti čari starševstva, ki jih je zanimivo opazovati. Otroci so namreč lahko zelo dobri življenjski učitelji, če se starši le tega dobro zavedajo.

Starše sem tudi povprašala, kaj menijo, da želi oče naučiti svoje otroke za življenje, kakšno popotnico bi jim rad dal. Oče naj bi predvsem v veliki večini naučil otroka, da bo samostojen, da bo imel empatijo do drugih bitij, da bo pošten, da bo znal poskrbeti zase, da bo zadovoljen, da bo spoštoval druge ljudi, da bo imel občutek in spoštovanje do družine in da

bo srečen.

Vse pare sem tudi vprašala, kaj menijo o tem ali je vloga očeta drugačna pri očetu, ki ima enega otroka in pa pri očetu, ki ima več otrok. Odgovorili so mi, da se sama vloga ne razlikuje, razlikuje se samo kvantiteta časa, ki ga imaš na voljo za posameznega otroka, ker nikomur ni v interesu, da bi se kdo počutil zapostavljenega. Sama vloga očeta in z njo povezane vrednote pa ostanejo enake.

Kot sem že nekajkrat omenila, očetovstvo vpliva na identiteto moškega tako ali drugače, razlika med posamezniki je samo v intenziteti teh sprememb in morebiti sprememba področij, na katerih se spremembe kažejo. Največkrat se spremembe kažejo na področju osebnosti in vedenja, prav tako pa tudi na področju osebnih prioritet. Na omenjeno temo sem respondentom postavila tudi vprašanje.

»Ja vse bolj se zavedam pomembnosti vzgoje v praksi ne v teoriji. In kot mogoče še posebi to kot učitelj ... Ti vseeno v službi, v šoli, v vrtcu si profesionalc, daš 100% vse od sebe. In medtem, ko prideš domov, nisi profesionalno... Mislim si profesionalen oče, ampak mal ti pade dol in to bi blo dobr sploh mi, ki se ukvarjamo z vzgojo, da bi to profesionalnost prnesl tudi domov ... Ampak kovačeva kobila je vedno bosa (smeh).« (Matic, 39)

»Ja valda maš prioritete druge ... Zdj pač ... Včasih sm bl gledal vse ... Čimveč dnar ne vem a veš ... Si več s prijatli ... Da si ... Prijatle daš pol na stran ne ... Pol dnar tud ni več tolik pol spet pomembn. Pol da si čimveč doma z družino recimo ... Mogoče kar se tiče bivanja ... Prej sm bil zadovoljen s tem stanovanjem ko ga mama, ko nisva več rabla, zdj k mam otroke pa vidm da ni dost ... « (Andraž, 31)

Po odgovorih sodeč lahko sklepam naslednje. Pri moških so se najbolj spremenile prioritete, saj so na prvo mesto postavili družino in njihove potrebe, šele nato je vse ostalo. Ampak to respondente ne moti, saj jim družina ogromno pomeni in jih osrečuje. Pri spremembah osebnostnih lastnosti pa v odgovorih ni bilo zaznati nekih ogromnih transformacij. Respondenti so zase rekli, da so postali bolj samozavestni, srečni, bolj potrpežljivi in pridobili so večjo koncentracijo, to so pridobljene pozitivne stvari. Žal pa so prisotne tudi negativne, in to so nepotrpežljivost, utrujenost in živčnost, ki sta posledici neprespanosti.

Zanimivo se mi zdi dejstvo, da so skoraj vsi respondenti dejali, da imajo občutek, da ima mati prirojeno sposobnost za materinstvo, saj je materam vse tako samoumevno, medtem ko se morajo oni vse naučiti. Nekaj pa jih trdi, da materinski instinkt ne obstaja, da se morata oba spola, tako ženska kot tudi moški naučiti nege in skrbi za otroka, saj se s tem znanjem ne rodi nihče. Potrebno si je vzeti čas in se naučiti novih stvari, ki bodo pripomogle k boljšemu starševstvu.

Na koncu intervjuja sem respondente vprašala, kdaj so se finančno in socialno osamosvojili od staršev. Nekateri so se finančno osamosvojili že pri zgodnjih 20. letih, spet drugi se še vedno niso, eden od možnih razlogov je tudi starostna razlika, saj so se gospodarski in s tem tudi zaposlitveni pogoji v Sloveniji v nekaj letih zelo spremenili, kar je seveda vplivajo tudi na finančno osamosvajanje posameznikov. Storitve starih staršev, kot so varstvo otrok in pomoč pri raznih opravilih, če je le možnost, koristijo vsi. Vsi intervjuvani pari imajo svoja gospodinjstva in četudi živijo v isti hiši kot njihovi starši, to ne pomeni, da so popolnoma odvisni od njih. Lahko bi rekla, da omenjeni pari živijo eno izmed različic LAT-faze, ki je značilna za pozno modernost.

7.4 Diskusija

V tem delu bom s pomočjo diskusije povzela rezultate, pridobljene s pomočjo empiričnega dela naloge, ki se nanašajo predvsem na moja raziskovalna vprašanja ter jih smiselno povezala s teoretičnimi dejstvi naloge, ter tako najbolje reflektirala obravnavano temo očetovstva v zgodnjem starševstvu v pozni modernosti. Prikazala bom, kako se značilnosti fenomena novega očetovstva kažejo pri družinskih opravilih v današnjem vsakdanjem življenju.

Očetovstvo v zgodnjem otroštvu v pozni modernosti ima velik pomen tako za očeta, partnerko kot seveda tudi za otroka. Spremembe, ki se dogajajo tekom prednatalnega obdobja in zgodnjega otroštva, oblikujejo identiteto očeta in postavijo temelje za aktivno očetovstvo. Za aktivno očetovstvo so potrebni tudi ustrezni pogoji, ki jih ali ovirajo ali pa spodbujajo različni družbeni dejavniki. V očeh posameznika in njegove partnerke je relevantno percipiranje očetovstva, saj v primeru podobnega dojemanja očetovstva in njegovih dolžnosti med partnerjema ne bo prihajalo do diskrepanc. Ne smemo zanemariti dejstva, da ne glede na to kakšni so rezultati opravljene raziskave, očetje danes doma postorijo več stvari kot so to počeli njihovi očetje, tega napredka ne bi smeli zanemariti, vendar so s spreminjanjem

področij, ki zajemajo očetovstvo, nastala tudi nova kulturna pričakovanja in norme, ki jih podpre tudi fenomen novega očetovstva.

Pri sodelujočih očetih se fenomen novega očetostva kaže na različnih področjih. Kot sem že omenila, je njihovo sodelovanje pri družinskih opravilih večje kot je bilo v preteklih generacijah, vendar so vzporedno s tem nastale tudi druge družbene spremembe, ki so vplivale na sodelovanje očetov v vsakdanjem življenju družine. Zaposljivost žensk in spremembe pri vzgoji so vplivale na nove generacije moških, prav tako je verjetno vplivala tudi izobrazba, saj so se za visoko izobrazbo moški mnogokrat morali preseliti iz varnega zavetja doma in se osamosvojiti na več področjih. Nekaterim je to popolnoma uspelo, spet drugim ne. Na osamosvojitev moškega ima vpliv tudi LAT-faza, ki je povezana s trenutnim neugodnim gospodarskim stanjem, ki ni ravno naklonjen osamosvajanju mladih.

Če povzamem teoretični in empirični del magistrskega dela in tako povzamem najbolj v družbi vidne značilnosti novega očetovstva, ki so prisotne v vsakdanjem življenju, lahko trdim, da so očetje do neke mere zelo aktivni v očetovanju, predvsem v smislu izobraževanja v času nosečnosti ter pripravi na otroka. To potrdi tudi število prisotnih očetov pri porodu, ki se iz leta v leto povečuje. Do poroda je oče namreč zelo aktiven. Po porodu večina očetov koristi pravico do 15-dnevnega plačanega dopusta, kjer so v tem obdobju v pomoč partnerki pri gospodinjskih opravilih in skrbi za otroka. Pa vendar, ko je očetovskega dopusta konec, se delitev dela spremeni v asimetrično obliko. Od mater, ki so na porodniškem dopustu, se nekako pričakuje, da one opravijo vse kar je potrebno za gospodinjstvo, oče pa jim po vrnitvi z dela pri določenih stvareh samo še pomaga. Vendar ta asimetrija ostane prisotna tudi potem, ko se ženska vrne na trg delovne sile. Asimetrija delitve dela se kaže predvsem pri opravljanju gospodinjskih del in negi otroka. Ženska opravlja lažja fizična dela, medtem ko moški opravlja težka fizična dela, hkrati pa sodeluje kot pomoč ženski pri opravljanju lažjih fizičnih del. Vendar ne vseh, razna specifična dela, kot so pomivanje oken, pranje perila, likanje, čiščenje stranišč so še vedno v večini primerov domena žensk. Tudi pri skrbi za otroka prihaja do asimetrije dela, predvsem pri negi in igri. Sodelujoči so to trditev potrdili s podatki, da se oni več igrajo z otroki kot partnerke, saj one ob igri z otrokom opravljajo še druga opravila. Pri negi otroka sta sicer oba starša aktivna, ampak v večini primerov so ženske bolj, še posebno pri opraviu striženja otrokovih nohtov, pri negi bolnega otroka ter pri nočnem vstajanju zaradi zbujanja otrok. Če povzamem, pri teh opravilih oče ni ravno aktiven, tako da s tem ne podpremo trditve, da je nov oče vsestransko aktiven na vseh področjih otrokovega življenja. Je pa dejstvo, da se nekateri očetje svoje ne ravno aktivne vloge zavedajo in jo

skušajo popraviti, saj si želijo biti dobri aktivni očetje, ker so si očetovstva želeli in jih izpopolnjuje. Realna podoba novega očetovstva je tako nekako bolj pasivno naravnana na določena področja očetovanja. Zato menim, da je potrebno pri tem poudariti tudi vpliv družbenih dejavnikov na očeta. Kot prvo naj omenim družinsko politiko in realizacijo izvajanja očetovskih pravic v vsakdanjem življenju. Zakoni so napisani in delujejo v teoriji, v realnem življenju pa imajo očetje pri koriščenju svojih legalnih pravic tudi težave. Največja med njimi je pritisk delodajalca, ki očetu ne omogoča, da bi koristil svoje očetovske pravice. Prvi del očetovskega dopusta delodajalec še nekako omogoči, medtem ko pri koriščenju drugega dela očetovskega dopusta, starševskega dopusta ali celo prevzem porodniškega dopusta delodajalci ne podpirajo, včasih se zalomi že pri koriščenju bolniškega dopusta za nego bolnega otroka. Seveda delodajalci kot izgovor uporabijo gospodarsko krizo in nestabilnost poslovanja podjetja. In ravno delodajalci so tisti, ki so najbolj nasprotovali spremembam zakonov na področju družinske politike, a kljub vsemu so med njimi tudi očetje. Menim, da do takšnega početja prihaja zaradi prisotnosti patriarhata, ki je globoko zasidran v našo družbo, ter primata matere kot primarnega starša. Dokler se stališča družbe ne bodo spremenila, bo tudi realno aktivnih očetov bolj malo. Tudi ukrep, kot je certifikat za družinam prijazno podjetje, ni več zagotovilo, da je delovanje podjetja v načelu s pravili družinam prijaznih podjetij. Tudi tukaj prihaja do kršitev pravil, kar najbolje občutijo zaposleni starši. Tu menim, da imajo mediji lahko ključno vlogo pri promoviranju egalitarnosti med spoloma. V medijih se veliko piše o novem očetovstvu, vendar ne ravno s strani spodbujanja temveč bolj s strani pričakovanj družbe do očetov.

V tej točki se osredotočim na moja raziskovalna vprašanja. Na prvo raziskovalno vprašanje ali se percepcija očetovstva med nosečnostjo in rojstvom otroka spremeni po tem, ko so sodelujoči dejansko postali starši, ter kako oni sami percipirajo očetovstvo kot tako, sem dobila naslednje prevladujoče odgovore. V času nosečnosti se tako od bodočih očetov pričakuje, da bodo fizično in čustveno v pomoč partnerki. Kar pomeni, da bodo aktivno sodelovali pri gospodinjskih opravilih in nakupih opreme za otroka. Kljub vsemu je večji poudarek na fizični pomoči, predvsem zaradi tveganosti zdravja nosečnice pri opravljanju fizično težjih opravil, a vsekakor ostanejo specifična gospodinjska opravila skoraj vse do konca nosečnosti v domeni žensk. Pri čustveni opori oba spola izpostavita, da mora biti moški razumevajoč do ženskega nihanja razpoloženja, saj le tako med partnerjema ne pride do hudih konfliktov. V vlogi aktivnega bodočega očeta so moški respondenti uživali, saj je večina

vsakodnevno navezovala stik z nerojenim otrokom. Hkrati pa povedo, da se na očetovstvo posebej niso pripravljali. Večinoma so prebirali literaturo ali spletne strani, obiskovali so šolo za starše in to je bilo večinoma vse kar se tiče priprav na očetovstvo. V času nosečnosti pa kaj več kot nekakšno protektivno vlogo bodočega očeta niso začutili. Bili so v pričakovanju otroka, vendar so se zavedali, da bo njihova odgovornost z rojstvom otroka še narastla, saj bodo morali poskrbeti za svojo družino, zato so očetovstvo percipirali v smislu tistega, ki preživlja družino. Sodelujoči trdijo, da se ob rojstvu otroka percepcija malo spremeni, saj je dožemanje njihove nove identitete okrepljeno z realno prakso vsakdanjega življenja. Predvsem so poudarili, da se skozi očetovstvo spreminjajo njihove vrednote in prioritete, saj jim je sedaj družina na prvem mestu, vse ostalo pa se zvrsti po tem. Z očetovstvom so nekateri osmislili svoje življenje in tako osebnostno rastejo, pridobivajo večjo samozavest ter se predvsem preko svojih otrok učijo novih življenjskih lekcij. Predvsem pa se sedaj zavedajo, da tisto kar piše v kakšnem priročniku ni nujno, da bo veljalo za njih in njihovega otroka. Zavedajo se, da je lahko zapisana teorija očetovstva popolnoma drugačna od realnih situacij vsakdanjega življenja. S tem ko spoznavajo prednosti očetovstva, pa se močno zavedajo tudi njihove odgovornosti ter nevarnosti, ki so v svetu, za katere se prej niso zanimali. Z analizo pridobljenih podatkov na omenjeno vprašanje sem dobila vpogled v percepcijo očetovstva z vidika obeh partnerjev, kjer ni bilo zaslediti neke večje diskrepance, kvečjemu se podatki dopolnjujejo in tvorijo skupno celoto kako pari dojemajo očetovstvo. Če lahko malo posplošim in poiščem rdečo nit vseh odgovorov, se je percepcija očetovstva spremenila v pozitivno smer, saj danes očetovstvo dojemajo kot nekakšno poslanstvo v življenju, zato ga vedno znova tudi izboljšujejo in hkrati krepijo področja, na katerih so kot očetje uspešni. Dejali so tudi, da če bi vedeli, da bo očetovstvo tako edinstveno in polno presenečenj, da bi se morda že prej odločili za otroka, v kolikor bi za to imeli možnost.

Drugo raziskovalno vprašanje zajema delitev dela med partnerjema ter družbene dejavnike, ki vplivajo na aktivno očetovstvo. Pri delitvi družinskega dela in skrbi za otroka pa je bilo zaznati malo diskrepance. Pari si večinoma enakomerno delijo gospodinjska opravila, še vedno pa so fizično težka opravila domena moških, fizično lažja opravila pa domena žensk. A kljub vsemu moram poudariti, da ženske še vedno opravijo več gospodinjskega dela in temu primerno porabijo več časa dnevno za gospodinjska opravila. Na tem področju ni nekih novih sprememb, ki bi bile pripisane fenomenu novega očetstva. Seveda je to stvar okoliščin in stvar dogovora med partnerjema, eni moški seveda bolj aktivno sodelujejo v gospodinjstvu

kot drugi. Pri negi in skrbi za otroka je prisoten napredek na področju aktivnega sodelovanja očeta. Očetje velikokrat sodelujejo pri negi otroka, vendar v prvem letu starosti otroka manj, kar je posledica porodniškega dopusta matere ter prepričanja obeh spolov, da ima mati prirojen materinski instinkt, zato naj bi bolje skrbela in negovala otroka kot oče. Z zadnjo trditvijo se osebno ne strinjam, saj sem mnenja, da se nihče ni rodil z vsem znanjem o starševstvu, tako da se morata tako mati kot tudi oče nege otroka naučiti. Preživljanje prostega časa z otroki in igra je zato v večji meri domena moških. Pri vzgoji pa sta aktivna večinoma oba partnerja, imata tudi podoben pogled na vzgojo in se trudita vzgajati na enak način ter se o vzgoji in načinu vzgoje tudi pogovarjata. Očetova vloga je kar se tiče otrok samostojna, a pri dogovoru o vzgoji z materjo sodelujeta.

Starši se dobro zavedajo, da je očetovstvo v razvoju otrok izredno significirano, zato si nekateri očetje intenzivno prizadevajo, da bi bili vključeni v otrokov razvoj in vzgojo. Tako očetje kot tudi partnerke stremijo k aktivnemu sodelovanju očetov, čeprav se pojavi tudi situacija, kjer partnerke zavirajo očete pri njihovi aktivni vlogi zaradi svoje naravnosti k temu, da oče ne zna poskrbeti za otroka in da za otroka najbolje poskrbi ona sama. V družinah, kjer mati spodbuja aktivno očetovstvo, se namreč zaveda, da oče vpliva tudi na samozavest in samozavedanje otroka, in v kolikor bo to v pomanjkanju, lahko to vpliva tudi na otrokovo odraslo življenje. Večina očetov lahko svoje otroke nauči ročnih in tehničnih spretnosti, ki jim bodo v življenju prišle prav. Respondenti so tudi mnenja, da naj bi oče imel avtoriteto v družini, vendar bi vseeno moral biti dostopen otrokom in partnerki, ko ga le ti potrebujejo. Prav tako ima očetova vloga ponavadi prednost na področju učenja raznih telesnih aktivnostih, medtem ko mati prevzame učenje komunikacije, mehkih veščin, pomaga pri ustvarjanju in krepi samopodobo otroka. Če povežemo skupaj, mora biti oče aktivno vključen v vzgojo in razvoj otroka, v kolikor je to mogoče na vseh aspektih otrokovega življenja. Prav tako mora imeti avtoritativno vlogo in hkrati mora biti dostopen za otroka, če ga le ta potrebuje. Oče je motivator otrok in sugerira na njihovo samozavest, zato mora biti oče v očetovanju zelo dosleden.

Velikokrat sem že omenjala družbene dejavnike, ki očetom onemogočajo aktivno sodelovanje v življenju otrok. Tudi pri sodelujočih očetih je največji negativen dejavnik vpliv delodajalcev, ki kljub aktivnemu promoviranju enakosti spolov s strani države še niso prepoznali pomembnosti očetovstva v otrokovem življenju. Tako se posamezniki na delovnem mestu soočajo s težavami in celo zasmehovanjem sodelavcev in nadrejenih, če

želijo koristiti bolniški dopust za bolnega otroka ali celo neplačan očetovski dopust. Popolnoma razumljivo je, da se zaradi odgovornosti, da finančno preskrbijo družino, očetje raje odpovedo svojim pravicam aktivno sodelujočega očeta. Menim, da bi morali pričeti z načrtnim spreminjanjem najprej znotraj družin samih, tako da se stališča o aktivnem očetovstvu ukoreninijo tudi v vsakdanje življenje, šele potem bi morda lahko bili uspešnejši pri realizaciji enakosti spolov in aktivni vlogi očeta v družinskem življenju.

Zadnje raziskovalno vprašanje zajema razlike očetovstva pri očetih z več otroki in pri očetih z enim otrokom. Sodelujoči so dejali, da se sama vloga očeta ne razlikuje, saj so načini vzgoje, stališča in vrednote družine enake za vse otroke. Razlika je predvsem v organizaciji časa, saj si očetje ponavadi želijo v enaki kvantiteti in kvaliteti preživeti čas z vsakim otrokom, kar pa je težje zaradi vpliva zunanjih dejavnikov kot tudi zaradi različnih potreb otrok. Vsekakor pa očetje trdijo, da moraš biti kot oče do vseh otrok egalitaren, saj otroci takoj začutijo, če tega v njihovem odnosu z očetom ni.

Če na kratko povzamem, očetovstvo v zgodnjem otroštvu v pozni modernosti ima zelo pomembno vlogo v življenju otroka, vendar je prisotnost vpliva družbenih dejavnikov še vedno precej intenzivna, zato si očetje, ki si želijo aktivno sodelovati v življenju svojih otrok, tega enostavno ne morejo privoščiti, saj se bojijo za svoje službe. V Sloveniji bi bilo potrebnih še kar nekaj sprememb na področju družinske politike, predvsem na egalitarnem koriščenju očetovskih pravic za vse očete, hkrati pa bi moral oče postati egalitaren materi tudi na drugih področjih družinskega življenja, za kar pa bo verjetno moralo preteči še nekaj časa.

8 Sklep

Očetovstvo v zgodnjem otroštvu v pozni moderni je bistvenega pomena za razvoj identitete očeta in tudi za razvoj identitete otroka. S pomočjo opravljene empirične raziskave, podprte s teoretičnim predznanjem, sem prišla do spoznanja, kakšno je realno očetovstvo v vsakdanjem življenju v pozni modernosti. Kljub idealiziranju fenomena novega očetovstva in njegovih značilnosti, se v vsakodnevni družinskih opravilih izkaže, da omenjen fenomen in njegove značilnosti le niso tako prisotne kot bi si morda želeli. Že res, da očetje bolj sodelujejo v družinskem življenju, vendar večino vseh gospodinjskih opravil in skrbi za otroka opravi mati. Če povem drugače, nekih ogromnih bistvenih sprememb ni zaznati. Očetje bolj sodelujejo pri gospodinjskih opravilih v času nosečnosti in v času očetovskega dopusta, kasneje pa ne toliko. Bolj aktivno se posvečajo vzgoji otrok in igri z njimi kot pa negi. Vsa specifična opravila tako gospodinjska kot opravila, ki zadevajo nego otroka tako opravlja mati, oče pa ji pri tem nudi samo pomoč. Zato ugotavljam, da je vpliv patriarhata in asimetrije dela še vedno zelo prisoten, vendar v vsaki družini na drugačen način. Temu botrujejo tudi družbeni dejavniki, ki vplivajo na družbo in posameznika. Določeni dejavniki imajo večji vpliv kot drugi, v raziskavi so izpostavili delodajalce kot največje dejavnike, ki vplivajo na aktivno očetovstvo. Čeprav je z letom 2014 v Sloveniji spremenjena družinska politika in so znani tudi ukrepi, ki naj bi spodbujali boljše usklajevanje dela in družine, pa še vedno ne dosežemo popolne egalitarnosti spolov v zasebni sferi. Posamezniki, ki stremijo k aktivnemu očetovstvu, so tako ovirani že pri koriščenju svojih zakonsko pripadanih pravic. Le kako naj potem uresničijo svojo željo po aktivnem očetovstvu, če so jim že na samem začetku kratene pravice. V Sloveniji je potrebno še veliko postoriti, da se bodo stališča delodajalcev spremenila, predvsem da bodo prenehali gledati samo na dobiček, temveč da bodo gledali na zaposlene kot na posameznike, ki vzgajajo nove generacije zaposlenih, ter jih pri tem podpirali, ne pa samo ovirali. Preko analize primarnih virov in tudi sekundarnih virov sem lahko pridobila podatke za moja raziskovalna vprašanja ter potrdila svoja predvidevanja o percepciji in realni podobi očetovstva v današnjem času. Do nekih bistvenih diskrepanc med partnerjema ni prišlo, tako da lahko sklepam, da so sodelujoči moški kljub svoji ne ravno idealni aktivnosti v družinskem življenju zaradi vpliva dejavnikov, vseeno zagovorniki aktivnega očetovstva, saj že dejstvo, da se zavedajo, da lahko svoje aktivno sodelovanje v življenju otrok še izboljšajo in iz vsakodnevnih situacij potegnejo kar največ kar se da, mi

daje upanje, da bo mogoče v bodočih letih prišlo do resničnih bistvenih sprememb na področju aktivnega očetovstva.

9 Literatura

- Ana. 2014. Intervju z avtorico. Zabukovica, 24. julij.
- Andraž. 2014. Intervju z avtorico. Gotovlje, 25. julij.
- Anja. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 26. julij.
- Bergstrand, Göran. 1996. *Prostori moškosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Bertoncelj, Katarina. 2010a. Očkov kotiček. *Baby book I. del*: 54–55.
- --- 2010b. Vse porodnišnice v Sloveniji. *Baby book I. del*: 50–51.
- Bizovičar, Angelca. 2013. Elektronska pošta. *Bolnišnica za ginekologijo in porodničarstvo. Kranj*, 11. junij.
- Bojc, Saša. 2009. Moški še vedno igra v družini le podporno vlogo. *Nedelo*, 15. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/arhiv/moski-se-vedno-igra-v-druzini-le-podporno-vlogo.html> (18. julij 2013).
- Cabrera, Natasha J., Catherine S. Tamis-LeMonda, Robert H. Bradley, Sandra Hofferth in Michael E. Lamb. 2000. Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development* 71 (1). Dostopno prek: <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=31&sid=75bb7cca-cbe5-4386-a977-35f9066971d0%40sessionmgr4005&hid=4110> (2. december 2012).
- *Certifikat Družini prijazno podjetje*. Dostopno prek: <http://www.certifikatdpp.si/o-certifikatu/> (2. september 2014).
- Čelhar, Jana. 2013. Elektronska pošta. *Bolnišnica Postojna*. Postojna, 11. junij.
- Črepinšek, Maja. 2010. *Šest mitov o očetih*. Dostopno prek: http://www.ringaraja.net/clanek/sest-mitov-o-ocetih_167.html (9. april 2013).
- David. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 26. julij.
- Dejan. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 28. julij.
- *Direktiva Sveta EU 96/34/ES o okvirnem sporazumu o starševskem dopustu*, sklenjenem med UNICE, CEEP in ETUC sklenjenem 3. junij 1996. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996L0034&from=EN> (7. maj 2014).
- *Direktiva Sveta EU 2010/18/EU o izvajanju revidiranega okvirnega sporazuma o starševskem dopustu*, sklenjenim med BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP in

ETUS, ter o razveljavitvi Direktive 96/34/ES sklenjenem 8. marec 2010. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:068:0013:0020:sl:PDF> (7. maj 2014).

- *Dnevnik*. 2010a. Evropski parlament je pozval k okrepitevi prizadevanj za enakost spolov, 14. februar. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/svet/1042337545> (4. junij 2014).
- --- 2010b. Sloveniji opomin zaradi starševskega dopusta, 20. februar. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/sloveniji-opomin-zaradi-starševskega-dopusta> (4. junij 2014).
- --- 2013. Vernik Šetinc zgrožen: »Delodajalci odgovorno starševstvo delavcev dojemajo kot nadležno«, 3. julij. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/slovenija/vernik-setinc-zgrozen-delodajalci-odgovorno-starševstvo-delavcev-dojemajo-kot-nadležno> (4. julij 2013).
- --- 2014. Plačani očetovski dopust se podaljšuje s 15 na 30 dni, 3. april. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/placani-ocetovski-dopust-se-podaljsu-je-s-15-na-30-dni> (3. april 2014).
- Drole, Petra. 2005. Očetje bolj dejavni v mislih kot v dejanjih. *Dnevnik*, 3. november. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/149209> (4. julij 2013).
- Erik. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 25. julij.
- *Ginekološko porodniški oddelek v Mariboru – Razvoj oddelka*. Dostopno prek: <http://www.ginekologija-mb.si/Razvojoddleka.aspx> (4. november 2013).
- Gradišek, Anica. 1974. 50 let klinične bolnice za porodništvo in ženske bolezni v Ljubljani. *Obzornik zdravstvene nege* 8 (1). Dostopno prek: http://www.obzornikzdravstvenenege.si/Celoten_clanek.aspx?ID=cf06d061-5713-4274-93b2-de2f732d8230 (3. maj 2014).
- Gregor. 2014. Intervju z avtorico. Slovenska Bistrica, 3. avgust.
- Gray, Peter B. in Kermyt G. Anderson. 2010. *Fatherhood: evolution and human paternal behaviour*. London: Harvard University Press.
- Grižan, Mirjana. 2013. Elektronska pošta. *Porodnišnica Izola*. Izola, 6. junij.
- Hood, Jane C.. 1993. *Men, work and family*. Newbury Park; London; New Delhi: Sage.

- Humer, Živa. 2007a. Novi očetje med skrbstvenim in domačim delom. *Teorija in praksa* 44 (1–2). Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20071-2_Humer.pdf (8. avgust 2013).
- --- 2007b. Skrbstvene aktivnosti moških v družinskem življenju. *Družboslovne razprave* XXII (56). Dostopno prek: <http://druzboslovnerazprave.org/clanek/pdf/2007/56/5/> (7. avgust 2013).
- Humer, Živa in Metka Kuhar. 2010. Domače in skrbstveno delo ter odnosi med spoloma: stare zgodbe v novih preoblekah? *Družboslovne razprave* XXVI (64). Dostopno prek: <http://druzboslovnerazprave.org/clanek/pdf/2010/64/5/> (5. december 2013).
- --- 2013. Enakopravnost partnerjev kot proces. *Socialno delo* 52 (4): 221–235.
- Iza. 2014. Intervju z avtorico. Zagorje, 26. julij.
- Jaka. 2014. Intervju z avtorico. Zabukovica, 24. julij.
- Janja. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 24. julij.
- Jasna. 2014. Intervju z avtorico. Kranj, 4. avgust.
- Jelenc, Zoran. 1969. *Oče si želi dobrega očeta*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Jurca, Miroslav. 2013. Elektronska pošta. *Splošna bolnišnica Trbovlje*. Trbovlje, 10. julij.
- Jure. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 24. julij.
- Juul, Jesper. 2011. *Mož in oče: knjiga zate*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- Juvan, Katja. 2013. Elektronska pošta. *Bolnišnica Slovenj Gradec*. Slovenj Gradec, 5. junij.
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra in Nevenka Černigoj Sadar. 2006. Starši med delom in družino. *Teorija in praksa* 43 (5–6). Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20065-6_Mrcela_Sadar.pdf (5. julij 2014).
- Katja. 2014. Intervju z avtorico. Gotovlje, 25. julij.
- Kerkoč Rudolf, Barbara. 2013. Elektronska pošta. *Splošna bolnišnica Dr. Franca Derganca Šempeter*. Šempeter pri Novi Gorici, 12. junij.
- Kočnar, Nataša. 2013. Elektronska pošta. *Splošna bolnišnica Brežice*. Brežice, 11. junij.

- Kralj, Božo in Slavica Navinšek. 2003. *Babištvo skozi čas: zbornik ob 250-letnici ustanovitve Babiške šole v Ljubljani*. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo.
- Kramar, Zdenka. 2013. Elektronska pošta. *Bolnišnica Jesenice*. Jesenice, 9. julij.
- Kržišnik, Mateja. 2012. *Je očetova ljubezen enaka materinski?* Dostopno prek: <http://www.bibaleze.si/clanek/starsi/moski-so-kot-pingvini.html> (15. avgust 2014).
- Lana. 2014. Intervju z avtorico. Dol pri Ljubljani, 28. julij.
- Luka. 2014. Intervju z avtorico. Dol pri Ljubljani, 28. julij.
- Marko. 2014. Intervju z avtorico. Zagorje, 26. julij.
- Matic. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 30. julij.
- Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Ministrstvo za delo, družine, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije. 1993. *Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/resolucija_druzina.pdf (20. marec 2014).
- --- 2012. *Pregled starševske ureditve po posameznih državah EU*. Dostopno prek: https://www.google.si/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%3Awww.mddsz.gov.si%2Ffileadmin%2Fmddsz.gov.si%2Fpageuploads%2Fdokumenti__pdf%2Fword%2Fmddsz%2FPregled_starsevske_ureditve_v_EU.doc%20pregled%20star%C5%A1evske%20ureditve%20po%20dr%C5%BEavah%20eu (30. april 2014).
- --- 2013a. *Predlog Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/word/zakonodaja/predpisi_v_pripravi/zsdpr_010713_www.doc (30. april 2014).
- --- 2013b. *Z novo zakonodajo za večjo aktivacijo očetov*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//7175/ (8. avgust 2013).
- --- 2014a. *Državni zbor je potrdil Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7388/c74a856da9d03e7404de8371eb605d39/ (3. april 2014).
- --- 2014b. *Očetovski dopust*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/pravice_iz_zavarovanja_za_s

tarsevsko_varstvo/zavarovanje_za_starsevsko_varstvo_in_pravice_ki_iz_tega_izhajajo/#c9663 (25. julij 2014).

- --- 2014c. *Statistika*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/druz_prejemki_zavarovanje_sv/ (29. avgust 2014).
- Mlakar, Petra. 2013. Očetom ne bo treba na »porodniško«. *Dnevnik*, 14. september. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/ocetom-ne-bo-treba-na-porodnisko> (18. september 2014).
- *Nacionalni inštitut za javno zdravje*. Dostopno prek: http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=46&pi=5&_5_id=56&_5_PageIndex=0&_5_groupId=185&_5_newsCategory=&_5_action=ShowNewsFull&pl=46-5.0 (10. maj 2014).
- Neja. 2014. Intervju z avtorico. Celje, 2. avgust.
- Neža. 2014. Intervju z avtorico. Jesenice, 28. julij.
- Nika. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 28. julij.
- Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Peter. 2014. Intervju z avtorico. Jesenice, 28. julij.
- Preželj, Suzana. 2013. Elektronska pošta. *Splošna bolnišnica Celje*. Celje, 5. junij.
- Rener, Tanja. 2000. »O delu iz ljubezni«. Str. 279–299. V *Gospodinja*. Ann Oakley. Ljubljana: Založba /*cf.
- --- 2007. Politčna ekonomija družinskega dela in novo očetovstvo. *Teorija in praksa* 44 (1–2). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XEGKRZGE/b2933ba6-0627-48da-9933-c838eea950bb/PDF> (8. maj 2013).
- Rener, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj in Živa Humer. 2005. *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.
- Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Rener, Tanja, Živa Humer, Tjaša Žakelj, Andreja Vezovnik in Alenka Švab. 2008. *Novo očetovstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ricks, Shirley S. 1985. Father-infant interactions: A review of empirical research. *Family Relations* 34 (4). Dostopno prek: <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni->

lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=27& sid=75bb7cca-cbe5-4386-a977-35f9066971d0%40sessionmgr4005&hid=4110 (2. december 2012).

- Robnik, Sonja. 2012. *Enakost spolov v družinskem življenju in v partnerskih odnosih - raziskava*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuplo ads/dokumenti__pdf/druzina/RaziskavaEnakostSpolovPartnerstvo.pdf (3. februar 2014).
- Rok. 2014. Intervju z avtorico. Celje, 2. avgust.
- Sara. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 27. julij.
- Sears, William in Martha Sears. 2008. *Povezovalno starševstvo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- *Splošna bolnišnica Novo Mesto – Zgodovina*. Dostopno prek: <http://www.sb-nm.si/O-bolnisnici/O-bolnisnici/Zgodovina.aspx> (4. november 2013).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2013a. *Popis prebivalstva 1948*. Dostopno prek: http://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1948_Naselja.asp (14. junij 2013).
- --- 2013b. *Popis prebivalstva 1953*. Dostopno prek: http://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1953_Naselja.asp (14. junij 2013).
- --- 2013c. *Popis prebivalstva 1961*. Dostopno prek: http://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1961_Naselja.asp (14. junij 2013).
- --- 2014. *Osnovni podatki o rojenih, Slovenija, letno*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05J1002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/30_Rodnost/05_05J10_rojeni_SL/&lang=2 (29. avgust 2014).
- Šabjan, Leon. 2013. Elektronska pošta. *Splošna bolnišnica Murska Sobota*. Murska Sobota, 10. junij.
- *Šola za bodoče starše Slovenska Bistrica*. Dostopno prek: http://www.zd-sb.si/cgi-bin/stran.pl?id=4&izris=izpisiNovico&st_pod=37&jezik=slo&templ=0 (1. marec 2013).
- *Šola za bodoče starše Velenje*. Dostopno prek: http://www.zd-velenje.si/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=482&privacy=1 (1. marec 2013).
- *Šola za starše Ljubljana*. Dostopno prek: http://www.zd-lj.si/zdlj/index.php?Option=com_k2&view=item&layout=item&id=407&Itemid=1142 (1. marec 2013).

- Švab, Alenka. 2000. Poti in stranpoti novih očetovskih identitet. *Teorija in praksa* 37 (2). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20002svab.PDF> (6. avgust 2013).
- --- 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- --- 2003. Skrb med delom in družino. *Teorija in praksa* 40 (6). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20036svab.PDF> (3. marec 2012).
- Tambolaš, Veronika. 2007. Ko se oče skrije... in zakaj bi moral (p)ostati viden. *Socialna pedagogika* 11(4). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-GCYYZXA5/> (5. maj 2013).
- Tara. 2014. Intervju z avtorico. Slovenska Bistrica, 3. avgust.
- Tomaž. 2014. Intervju z avtorico. Kranj, 4. avgust.
- Ula. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 30. julij.
- Urban. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 27. julij.
- Vozelj, Urša. 2013. Elektronska pošta. *Porodnišnica Ljubljana*, 21. junij.
- Wall, Glenda in Stephanie Arnold. 2007. How involved is involved fathering. *Gender and Society* 21 (4). Dostopno prek: <http://gas.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/21/4/508.full.pdf+html> (2. december 2012).
- *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*. 2001. Uradni list št. 97/2001-ZSDP. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/_pdf/2001/Ur/u2001097.pdf#!/u2001097-pdf (15. marec 2014).
- --- 2006. Uradni list št. 110/2006-ZSDP-UPB2. Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/ (15. marec 2014).
- --- 2014. Uradni list št. 26/2014-ZSDP-1. Dostopno prek: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=117071&part=u&highlight=zakon+o+star%25C5%25A1evskem+varstvu#!/Zakon-o-starsevskem-varstvu-in-druzinskih-prejemkih-\(ZSDP-1\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=117071&part=u&highlight=zakon+o+star%25C5%25A1evskem+varstvu#!/Zakon-o-starsevskem-varstvu-in-druzinskih-prejemkih-(ZSDP-1)) (3. junij 2014).
- Zavrl, Nataša. 1999. *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Zoja. 2014. Intervju z avtorico. Tabor, 25. julij.
- Zore, Ada. 2007. *Spreminjanje moškosti in očetovstva v sodobnosti*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_Zore-Ada.PDF (5. april 2014).

- Zupanič Slavec, Zvonka in Ksenija Slavec. 2013. Rojstvo skozi čas. *ISIS: glasilo Zdravniške zbornice Slovenije XXII* (12). Dostopno prek: <http://issuu.com/gooya/docs/isis2013-12/50?e=4411864/5814715> (6. april 2014).
- Žakelj, Tjaša in Alenka Švab. 2009. Usklajevanje dela in družine. *Socialno delo* 48 (4). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-JIBJ4FY8/?Query=%27keywords%3d%C5%BEakelj+tja%C5%A1a%27&pageSize=25> (15. marec 2013).
- Žmuc-Tomori, Martina. 1989. *Klic po očetu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Priloge

Priloga A: Vprašanja za očeta

Nagovor: Pozdravljeni! V magistrski nalogi raziskujem vlogo očeta od prednatalnega (od spočetja) do obdobja malčka (do treh let) v pozni modernosti. Zato bi Vam zastavila nekaj vprašanj na omenjeno temo. Predvsem me zanima ali se dojemanje vloge očeta med partnerji v heteroseksualnem paru razlikuje, kako poteka delitev gospodinjskih opravil ter nege in vzgoje med partnerji, ter kakšna naj bi sploh bila vloga oziroma naloga očeta v življenju njegovih otrok.

Socio-demografska vprašanja

1. Mi lahko prosim poveste vašo starost?
2. Katero stopnjo izobrazbe ste dokončali?
3. Ste zaposleni?
4. V katerem okolju ste živeli v času odraščanja: na podeželju ali v mestu?
5. V katerem okolju bivate sedaj?
6. Koliko otrok imate?
7. Koliko so otroci stari?
8. Koliko ste bili stari, ko ste dobili prvega otroka in koliko pri ostalih otrocih?
9. Ali ste poročeni?

Nosečnost

1. Ali sta se s partnerko zavestno odločila za otroka?
2. Ali ste obiskovali šolo za starše?
3. Ali ste bili v obdobju nosečnosti v pomoč svoji partnerki pri gospodinjskih opravilih, negi telesa, masaži ...kaj na primer?
4. Ali ste bili prisotni pri ginekoloških pregledih in kako ste se ob tem počutili?
5. Ali ste sodelovali pri izbiri opreme in pripomočkov za otroka (voziček, posteljica, pleničke itd. ter ali se vam to zdi pomembno, zakaj?
6. Ali ste navezovali stik z nerojenim otrokom (pogovor s trebuhom, božanje, petje)? Se vam to zdi pomembno? Zakaj?
7. Kaj je po vašem mnenju glavna naloga očeta v času nosečnosti?

8. Ali vam je poznan izraz kuvada? Kuvada obravnava očetovo vedenje povezano z otrokovim rojstvom, ko se oče odpove svojim običajnim vsakdanjim aktivnostim (obnaša se kot nosečnica), kot so na primer: drugačno prehranjevanje, ne izpostavlja se nevarnim opravilom, zmanjša se pogostost spolnih odnosov, izguba apetita, bolečine v križu, slabost, bruhanje, strah, slabo fizično počutje, občutljivost na zunanje dražljaje, večja potreba po spancu, potreba po gnezdenju. Zanima me, ali ste mogoče v času partnerkine nosečnosti opazili pri sebi simptome kuvade?
9. Kdaj ste se začeli pripravljati na očetovstvo?
10. Ali ste se poučili o poteku nosečnosti, ter na kakšen način (internet, knjige, revije, partnerka)?
11. Kako ste v času partnerkine nosečnosti dojemali svojo vlogo, vlogo bodočega očeta (strah, skrb, panika, veselje, neučakanost)?

Rojstvo

1. Ali ste bili prisotni ob rojstvu otroka?
2. Ali ste se za prisotnost odločili sami?
3. Kaj menite, ste bili partnerki v pomoč ali v breme? Zakaj ste tega mnenja?
4. Kaj ste počeli v času poroda?
5. Vam je bilo pomembno, da ste v tistem trenutku ob partnerki? Zakaj?
6. Kako ste dojemali svojo vlogo, vlogo očeta v trenutku, ko ste prvič prijeli v roke vajinega otroka? Kaj se je takrat dogajalo v vaši glavi? (ponos, strah, panika, itd.)

Od rojstva do obdobja malčka

Gospodinjska opravila

1. Ali ste koristili očetovski dopust? Koliko dni in na kakšen način?
2. Ste bili v času očetovskega dopusta doma, so vas sodelavci/nadrejeni pustili pri miru ali so vas v tem času potrebovali v službi (email, telefon itd.)?
3. Ali ste bili v prvih dneh po porodu doma v pomoč partnerki, na kakšen način?
4. Ali partnerka pričakuje od vas, da na popolnoma enak način opravljate gospodinjska dela in skrb/nego za otroka, kot jih opravlja ona sama? Če da, kako to vpliva na vas in na vajin odnos?
5. Ali imate kdaj občutek, da opravljate dve službi (služba in gospodinjska opravila)?

6. Kdo od vaju bi lahko rekli, da je po dohodku tisti, ki preživlja družino? (ne zanima me številka, samo kdo ima višji dohodek in naj bi »preživljal« družino)
7. Kako bi bile za vas idealno razporejene vloge moškega in ženske v družini?
8. Kako si delita gospodinjsko delo in skrb za otroke med tednom in kako med vikendom? Je mogoče kakšna razlika, če ja, v čem?
9. Ali s partnerko zmoreta sama opraviti gospodinjska opravila ali imata pomoč? Če imata pomoč, za katero opravilo ter kdo vama pomaga?
10. Kakšno je vaše mnenje o enakopravnosti delitve dela v vašem gospodinjstvu? Menite, da je vajino delo znotraj gospodinjstva enakopravno porazdeljeno? Bi morda radi kaj spremenili, če ja kaj?

Nega otroka

1. V primeru, da se otrok ponoči zbuja, kdo vstane in ga npr. nahrani, previje, potolaži? Zakaj ona/on (razlog)?
2. Kdo od vaju prevzame glavno vlogo pri negovanju otroka v obdobju, ko zboli ali se poškoduje? Kdo vzame bolniško?
3. Ali je mogoče kakšno opravilo (gospodinjsko ali pri negi otroka), ki je bilo izključno vaša naloga ter ali je kakšno, ki je izključno naloga vaše partnerke (dojenje je izvzeto)?
4. Ali prebirate literaturo o vzgoji otrok ali sledite svojemu instinktu? Se o tem pogovarjate s partnerko?
5. Ali ste bili prisotni na sistematskih pregledih? Se vam zdi to pomembno?
6. Ali previjate otroka? Ste se za to sami odločili?

Vzgoja in igra otroka

1. Kaj bi rekli, kdo od vaju s partnerko se več časa igra z otrokom (100 % igra in ne opravlja še drugih stvari zraven)? Koliko časa na dan je to?
2. Kaj počnete, ko sta z otrokom sama doma?
3. Kakšno je vaše mnenje o tem kaj je bolj pomembno za vašega otroka, kvaliteta (kakovost) ali kvantiteta (količina) časa, ki ga preživljata skupaj? Zakaj?
4. Kako vas vajini otroci dojemajo kot očeta (avtoriteta, prijatelj, zaupnik, strah, varnost)?

5. Katere vrednote so najpomembnejše za vašo družino in katere želite, da ponotranji tudi vaš otrok?
6. Ali imata s partnerko enak pogled na vzgojo otrok ali ne? V kolikor ne, kaj so te razlike?

Očetovstvo

1. Kdaj se s partnerko pogovarjata o tem kaj se je z otrokom zgodilo čez dan?
2. Kakšna pričakovanje imate do sebe kot očeta?
3. Ali ste bili v prvem letu otrokovega življenja popolnoma sami z njim? Kako je bilo? Vas je bilo strah ali ste se verjeli v vaše očetovske sposobnosti?
4. Kaj menite, kakšna je vloga očeta pri fantkih in kakšna je pri deklicah? Ali se ta vloga razlikuje, če se, kako?
5. Kaj vam osebno pomeni očetovstvo?
6. Kaj so po vašem mnenju pričakovanja, ideali slovenske družbe do očetov, kakšni bi morali biti sodobni očetje?
7. Kakšen je po vašem mnenju dober oče in kakšen je slab oče?
8. V primeru, da bi se morala partnerka predčasno vrniti na delovno mesto v času porodniškega dopusta, ali bi prevzeli porodniški dopust ali bi otroka oddali v varstvo?
9. Katere stvari bi lahko odvrčale očeta od aktivnega sodelovanja pri vzgoji? (služba, hobiji, prijatelji, notranja želja, partnerka, družba)?
10. Kako danes dojemate svojo vlogo, vlogo očeta? Menite, da se je od obdobja nosečnosti do sedaj to dojemanje kaj spremenilo? Kaj menite, ste zadovoljili partnerkina pričakovanja ali ste jo kot oče vajinih otrok razočarali?
11. Kaj je tisto, kar si želite naučiti vajine otroke za nadaljnje življenje (življenjska popotnica)?
12. Kaj menite, ali je razlika v vlogi očeta pri očetih, ki imajo enega otroka in pri očetih, ki imajo več otrok?
13. Kako usklajujete vaše službene obveznosti in prosti čas z otroki? Menite, da ste pri usklajevanju uspešni? Zakaj?
14. Kako je očetovstvo vplivalo na vas (osebnost, vedenje)? Ali so z rojstvom otroka nastopile v vaše življenje nove prioritete? Katere?
15. Ali vas je otrok kdaj odrinil in zahteval mamo? Kako ste se v tistem trenutku počutili in se odzvali?

16. Imate kdaj občutek, da ima mati prirojeno znanje o negi in skrbi za otroka, vi pa ste se tega morali naučiti? Kje se to najbolj opazi?
17. Pri kateri starosti ste se finančno osamosvojili in pri kateri socialno (storitve staršev – tudi varstvo, gospodinjska opravila, pomoč na raznih področjih) osamosvojili?
18. Vas kdaj popade občutek krivde, da ste veliko odsotni od doma zaradi službe? Kaj naredite v takšnih primerih, npr. telefonski klic, slike, skype itd?

Priloga B: Vprašanja za mater

Nagovor: Pozdravljeni! V magistrski nalogi raziskujem vlogo očeta od prednatalnega (od spočetja) do obdobja malčka (do treh let) v pozni modernosti. Zato bi Vam zastavila nekaj vprašanj na omenjeno temo. Predvsem me zanima ali se dojemanje vloge očeta razlikuje med partnerji v heteroseksualnem paru, kako poteka delitev gospodinjskih opravil ter nege in vzgoje med partnerji, ter kakšna naj bi sploh bila vloga oziroma naloga očeta v življenju njegovih otrok.

Socio-demografska vprašanja

1. Mi lahko prosim poveste vašo starost?
2. Katero stopnjo izobrazbe ste dokončali?
3. Ste zaposleni?
4. V katerem okolju ste živeli v času odraščanja: na podeželju ali v mestu?
5. V katerem okolju bivate sedaj?
6. Koliko otrok imate?
7. Koliko so stari otroci?
8. Koliko ste bili stari, ko ste dobili prvega otroka in koliko pri ostalih otrocih?
9. Ali ste poročeni?

Nosečnost

1. Ali ste se s partnerjem zavestno odločila za otroka?
2. Ali sta skupaj obiskovala šolo za starše?
3. Ali vam je bil v pomoč v času nosečnosti (gospodinjska opravila, nega telesa, masaža), kaj na primer?
4. Ali je bil partner prisoten pri ginekoloških pregledih in kako ste se vi ob tem počutili?

5. Ali je sodeloval pri izbiri opreme in pripomočkov za otroka (voziček, posteljica, plenice itd.) ter ali se vam to zdi pomembno, zakaj?
6. Ali je navezoval stik z nerojenim otrokom (pogovor s trebuhom, božanje, petje)? Kako ste to dojemali vi?
7. Kaj je po vašem mnenju glavna naloga očeta v času nosečnosti?
8. Ali vam je poznan izraz kuvada? Kuvada obravnava očetovo vedenje povezano z otrokovim rojstvom, ko se oče odpove svojim običajnim vsakdanjim aktivnostim (obnaša se kot nosečnica), kot so na primer: drugačno prehranjevanje, ne izpostavlja se nevarnim opravilom, zmanjša se pogostost spolnih odnosov, izguba apetita, bolečine v križu, slabost, bruhanje, strah, slabo fizično počutje, občutljivost na zunanje dražljaje, večja potreba po spancu, potreba po gnezdenju. Zanima me, ali ste mogoče v času svoje nosečnosti opazili pri partnerju simptome kuvade?
9. Kdaj ste se začeli pripravljati na materinstvo?

Rojstvo

1. Ali je bil partner prisoten pri porodu?
2. Ali se je za prisotnost pri porodu odločil sam?
3. Vam je bil v oporo ali breme? Zakaj tako mislite?
4. Kaj je počel partner v času poroda?
5. Ali vam je bilo pomembno, da je bil poleg vas ali ne? Zakaj ste tega mnjenja?
6. Kako ste ga dojemali v trenutku, ko je prvič prijel otroka (ponos, strah itd)?

Od rojstva do obdobja malčka

Gospodinjska opravila

1. Ali je partner koristil očetovski dopust? Koliko dni in na kakšen način?
2. Ali vam je bil v prvih dneh po porodu doma v pomoč, v kolikor je bil, me zanima kaj je počel?
3. Ali od partnerja pričakujete, da na popolnoma enak način opravlja gospodinjska opravila in skrbi/neguje za otroka, kot to počnete vi sami? Če da, kako to vpliva na vas in na vašin odnos?
4. Ali imate kdaj občutek, da opravljate dve službi (služba in gospodinjska opravila)? *če je zaposlena

5. Kdo od vaju bi lahko rekli, da je po dohodku tisti, ki preživlja družino? (ne zanima me številka, samo kdo ima višji dohodek in naj bi »preživljal« družino)
6. Kako bi bile za vas idealno razporejene vloge moškega in ženske v družini?
7. Kako si delita gospodinjsko delo in skrb za otroke med tednom in kako med vikendom? Je mogoče kakšna razlika, če ja, v čem?
8. Ali s partnerjem zmoreta sama opraviti gospodinjska opravila ali imata pomoč? Če imata pomoč, za katero opravilo ter kdo vama pomaga?
9. Kakšno je vaše mnenje o enakopravnosti delitve dela v vašem gospodinjstvu? Menite, da je vajino delo znotraj gospodinjstva enakopravno porazdeljeno? Bi morda radi kaj spremenili, če ja kaj?

Nega otroka

1. V primeru, da se otrok ponoči zbuja, kdo vstane in ga npr. nahrani, previje, potolaži? Zakaj ona/on (razlog)?
2. Kdo od vaju prevzame glavno vlogo pri negovanju otroka v obdobju, ko zboli ali se poškoduje? Kdo vzame bolniško?
3. Ali je mogoče kakšno opravilo (gospodinjsko ali pri negi otroka), ki je bilo izključno vaša naloga ter ali je kakšno, ki je izključno naloga vašega partnerja (dojenje je izvzeto)?
4. Ali prebirate literaturo o vzgoji otrok ali sledite svojemu instinktu? Se o tem pogovarjate s partnerjem?
5. Ali je bil vaš partner prisoten na sistematskih pregledih? Se vam zdi to pomembno?

Vzgoja in igra otroka

1. Kaj bi rekli, kdo od vaju s partnerjem se več časa igra z otrokom (100 % igra in ne opravlja še drugih stvari zraven)? Koliko časa na dan je to?
2. Kaj počnete, ko sta z otrokom sama doma?
3. Kakšno je vaše mnenje o tem kaj je bolj pomembno za vašega otroka, kvaliteta (kakovost) ali kvantiteta (količina) časa, ki ga preživljata skupaj? Zakaj?
4. Kako vajini otroci dojemajo partnerja kot očeta (avtoriteta, prijatelj, zaupnik, strah, varnost)?
5. Katere vrednote so najpomembnejše za vašo družino in katere želite, da ponotranji tudi vaš otrok?

6. Ali imata s partnerjem enak pogled na vzgojo otrok ali ne? V kolikor ne, kaj so te razlike?

Očetovstvo

1. Kdaj se s partnerjem pogovarjata o tem kaj se je z otrokom zgodilo čez dan?
2. Kakšna so vaša pričakovanja do partnerja kot očeta?
3. Ali je bil vaš partner kdaj sam z otrokom v prvem letu otrokove starosti? Kako ste se ob tem počutili, ste zaupali v njegove očetovske sposobnosti ali vas je bilo strah, kako se bo znašel?
4. Kaj menite kakšna je vloga očeta pri fantkih in kakšna je pri deklicah, ali se ta vloga razlikuje, če se, kako?
5. Kaj partnerju pomeni očetovstvo?
6. Kaj so po vašem mnenju pričakovanja, ideali slovenske družbe do očetov, kakšni bi morali biti sodobni očetje?
7. Kakšen je po vašem mnenju dober oče in kakšen je slab oče?
8. V primeru, da bi se morali vi predčasno vrniti na delovno mesto v času porodniškega dopusta, ali bi partner prevzel porodniški dopust ali bi otroka oddali v varstvo?
9. Katere stvari bi lahko odvrčale očeta od aktivnega sodelovanja pri vzgoji? (služba, hobiji, prijatelji, notranja želja, partnerka, družba)
10. Kako danes dojemate partnerja v vlogi očeta? Menite, da se je od obdobja nosečnosti do sedaj vaše dožemanje partnerja v vlogi očeta kaj spremenilo? Je zadovoljil vaša pričakovanja v vlogi očeta ali vas je razočaral?
11. Kaj menite, kaj je tisto, kar si želi partner naučiti vajine otroke za nadaljnje življenje (življenjska popotnica)?
12. Kaj menite, ali je razlika v vlogi očeta pri očetih, ki imajo enega otroka in pri očetih, ki imajo več otrok?
13. Kako partner usklajuje službene obveznosti in prosti čas z otroki? Menite, da je pri usklajevanju uspešen? Zakaj?
14. Kako je očetovstvo vplivalo na partnerja (osebnost, vedenje)? Ali so z rojstvom otroka nastopile v partnerjevo življenje nove prioritete? Katere?
15. Pri kateri starosti ste se finančno osamosvojili in pri kateri socialno (storitve staršev – tudi varstvo, gospodinjstva opravila, pomoč na raznih področjih) osamosvojili?

16. Vas kdaj popade občutek krivde, da ste veliko odsotni od doma zaradi službe? Kaj naredite v takšnih primerih, npr. telefonski klic, slike, skype itd?